

Рајко М. Лашиновић

Хиљаду Ћедових ријечи

чувајте, чедо моје
мило, језик
као земљу.

Народ који изгуби
своје ријечи престаје
бити народ.

Вјерност, искреност,
су самоникле

отвореност, безазленост
особине овог народа

Човјек научи свој језик за годину дана.
Не заборавља га док је жив.
Народ га не заборавља док постоји.

Бања Лука,
2024.

Рајко М. Латиновић
ХИЉАДУ БЕДОВИХ РИЈЕЧИ

Рајко М. Латиновић
ХИЉАДУ ЂЕДОВИХ РИЈЕЧИ

Издавач:
Графид д.о.о.
Бања Лука

За издавача:
Срђан Иванковић

Рецензенти:
Бранко Докић, професор емеритус
Милош Бојиновић, професор
Проф. др Аранђел Смиљанић

Лектор:
Милош Бојиновић, проф.

Коректор:
Сања Докић - Мрша

Етимологија и акцентовање:
Милош Бојиновић, проф.

Припрема за штампу и штампа:
Графид д.о.о.
Бања Лука

За штампарију:
Бранислав Иванковић

Рајко М. Латиновић

ХИЉАДУ ЂЕДОВИХ РИЈЕЧИ

Бања Лука, 2024.

*Најлакше пишем кад пишем језиком,
реченицом, мога родног краја.*

Десанка Максимовић

Успомена на ђеда

Ђед Давид је рођен обасјан султановим полумјесецом, а нешто касније на небу изнад Босне стајао је Фрањин криж. Од 1918. године живи у вријеме Краљевог крста. Животни вијек, ђед завршава обасјан Титовом петокраком. Свако од тих времена је имало своје обиљежје, недаће и тешкоће, али је своје православље и крст носио у срцу и цепоу. Ђед Давид би пред сваки ноћни починак, окренут истоку, изговорио Оче-наш и помоливши се Богу завршио са ријечима: „Свевишњи Боже, помози“!

Умјесто препричавања, у знак сјећања, нека пјесма Здравка Миовчића не да забраву да прекрије ђеда Давида.

*Давид Б. Латинковић
(1882 – 1967)*

Беду који је заспао

Као и досад биће ту,
Из прикрајка кад затреба,
У поломљеном свијету
Загрљај земље и неба

Ко што се заокружио
Живот са својим чудима
У ком је све одужио
Смјерно, Богу и људима.

Шапатом да ти приближи.
И да покаже мјеру
Од које виши ни нижи
Не треба бити, ни зеру.

С неба тишина слијеће.
Вјетар на гробљу застао:
Да мирно горе свијеће
Беду који је заспао.

Да и твом сину, кад пита
Како се срећа достиже,
Каже да тражи свој ритам
Кад све се слаже и стиже.

Скраћенице

грч. — грчки

илир. — илирски

лат. — латински

мађар. — мађарски

њем. — њемачки

санск. — санскрит

тал. — талијански

тур. — турски

тур. — ар. — турски арапског поријекла

тур. — перс. — турски персијског поријекла

франц. - француски

Умјесто предговора¹

ЗАВЈЕШТАЊЕ О ЈЕЗИКУ

ЧУВАЈТЕ, чедо моје мило, језик као земљу. Ријеч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ изгубио ли језик, земљу, душу?

Не узимајте туђу ријеч у своја уста. Узмеш ли туђу ријеч, знај да је ниси освојио, него св себе потуђио. Боље ти је изгубити највећи и најтврђи град своје земље, него најмању и најнезнатнију ријеч свога језика.

Земље и државе не освајају се само мачевима него и језицима. Знај да те је непријатељ онолико освојио и покорио колико ти је ријечи пократио и својих потуђио.

Народ који изгуби своје ријечи престаје бити народ.

Постоји, чедо моје, болест која напада језик као зараза тијело. Памтим ја такве заразе и морије језика. Бива то најчешће на рубовима народа, на додирима једног народа са другим, тамо гдје се језик једног народа таре о језик другог народа.

Два народа, мило моје, могу се бити и могу се мирити. Два језика никада се помирити не могу. Два народа могу живјети у највећем миру и љубави, али њихови језици могу само ратовати. Кад год се два језика сусретну и измијешају, они су као двије војске у бици на живот и смрт. Док се год у тој бици чује један и други језик, борба је равноправна, кад почиње да се боље и више чује један од њих, тај ће преваладати. Најпослије се чује само један. Битка је завршена. Нестао је један језик, нестао је један народ.

Знај, чедо моје, да та битка између језика не траје дан-два, као битка међу војскама, нити годину-двје, као рат међу народима, него вијек или два, а то је за језик исто тако мала мјера времена као за човјека трен или два. Зато је, чедо моје, боље изгубити све битке и ратове него изгубити језик. Послије изгубљеног језика нема народа.

Човјек научи свој језик за годину дана. Не заборавља га док је жив. Народ га не заборавља док постоји. Туђи језик човјек научи исто за годину дана. Толико му је потребно да се одрекне свога језика и прихвати туђи. Чедо моје мило, то је та зараза и погубија језика, кад један по један човјек воли да се одрекне свога језика и прихвати туђи, било што му је то воља било то мора.

Стефан Немања

¹ Не може се са сигурношћу тврдити да је текст аутентичан, али због увјерења да је порука у њему апсолутно тачна, са поштовањем се налази у књизи.

Увод

Љето је, и окупили смо се са свих страна у нашем Колунићу. Неизоставна је и кафа, а често и цицвара на Оштрељу. Уз кафу увијек иду и приче.

Тако смо се, једне прилике, прије неколико година почели присјећати и старих ријечи за које смо, наше ђедове, морали питати шта значе. Научили смо и сад их понављамо. Велимо, `ајде да видимо ко ће знати више. Једну по једну, тек ће ти Божица: „Послушајте ово што ми је једном рекао отац – `Ајде код стрица Тривуна и донеси ми ону киштру, стоји му у ајату на кашуну испод пенџера“.

Свака част, велимо ми остали!

Тако је кренуло. Хоћемо ли? Хоћемо! А, шта? Сакупити и пописати старе ријечи нашег села и околине. Није било мањка воље, али сазнање да би то могао бити велики посао, поче нас мучити.

Спремамо се и читамо шта су други писали на ту тему. Осим садржаја, интересује нас и мотив, разлог. Откривамо да је исти! Сачувати нешто од заборава и повезати, спојити старо и савремено. У томе нас је највише инспирисао учитељ Петар Мирковић. Читали смо његове приче, приповијетке, пословице и загонетке, као и пјесме. Он је то некад сакупљао од народа, прије више од 120 година. Као да слушам ђеда који је у зимским вечерима тражио да му читам пјесму „Марко Краљевић и Муса Кесеџија“. Једини коментар је био : „Е, нема више таки` јунака“.

Кад сам, мало дубље, загазио у разреде осмољетке почео сам примјећивати неправилности у ријечима ђедовог говора. Као да се посвађао са два слова; слово Х и слово Ф. Слово Х је изостављао код многих ријечи, а као примјер ево само неких:

- амељ (хамељ)
- љеб (хљеб)

- Усе (Хусе)
- Амдија (Хамдија)
- артија (хартија)
- оћеш (хоћеш) итд.

Слово Ф је мијењао словом В:

- ведер (федер)
- валичан (фаличан)
- вундамент (фундамент)
- велер (фелер)
- вилџан (филџан)
- вуруна (фуруна)
- вебруар (фебруар) итд.

Одговор на моје примједбе је био доста кратак и јасан: „Рајо мој, пушти ти ђеда и добро учи школу, а стар се коњ не мере научити“. Тако сам ја мога ђеда оставио на миру и никад га више нисам опомињао.

Уз несебичну помоћ мог Колунићанина и пријатеља Богице Петровића поредах 1470 ријечи, уочих да има доста турцизма што ми наметну питање: Јесу ли турцизми и друге ријечи страног поријекла покварили или обогатиле наш језик? Негдје сам прочитао да је Вук Караџић рекао да турцизми нису покварили српски језик.

Нећу се тиме бавити јер има оних који о томе више знају, научници који се баве језиком и ријечима. Остављам њима на оцјену, а моје је да прикупим и сачувам језичко благо зави-чаја и да повежем нити старог и новог, јер што не остане записано, вјероватно ће једног дана нестати. На то нас упућују и ријечи нововарошког новинара Драгољуба Гагричића који је написао књигу српских загонетки – „Старовлашка ризница“. Између осталог он рече: „У времену које гаси огњишта и све више смо `заробљеници` компјутерске и дигиталне технике, полако пресушују изданци и извори народног умовања. Али, не можемо се одрећи и отргнути од народне живе речи, и њених тумача. Оне су зов наших огњишта и колиба, наших кла-

наца и вртача, каменица и пећина, градина и висова, рудина и лазова, студенаца и врела, воденичишта и ливада, крчевина и омара. Они спајају претке и потомке“.

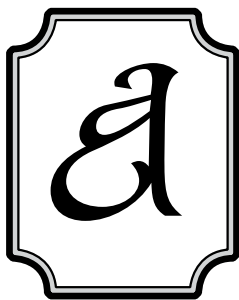
Учили смо које су то стране ријечи, шта су архаизми, али застадох код појма –локализми. Да ли је локализам ријеч која се изговара само у једном селу, поднебљу једне општине, двије, три, четири или докле? Покушавам одговор тражити код других аутора на исту тему и прелиставам „Рјечник гламочког говора“ аутора Милоша Бојиновића, успут речено једно дивно дјело, и изненадих се колико истих ријечи са истим значењем има. То потврђујем и читајући „Ждраловачке причке“ Јована Бабића, које се односе на граховско подручје. Дакле, одговор на питање –колико широко се простире локализам, ако негдје већ није дат одговор, остаје неком другом истраживачу и неком другом времену.

Колунићани су познати по надимцима и мало који мушкарац да нема надимак. Доста жена је имало надимак. То друго име појединци су понијели још из младости због неке особине, мане или породичне везе према надимку ђеда, прађеда или неког другог из породице. Надимци су носили обиљежје шале, а не злобе и због тога желим да, бар према сјећању остану забиљежени, јер данас у Колунићу има мало дјеце, а надимци нестају како нестаје и старији свијет. Богица и ја смо редали надимке (болдовано) по сјећању и они су стварни за Колунићане, али описане радње немају никакве везе са њима и оне су сасвим случајне.

Свјестан сам чињенице да нисам успио сакупити баш све локализме и туђице које су користили наши преци. Зато ово питање остављам читаоцима и корисницима овог рјечника. Бићу захвалан свима који ми доставе своје приједлоге измјена или допуна овог текста које ћу пажљиво размотрити и евентуално уврстити у допуњено издање. Прилоге можете упутити директно у комуникацији са аутором или путем електронске адресе: spremix@teol.net.

Аутор

*Стави омчу на језик, док је
није он теби ставио.*

Латинска пословица

Алати пољопривредника

ÀBĀB (тур.) – другар, нека врста компањона. *Они су абаби у том послу, неће они један на другога, не бој се.*

ÀVĀH (тур.) – посуда у којој с гњечи (туца) бибер, паприка и кафа, а такође се ситни со и шећер.

ÀBTIKA – *Sambucus ebulus*, апта, автовина. Коровска зељаста биљка бијелих цвијетова и плавих бобичастих плодова.

ÁDET (тур.) – обичај, навика. *Еси ли чуо да у нека села на покојника међу паре ? Не, није то адет у нас, ми ћемо се држати свога.*

ÀJĀT, VĀJĀT, XĀJĀT (тур.) – помоћна остава, али и простор за овце.

ÀJBĀH (тур.) – хајван, животиња.

ÀJDE (тур.) – хајде.

ÀJDŪK (тур.) – хајдук. *Пјевало се: „Бурђев данак ајдучки састанак, Митров данак ајдучки растанак“.*

ÀJ KRĀGU – хајде кврагу, иди до врага. *Ај крагу, пушти ме више на миру!*

ÀJME – јао, јој. *Ајме мени кукавној, па ништа ми не иде од руке!*

ÀKATI – викати: А, А, А, како би се преплашио и отјерао из дворишта неки од предатора (орао, лисица и др.).

ÀLĀISATI – разумјети. *Алаишеш ли ти ишта што он дивани? Ко ће њега алаисати кад сваку другу промрмља ко међед.*

ÀLĀLITI (тур.) – халалити, опростити. *Врати ли теби Мићун паре? Јок, ја сам то већ алалио.*

ÀLĀPACHA – брбљива жена. Жена која много прича не базирајући се на смисао говора.

ÀLĀT (тур.) – оруђе, справе.

ЀЛКА (тур.) – карика.

ЀЉИНЕ (тур.) – хаљине, одјећа.

ЀМ (тур.) – кожни каиш с предње стране главе коња.

ЀМБЀР (тур.) – остава.

ЀМЕТИЦЀ – сви, све до последњег.

ЀМЕЉ – нечистоћа, углавном жита. *Ове године ништа ми жито не ваља, пуно некаквог амеља.*

ЀМО – овамо. *Амо дођи, амо дођи ка ти кажем! Само још едном да те виђам и њим, па ћеш виђети свог Бога.*

АНДРМОЉЕ – ситне ствари, понекад остављене да чекају „боља времена“. *Пуна ми торба неке андрмоље.*

ЀНЦЀР (тур.) – ханџар, дуги нож.

ЀЊГЀР (тур.) – коњ пастув.

ЀПИТИ – украсти. *Он је то, тако брзо, апио да нико није видио.*

ЀПС (тур.) – хапс, ухапсити, затворити.

ЀПЦИГОВАТИ (њем.) – одузети, одузети дио суме од неког већег износа.

ЀРАМБАША, ХЀРАМБАША (тур.) – вођа хајдука.

ЀРЀЧ (тур.) – харач.

ЀРГЕТОВАТИ (тур.) – кулучити, принудно радити без плате.

ЀРИЈА (тал.) – чист ваздух. *Отворде зера врата нек уђе арије, од Гојканове луле немеш дисати.*

ЀРМАН (тур.) – гувно, гумно. Мјесто гдје се обавља вршидба жита.

ЀРЧИТИ (тур.) – трошити, расипати.

ÀСТĀЛ (мађар.) – сто.

ЀТ (тур.) – коњ, ријеч која се највише користи у пјесмама.

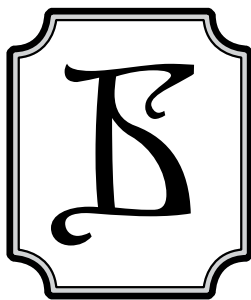
ЀТЉĀВ – немаран, неуредан, прљав.

ÂЧĖЊЕ – неприродно понашање, ружно претварање у нешто.

ÀЦИЈА, ХÀЦИЈА (тур.) – онај који је ишао на хаџилук, посјета Христовом или Мухамедовом гробу, ходочасник. Колунић има свог Хаџи Радомира Латиновића.

ÀШИКОВАТИ (тур.) – љубависати.

ÀШИКОВАЊЕ (тур.) – удварање, разговор заљубљених.

*Језик је без ногу, али јури
на хиљаде миља.*

Корејска пословица

Жене Колунића са бошчама

БЀБИНЕ – посјета новорођенчету уз дарове. *За два дана идемо Милици на бабине а још ништа нисмо купили.*

БЀГЀВ – особа са физичким манама у ногама.

БАДЀВА (тур.) – цабе, бесплатно.

БЀДАЊ – велика шупља клада кроз коју тече вода и покреће точак млина.

БЀЗАТИ – ходати без циља. *Јуче смо ваздан базали по шуми не би ли нашли сушику.*

БЀЗДИТИ – кад неко шири непријатан мирис. За човјека који попије много ракије, каже се да базди на километар.

БАЗДРЉИКА – крупна трава, углавном коровске биљке коју стока слабо или никако не једе. *Ове године ми слабо сијено, пуно баздрљике, па више остане у јаслима него што поију.*

БЀКЀНЦЕ – тешке и неизгледне ципеле за зиму

БАКСЀЗЛУК (тур.) – лоша прилика, несрећа, малер.

БЀКШИШ (тур.) – напојница, поклон.

БЀКЊАТИ СЕ (тур.) – неуспјешно се бавити нечим. *Шта радиш Јоја? Ево бакњем се овим чудом већ два дана а нике вајде.*

БЀК – расплодни бик. *У Марићим има добар бак, тамо ћемо оћерати Шаренку кад буде водила.*

БЀЛА – 1. свежањ сијена или сламе, најчешће око 18 кг; 2. слина из носа.

БЀЛВАН – дио одрезаног стабла дрвета дугог неколико метара.

БЀЛДИСАТИ – малаксати од умора. *Јуче сам у Беглуцима балдисо ко никад.*

БЀЛЕГА – говеђи измет.

БАЉЕ – подругљив израз за човјека који није дозрио. *Ајде шути, још си ти балавац, бале едан.*

БАЊУТИ – појавити се изненада. *Јутрос се нисам ни умιο кад бану Јура да ми исприча како су у сриједу били Далматинци и да су телад ишла ко никад – цијена само така.*

БАРАКА (лат.) – приземна кућа од дасака. *На дванаестом километру од Оштреља биле су баракe „Властите коморе“ гдје су боравили штрапари.*

БАРВЕЧЕ – скраћени поздрав од, добро вече.

БАРЕМ, БАР (тур.) – бар мало, макар.

БАРКАТИ – дирати. *Немој да си барно ово, врело је ко жар.*

БАРНУТИ, БАРКАТИ – додирнути, пипнути. *Слушај деране, немој да си случајно барно ово дијете, могло би виђети свог бога!*

БАРЈАК (тур.) – застава.

БАСАМАК (тур.) – степеница. Најчешће се користи за пењање на таван.

БАСА ПОМЈЕША – То је скоруп и сир заједно, а истовремено баса није скоруп нити сир. То је најсавршенији „хибрид“ та два производа који су у басу помјешу унијели оно своје најљепше. Баса помјеша је савршени млијечни намаз који не садржи никакве конзервансе. Производи се само у петровачком крају. Један од начина производње баса помјеше је следећи: Млијеко се скува, потом се, након хлађења скине скоруп и остави на страну. Обрано млијеко (млијеко послије скидања скорупа) се мијеша са млијеком које је претходно гријано до температуре да се у њему може држати прст и траје од 20 до 30 минута (нека врста термичког поступка – тиндализација). Мијеша се она количина обраног са једнаком количином подгријаног млијека. У та два помијешана млијека (око 10 литара), додаје се сурутка у количини од 2,5 литара. Кад се груш издвоји на површину скида се и ставља у цједило. Оцијеђеном

грушу додаје се скорупа колико се убере од 5 литара млијека, све се измијеша, посоли. Ово је млада баса помјеша која се може одмах користити. Неко ставља једнаке количине груша и скорупа и тад се добије маснија и много цијењенија баса помјеша. Ако се жели добити зрела баса помјеша, онда се ставља у дрвене качице, још мало посоли и пусти да „одлежи“ уз лагано цијеђење кроз мали отвор при дну качице. Након двадесетак дана добије се сувљи производ промијењеног укуса којег многи воле више него код младе басы. Зрела баса помјеша је нарочито цијењена уз печене „полице“ кромпира на вечерњим зимским прелима.

БЀСАТИ, ЗАБЀСАТИ (тур.) – тумарати, изгубити се, најчешће у шуми.

БАТАЉИТИ (тур.–ар.) – одустати од неке радње или размишљања. *Гледам те већ два сата како се мучиш тим самаром – батали то, зар не видиш да не вриједи труда!*

БАТЃЉАТИ – несигурно ходати.

БАЃЉАТИ – ходати по мраку пипајући ради оријентације. *О мој Ђудићу, па како си дошо по вакој помрчини? Велиш како - бауљајући.*

БЀЧВА – дрвени суд од дасака (дуга), обично 500 литара запремине за превоз воде од извора до куће.

БЀШ (тур.) – потврдно, посебно, посве. *Баш је добар, нема шта.*

БЀШКА (тур.) – посебно, одвојено.

БАШКАЃЕЊЕ (тур.) – љенчарење.

БЀшлија – закачка, зихерица.

БЀшча, БЀшта (тур.) – врт.

БЀЈАТ (тур.) – стар, покварен. *Баџи тај крув крмцима видиш да је обајатио.*

БЀЈАТИ – врачати. *Нешто му баба Мара бајала, али њему ни сам Бог помоћи не море.*

БЀЈБУК (тур.) – затвор. *Еси ли чуо да су Тодорину збајбучили? Есу, есу богоми, по ноћи га одвели. Био у бајбуку два дана.*

БЀЈТА – мала кућа, у правилу дрвена. *Е нек је вала и јадни Перица подига нешто бајтице, да има бар кров над главом!*

БАЉЕЗГАТИ – причати о нечем што није реално, глупости и небулозе. *Пиља, ајмо код Вајчина на ракију, приставио је кото. Немој Свете ти Неђеље, па он ће ваздан само баљезгати.*

БЀЊА (лат.) – купатило, али и веће корито за купање беба.

БЀЊИЦА (лат.) – мање корито за прање веша.

БЀЦА (тур.) – отвор за дим на крову старих кућа са огњиштем.

БЕГЕНИСАТИ (тур.) – допадати се, загледати. *Како је било на пиру? Је си ли шта бегенисо? Јесам једну цркву из Горњег села, очи јој ко жеравице па само жеже.*

БЕЗБЕЛИ (тур.) – свакако, дабогме.

БЕЗДАН – провалија којој се не види дно.

БЕЗЕЦОВАТИ (њем.) – резервисати. *Оћеш ли куповати краву како си раније говорио? Оћу, оћу. Безецово сам је код Пулана, чекаће ме до јесени.*

БЕКИЊА – мјешина, јагњећа или јарећа кожа.

БЕКНУТИ – проговорити, рећи нешто. *Ево сједим већ два сата а ти ни да бекнеш – ма ни беу.*

БЕКРИЈА, БЕЋАР (тур.) – лола, мангуп, нерадник, човјек који воли проводе. *Ама, то је нерадник, он само бекрија*

БЕЛЀЈ (тур.) – несрећа, незгода, мука, тегоба *Ево ти ћаћа иде пјан ко клада, склањај се иначе ће бити белаја!*

БЕНДАТИ (тур.) – признавати, прихватати, држати до нечега.
Ћиран није ники чоек и ја њега ни зашта не бендам.

БЕНЕТАТИ – недолично се шалити. *Само се бенета, не можеш ништа озбиљно шњим ни попричати.*

БЕРБЕР (тур.) – мушки фризер, бријач, брицо.

БЕРЊЕТ (тур.) – корист, добитак у стоци или житу.

БЕСЈЕДА – говор, причање, монолог. *Примичемо се кући и чујемо како неко гласније говори. Ми унутра а оно ђед држи бесједу.*

БЕЧИТИ СЕ – гледати отворених очију помало тупо и зачуђено.

БЕШИКА (тур.) – колијевка.

БЕШТИЈА (лат.) – животиња.

БИБЕР (тур.) – попар, папар.

БИЛМЕЗ (тур.) – снажнији мушкарац који се прави важан а обично је приглуп.

БИРТИЈА – сеоска кафана са оскудним асортиманом пића и хране.

БИСАГЕ (лат.) – исткане двије торбе из једног дијела а стављају се преко коња.

БИСТ, БИЈА (тур.) – наредба коњу да крене и да иде на лијево.

БИЉАЦ ВАЉАЊИ – То је биљац који је посебним поступком третиран у води. Колунићани су своје биљце возили у Мартин Брод на ваљање. Овим поступком биљац постаје мекан и веома угодан као покривач код спавања.

БИЉАЦ – Ткани вунени покривач. Постојао је биљац кратког и дугог кића (уткане ресе).

БЇЉЕГ (тур.) – обиљежје, мета. *Узми оловку и обиљежи бројем сваку дугу по реду. Морамо раставити ову кацу да промјенимо ову дугу што је пропала, али морамо по реду како је и било иначе нећемо моћи упасовати да будне поново штањо!*

БЇЉЕЗИ (тур.) – таксене марке.

БЇЊЕЦИЈА (тур.) – јахач, добар јахач.

БЛАГО – стока у домаћинству. *Е куме шта од блага имаш? – повео би се разговор на слави. А`, шта имам; једног парипа, двије краве и нешто овчица. Смањио сам ја тога доста јер нећу имати доста пиће за све, а како изгледа биће опака и дуга зима.*

БЛЕБЕТАТИ – причати без икаквог реда и смисла. *Чују ли његове уши шта му уста говоре – он само блебеће?!*

БЛЕНТО – бена, шашавко, обични звекан.

БЛЕНУТИ – усмјерити укочен поглед у једну тачку. *Ај крени више, у шта си блено!?*

БЛИЗНАД – двојке. Жена рађа близнад а овца јагњи близнад.

БЛУЗА (њем.) – горњи одјевни предмет умјесто сакоа, више је заступљена код жена.

БЉУВАТИ – повраћати. *Три дана Мишу боли трбу, све што поије то одма избљује.*

БЉУЗГА – расквашена земља, расквашен и блатњав пут.

БЉОВЕТАН – цијели дан. *Богами је Симука вриједан, ради по боговетан дан.*

БОДА – коровска биљка са иглицама. *Изгојатила ми се мекота па је пуна бодe. Брез рукавица немеш ни кола сађети.*

БОЛА – болест . *Познати стих из пјесме „...Преће бола наме...“*

БÒМЕ – замјена за –богами. *Јес боме вриједан, свака му част.*

БÓНА – рјечца са значењем болна не била. *Бона не била што се тога не оставиш, и све се питам до чега је теби?*

БÒСТАН (тур.) – лубеница. *У бостану драги бијо па ме пољубијо.*

БЌЦА (тал.) – флаша.

БЌШЧА (тур.) – бијела марама коју су носиле жене на селу.

БЌЈА (тур.) – фарба.

БЌЈ – спрат. *Брзо зиђу кућу, ено већ су почели и горњи бој.*

БРАЌБОЊАК – овчији измет. *Ај не брабоњај, често би се рекло саговорнику који без везе говори.*

БРАЌВ, БРАЌВЧЕ – ситна стока. *Ушло је у зиму нешто више бравчади, ђаво и не поио, некако и њесмо могли продати на Лучин и сад шта је ту је. Море бити да неће бити доста пиће.*

БРАЌДВА – алатка за тесање дрвета, слична сјекири, али је мало већа и закривљена са малом држалицом. Прави се, углавном, за дешњаке, док су леворуки морали посебно наручивати за себе.

БРАЌДВЃН – алатка за тесање балвана. Иако личи на сјекиру, већи је и има дугачко држало.

БЌДО – саћаста направа кроз коју се провлаче нити основе приликом ткања.

БРЕЌЗ – без. *Буди брез бриге, све ћу ја завршити.*

БРЕЌЗИМЕ – презиме. *Како се ти зовеш мали? Мирко. Ама не питам ја тебе за име већ за брезиме!*

БРЕМА – овално, више плjosнато буренце за воду. *Јадна Миља упртила пуну бремену воде из клисине па се савила до црне земље.*

БРЕМЗА (њем.) – кочница. *Кад стигнеш до кланца, мало притегни бремзу да нам се не отму кола, стрмина је то!*

БРЁСКЀРАН – миран, повучен, добродушан. *Слушај ти мене Милице, јеси ли виђела оног Мићка из Кесића како је брескаран!? Оно е прави момчић за те!*

БРЖЁ-БОЉЁ – на брзину, журно. *Ајмо ово бржебоље завршити, киша ће!*

БРЉОЈЀВ – телеграм, депеша.

БРЊГА (лат.) – забринутост, мука, досада.

БРЊНА – мања узвишица која уз себе веже појмове: уз брину и низ брину. Ако коњи вуку кола преко брине потребна је већа снага или мањи терет. Ако иду брином (мало са стране) кола се могу преврнути.

БРЊИЦА – метална алка (обично од жице) на њушки свиње која онемогућава ријање.

БРЊДАТИ (лат.) – гунђати, за себе говорити.

БРЊНЗЊН, БРЊНЗЊН – врста лонаца, мало већи и са поврасцем за вјешање о вериге.

БЊБАТИ – 1. учити напамет. *Дјецу која су учила напамет, звали смо бубалице;* 2. ударати некога. *Еси ли чуо да је Дулер избубо жену? Дошо пјан па се ватио шака јер није нашо ручак на столу.*

БЊГАРИТИ – гласно нарицати за покојником. *Боме се дреница јуче избугарила за својим покојником. Душа ме моја заболила слушајући.*

БУДЀЛА (тур.) – глупан, човјек ниске интелигенције.

БЊБ (тур.) – плијесан и гљивице.

БУБЁЛЀР (тур.) – новчаник.

БУКЀГИЈЕ (тур.) – оков на ногама затвореника. Стављале су се и на ноге немирних и плашљивих коња на паши да не оду предалеко и како би се могли лакше ухватити.

БЌКАРА (тал.) – велика дрвена чаша са рукохватом запремине око 1 литре.

БЌКАРА – дрвена посуда за пијење воде са ручком, претеча лончићу за воду.

БЌКАЧ – човјек који се размеће снагом. *Није он тако јак, он више буче него што има снаге. Прави је букач.*

БЌКАЊЕ – дубоко рикање бика, кад се размеће снагом.

БЌКВИЦА – војна књижица. „Очитати буквицу“ значи указати јасно на грешке, очитати му лекцију.

БЌКЛИЈА (тур.) – накићена плоска која се носи у сватовима, али и све руво које је млада носила са собом за удају. То је било смјештено у колима која су ишла на зачељу сватовске колоне.

БЌЉЕ – кокице, попржено и избуљано суво зрно кукуруза.

БЌЉИТИ – гледати зачуђено.

БЌЊАР (тур.) – зденац, кладенац. У Колунићу се резервоар за воду кишницу назива бунар. Правили су се тако што се, негдје близу куће, ископа повелика рупа, озида се околу а потом се навуче цементна глазура таквог квалитета да тај зид не пропусти воду. Касније се престало зидати већ се све радило од бетона. Величина резервоара је од 10 до 15 м³. Кишница се хватала са крова куће или штале помоћу дрвених жљеба (дрвени олуци).

БЌЊОВАН – поспан, неиспаван.

БЌЊГУР – на крупно самљевено (изломљено) зрно јечма.

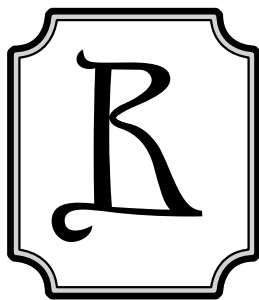
БУРАЗЕР (тур.) – брат; често је у употреби и краћи облик *бураз*.

БЌРГИЈА (тур.) – сврдло, борер. *Пара врти ђе бургија неће.*

БЌСЕН – комад ископане земље са травом. *Преоро сам онај цијепац што се косијо, ал неће ништа ваљати. Оно Бог неће моћи позубити, све сами бусен.*

БЎСИЈА (тур.) – заклон.

БЎЦЀК (тур.) – периферан дио пашњака изнад села , мало завучен у шуму. ***Којице**, ено оваца мам у буџаку. Лети врати
отиће у шуму!*

*Највећа ствар с људским језиком
је та што нас спречава да
мирујемо о актуелном питању.*

Левис Томас

Вагир

ВЀБИТИ – дозивати стоку. *Шта се оно чује у шуми? Оно Миле ваби краве, њесу се вратиле.*

ВЀГЀР – дрвена полука од чврстог дрвета дужине око једног метра на коју се вежу штранге.

ВЀЕК, ВЀВЀК – увијек.

ВЀДАН – цијели дан, стално.

ВЀДА, ФЀДА (тур.) – корист. *Нема вајде од тог што радиш.*

ВЀЈ – особина, нарав. *Ево ти мој дорат па упари, али се чувај јер ти му не знаш за вај. Оће се и ритнути.*

ВЀКАТ (тур.) – вријеме. *Ели Маруша, ели вакаат за овце шишати? Боме, ја нешто нотам да је још рано, преледено је.*

ВЀКЀ – овакав.

ВЀКЀ – овако.

ВЀЛА (тур.) – богме да, да знаш. *Вала тако је било и биће, да знаш да је тако било.*

ВЀЛИНГА, ВЀЛИЧАН – нека мана, оштећење. *Има он неку валингу. Да бог каже, али њему нешто вали.*

ВЀЛИТИ, ФЀЛИТИ (њем.) – мањкати, недостајати.

ВЀЛИТИ – хвалити. *Вали те учитељ на сав глас. Вели да си добар у рачунању.*

ВЀМО, АМО – овамо. *Дођи амо да нешто видиш!*

ВЀНГЛА, ФЀНГЛА (лат.) – нешто између лопате и велике кашике. Користи се највише у зидарству.

ВЀРБА, ФЀРБА (њем.) – боја, **БОЈА** (тур.) – фарба.

ВАРЀНИКА – скувано или само помужено млијеско.

ВЀРИЦА – кувани кукуруз који се вари пред Светог Николу.

ВÀРИЋÀК – дрвена посуда и мјра за жито. Постојао је мали и велики варићак.

ВÂСКЕ – вас. *О, Дубро, доћемо мама и ја код васке довече.* Ако вјетра не би било у току дана, чекао се ноћник који је био редован у нашем селу (повјетарац са планине). Ако би запријетила киша брзо би се маса (вршај) ухрпао и добро покрио да не покисне јер ће чекати дан а можда и више. Овај поступак се звао **умеђедити** вршај.

ВÀСОВАТИ, ФÀСОВАТИ (њем.) – добити своје. *За ово што сам данас урадио васоваћу од ћаће.*

ВЁДЕР (њем.) – федер.

ВЁКЕР (њем.) – сат, који је обично стајао на креденцу. Свако вече би ђед, пред починак, пришао, погледао колико је сати, нешто промрмљо и навио га да и даље ради .

ВЁЛА, ФЁЛА – поспрдно о нечијем поријеклу. *Од које је он веле потеко кад је таки.*

ВЁЛЕР, ФЁЛЕР (њем.) – грешка. *Јеси ли био у Земи, има појефтиних опанака са велером?*

ВЁЛЇМ, ВЁЉО – кажем, рекох. *И велим ја њему – немој то радити а он и не уша!*

ВЁРÀНДА (санск.) – *посебан* простор испред куће, као нека врста трема.

ВЕРЁСИЈА (тур.) – продаја на почек или кредит.

ВЁРИГЕ – ланац, углавном ручно кован, са куком изнад огњишта на којем је висио бронзин у којем се кувала пура и остало вариво.

ВЁРИЈЕ, ФЁРИЈЕ (лат.) – школски распуст.

ВЁРМАТИ, ФЁРМАТИ – уважавати, слушати. *Џабе ти њему диваниш, он тебе не верма.*

ВЋ̂М̂А – више, нешто више. *Мислим, већма да јес, него да није.*

ВЋ̂Ш (њем.) – рубље.

ВЋ̂ЊЕР, ФЋ̂ЊЕР (тур.) – свјетилка на газ (петролеј), коју вјетар не може угасити, па се носила за освјетљавање пута кад се ишло на прело и у шталу да се обиђе крава пред телење.

ВЋ̂БЕТИ – видјети. *Виђе њега, виђе њега! Машала, ал је нарасто!*

ВЋ̂ЈАТИ, ПРЕВЋ̂ЈАВАТИ – просијавати жито. *Шта ради Маркан? Превијава јечам, остало од јуче јер није било вјетра.*

ВЋ̂ЈОР – вихор, вјетар који лети прави проблеме код купљења сијена. *Прави ковитлац и диже сијено у вис и односи далеко. Јеси видио јуче оне пирљевине? Јесам, брате си мој. Однио ми вијор пола сијена.* **ВЋ̂ЛЕН** – човјек без контроле. *Овај мој чоек ко да је, Боже ме опрости, повиленио. Ваз божји дан он се дерња на некога.*

ВЋ̂ЛЕ – дрвена алатка за ношење и утовар сијена и сламе, са три зашиљена завршетка (парошка) .

ВЋ̂ЛЦ̂АН, ФЋ̂ЛЦ̂АН (тур.) – шољница за црну кафу без дршке.

ВЋ̂НИ – исти, налик. *Добио Вук сина! Вини он, ко пљунути.*

ВЋ̂НКЛ (њем.) – угао од 90 степени. У грађевинарству, а нарочито у столарству веома важна мјера. *За некога би се понекад знало рећи; Није он у винклу, нешто му вали.*

ВЋ̂НТА (њем.) – кочница на запрежним колима.

ВЋ̂Р̂АНГЕ (њем.) – фиранге, сторе, завјесе.

ВЋ̂ТЋ̂Љ, ФЋ̂ТЋ̂Љ (тур.) – дебљи конац или тракица уроњена у петролеј у доњем дијелу лампе или фењера, док је у горњем, стакленом дијелу, запаљена ради освјетљавања.

ВІШЕК (тур.) – фишек. Папирна амбалажа. Некад су се, за ову сврху, користиле и новине. У сеоској продавници трговац вагне тражену количину цукрица и запакује их у вишек.

ВІШКАЉ, ФІШКАЛ – вјешт човјек, адвокат.

ВЛЃ, ВЛЃХ – погрдан назив за хришћанина.

ВЛАКА – мјесто гдје се извлаче балвани из шуме за даљи транспорт.

ВЛАША (њем.) – флаша.

ВЛЕКА (њем.) – флека.

ВОЗ – запрежна кола пуна сијена. *Валиће нам још један воз ситног сијена за овце па да будемо мирни до прошарице..*

ВОТАНИЦА – вода кишница. Због несташице воде у Колунићу је скоро свака кућа имала бетонски резервоар (бунар) у којег је сакупљана кишница са крова куће или штале.

ВОЂЕ – овдје.

ВОЉТАТИ – окретати балване или веће камење да би их помјерили на друго мјесто или утоварили у нешто.

ВРБОПЋЦ – вријеме јављања пупова на гранама, најаву прољећа.

ВРВИТИ – комешење. *На пазару се састало свјетине па врви као у мравињаку (из приписјетке П. Мирковића).*

ВРДАЛАМА – недосљедан човјек који лако мијења мишљење.

ВРДАТИ – избјегавати одговор, или скривати пут, намјеру.

ВРЕВИТИ – галамити. *Који се оно враг чује напољу? Шта оно вреви напољу?*

ВРЕШАК, ВРИШАК (њем.) – свјеж. *Не ваља јести врешак крув, превише се поије.*

ВРЖ – чвор на дрвету одакле расте грана.

ВРЪЗАТИ СЕ – бити присутан, али не учествовати у раду. Обилазити. *Врзма се ваздан око нас и само смета.*

ВРЉЕЋ – каменит и тешко проходан предео, готово неприступачан, најчешће се мисли на непроходан предео планине.

ВРЉЕЋАН – пријеке нарави, усован. *Добар је Којица ко кру, али је врлетан, Боже сачувај. Ка се напије, боље бјежи из куће!*

ВРЉАВ – зрикав, разрок.

ВРНТАВ – заворит, луцкаст, блентав. *Немој и њим ништа пачати, видиш да је врнтав и тотале несигуран!*

ВРНУТИ СЕ – вратити се. *Ајде Мућо оћерај овај меч куруза у млин па се одма врни! Немој чекати да га Тулин самеље, и немој да те Бог нанесе да сврнеш у биртију!*

ВРПОЉИТИ СЕ – бити немиран, што је особина немирне дјеце. *Смири се, шта се врпољииш ко да ти је пуна гузица помрава!*

ВРТАЉ (њем.) – фртал, четврт литра.

ВРТЕНО, ВРЕТЕНО – мали украшени штапић око 30 центиметара дужине на који се намотава пређа испредана из кућеље (кудеље).

ВРУШТУК, ФРУШТУК (њем.) – доручак.

ВРЦАТИ СЕ – трзати се. *Па шта то би- што си спа с кола? Врцну се зекан, дабогда црко, кокош га престравила.*

ВРШИДБА – радња којом се одвајало зрно жита од стабљике. Жито се постави на арман у вршај, уведе се пар коња и тјера у круг док се не оцијени да је зрневље отпало. Један дан се вро (третирао) један стог (пласт). Посао је почињао прије изласка сунца а завршавао у касно поподне превијавањем (поступак одвајања зрна од пљеве). Посао превијања је обављао најискуснији мушкарац у фамилији тако што је дрвеном лопатом (посебно рађена само за тај посао) бацао смјесу зрна и пљеве у вис приликом чега би зрно као теже падало на земљу а вјетар би лагану пљеву склањао устрану. Ако би вјетар био

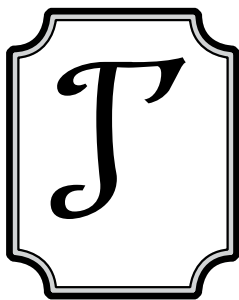
слаб, бацач би бацао што више, а ако би вјетар био јачи бацао би сасвим ниско јер би у противном вјетар однио све.

ВРШКЋ – до врха, кад је нешто пуно до врха. *Укладиде ми гра у пладањ, али до вршке, гладан сам ко вук!*

ВУНДАМЋНТ, ФУНДАМЋНТ (лат.) – основа, темељ.

ВЋРУНА, ФЋРУНА (грч.) – зидана пећ.

ВЋЧИЈА – дрвени суд за воду од дашчица, ваљкастог облика, који се носи на леђима. Може примити око 20 литара воде.

*Света је потпора немоћнијем, света
је истина, света је математика;
а историја није света, јер је пуна
лажи као и људи, који је пишу.*

Мис Аделина Павлија Ирби

Гаргаше

ГЀБОР – ружна особа, а највише се примјењује код ругања женама. *А ће нађе онаког габора?*

ГЀБУЛА – невоља, проблем.

ГАВЀЉАТИ – тешко ходати по блату. *Тешко смо изгавѣљали кроз шикмански сокак, блато за вр чизама!*

ГЀД – народни назив за лош људски карактер. *Одмакни се од тог гада, шта тражиш и њим!*

ГЀДАН – ружан.

ГЀЈТАН – плетена или упредена узица од свиле.

ГЀЊАК (њем.) – нешто као ходник испред просторије.

ГЀЊАТИ – јурити, тјерати. *Шта оно раде дјеца кад нако вриште? Ма играју се гање (јури једно друго око кола). Гањао сам ваздан неке папире у катастру. Привежи де цеку видиш да гања кокоши!*

ГЀНЦ НЀВ – потпуно или сасвим нов.

ГАРЀВУША – дјевојка црне косе и смеђих очију. *Гаравушо кад би моја била, моја би се жеља испунила.*

ГЀРА – дјевојка тамне пути и црне косе. *„Гаравушо кад би моја била, моја би се жеља испунила“.*

ГЀРА – овца црне главе.

ГЀРГАШЕ – металне четке у пару са којима се гаргашала кучина (конопља) ради извлачења што финијих нити.

ГЀС, ГЀЗ – петролеј. Служио за расвјету из лампи на зиду или фењера. *Ајде Николица до задруге и купи литру газа, требаће за вечерас!*

ГЀЦАТИ – газити по плиткој води или житком блату - дјечија забава.

ГВЀНТ (њем.) – навој, нарез на металу.

ГЕВЎКТ, ГИВЎКТ – утег.

ГЃПИТИ – брзо украсти нешто ситно.

ГИБЎРА – следовање, припадајући дио. *Прима се васунга на Оштрелу и пред крај Тодић повика: а ће моја гибира?*

ГЎЦ – ГЎЦ, ГЎЦ, ГЎЦ – узвик за дозивање свиња.

ГЛАВЎЊАТИ – тумарати, ходати без сврхе и циља.

ГЛЃНЦ, ЎЗГЛЃНЦАТИ, ЃГЛЃНЦАТИ (њем.) – сјај, очистити да се сија.

ГЛИЃ – ријетко блато. Чест случај на путевима у селу.

ГЛОЃА – новчана казна. У Колунићу се глоба најчешће плаћала за крађу шуме.

ГЛОЃНО – неукусно, ружно. *Ово дијете некакво спадљичаво на рану, па кад му се не ије каже да му је глотно. А лаже, прсте би полизо како је поћко.*

ГНОЃНИЦА, ГНОЃАНИЦА – мања рпица ђубра. Гнојнице се распоређују по парцели која ће се орати. Са једним довозом (једна кола или зими једне санице) се може распоредити око десетак гнојница са којих ће се ђубар равномјерно разбацати пред орање.

ГЃЃТ – синоним за уд, рука или нога. *Скупи те твоје гњате испод стола, зар не видиш да ме чепаи!*

ГЃЃЗДО – гнијездо.

ГЃЃЛО – труло (труло дрво), али гњила или нагњила крушка зуква или мушмула су управо укусне и то се не сматра трулим, јер послѣје гњилења иде труљење и тад се производ баца. *Ајде на таван и види је ли црни калем нагњѣо па донеси да једемо!*

ГОЃАН – подебео човјек. *Виде Симана ал се нагоијо ко прасац.*

ГОЛУЃДРАЃ – слабо обучен за хладне дане. *Овај мој деран некако голуждрав па се бојим назепиће, а има шта обући само неће – већ се поче олити (држати се охоло).*

ГОЈАЋЕЊЕ – прљање.

ГОЉО – сиромашан човјек. *Он је голи гољо, нема ништа.*

ГРА – грах, пасуљ.

ГРАБА (њем.) – јарак поред пута за одвод воде.

ГРАБЉИШТЕ – дуга дршка на коју су насађене грабље. *Пих, пуче грабљиште, немам са чим ово пограбити! То си ти максуз пребијо да не би ништа радијо!*

ГРАДИНА – брдо за које се предпоставља да је некад било насељено. Позната ГРАДИНА у Колунићу.

ГРГЉАЊЕ – 1. љутито и гласно надјачавање (паса или мачака), 2. узети гутљај течности и испирати уста – гргљати.

ГРДОСИЈА – превелик предмет или превелик човјек.

ГРЕБА – кад се мало пуре залијепи за дно лонца, а не загори много, па се прелије врућом вареником – ништа укусније од тог нема. То се женској дјечи није давало јер се вјеровало да би им покисли сватови.

ГРЕДАР – камењар.

ГРЕДЕ – камење. *Засуо ме гредама једва, сам умако.*

ГРЕДЕЉ – главни дио плуга.

ГРК – горак. „Грки су тамо залогаји хљеба“.

ГРНЕ – навали. *Ено ти одонуда од Конака пуно свјетине грне, највише дјеце. (реченица из једне приче Петра Мирковића).*

ГРОКТАТИ – посебно оглашавање. Свиње грокћу и рокћу, али код сеоског групног пјевања један дио пратње се назива гроктање.

ГРОМИЛА – скупљено камење на хрпу. На Латиновића ливади, ближе Петровцу него Колунићу, има громила Шиља. Кад се од Градине до ње покоси онда се назире крај кошевини и то је права радост.

ГРО́МИЦА – мала громила.

ГРО̂МОТАН – крупан, развијен, али не значи и лијепо развијен.

ГРО́ТА, ГРЕО́ТА – гријех, грехота. *Како те није греота кињити то дијете.*

ГРУ́НТ (њем.) – земља, земљишни посјед.

ГРУ́ШАЛИНА – медицински назив је колострум. То је прво млијеко послје порођања које садржи бјеланчевине за заштиту младунчета од болести, јер се младунче рађа без те заштите. Име грушалина је добило због тога што се приликом кувања груша. Слабашној дјечи се настојало давати грушалине јер је народ знао за корист тог производа.

ГЋ́БИЦЕ – усне.

ГУ́ЛИТИ – љуштити. *Огули купјере, а гуље баци у каблину!*

ГУ́ЉА – љуска на кромпиру, јабуци, и др.

ГУ́Њ, КО́ЖЊ – дио одјеће коју су кожунари израђивали од јагњеће коже, тако што је вуна била окренута до тијела. Биле су двије врсте кожуна: Краћи и дужи а оба су могла бити са дужом нескраћиваном или краћом скраћиваном вуном. Такође су били женски и мушки кожуни. Женски су били украшавани.

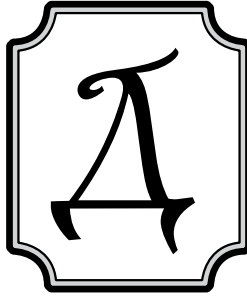
ГУЊГУ́ЛА, ГУНГУ́ЛА – гужва, метеж, узнемирена група људи.

ГУ́РАВО – неко ко је мали или погрбљен. *Види га како се згурио па иде ко гураво прасе.* Ријеч – гураво, употребљавала се и за неку врсту страха, па би се рекло да је кроз Шикмански проган било увјек гураво по ноћи проћи.

ГУ́ЦНУТИ – гутати у малим гутљајима. *Гуцни мало ракије боље ће ти трбу` варити.*

ГУ́ША – грло, врат. *Увати ме Којо, чоече, за гушу, умало ме не удави!*

ГУ́ШТ (лат.) – укус, задовољство.

*Учи своје дијете да држи језик
за зубима, а да говори - брзо
ће научити оно и само.*

Енглеска пословица

Дреш

ДАБИЛИ – израз у улози појачаног да за потврђивање. *Да њеси скако не би смаистрио кољено, бленто један, дабили бленто!*

ДАБОГДА – нека да Бог. Употребљава се приликом клетве – *дабогда те ђаво однио!*, или у позитивном – *дабогда ти све добро било!*

ДАБОМЕ – потврдан и повлађујући израз.

ДАКАКО, ДАБОМЕ – свакако, тако је.

ДАМАР (тур.) – срчани откуцај, пулзација артерије која се осјећа додиром прста.

ДАНАСКЕ – данас.

ДАНГУБА – израз за особу која ништа не ради. *То је обична дангуба и само краде Богу дане.*

ДАНГУБИТИ – без разлога губити вријеме. *Ђеси ваздан, дангубо божја. Попасно вријеме већ увелико, а краве у итали ричу.*

ДАНИЋ, ЗДРАВО ДАНИЋ – употребљава се умјесто – добро јутро

ДАНУТИ – предахнути, ухватити мало ваздуха, на кратко одморити. *Ишли смо уз точило и ђед рече: „Сједи мало да данем душом, не могу више“!*

ДАЋА – ручак послјије сахране (задушни ручак). Обично се обављао у покојниковој кући. Прије сједања за сто сви перу руке пред сам улаз у кућу или двориште ако је трпеза постављена на отвореном због већег броја присутних. Прије узимања јела пије се ракија уз изговор – за покој души, претходно мало просувши из чашице на под. Родбина покојника би, обично, заклала теле и спремали телећу чорбу са лешо месом, што би обављао, за те послове, вјешт човјек у селу. Комшије и уопште сељани би доносили; мушки флашу ракије а жене питу или крух.

ДАШАК – кад вјетрић доноси свјеж ваздух. *Боже мој, ал се вријеме ујолило, ни дашка нема!*

ДАШТА – потврдна ријеч као одговор на питање. *Јеси ли написа задаћу мали? Дашта сам већ написа.*

ДВОР, ДВО – двориште. *Бјеште дјецо на дво, шта ћете у кући на вакој љепоти!*

ДВОРИТИ – некога служити, обично болесника. *Јеси ли чуо да је Шицо пао на ноге? Не, па ко га двори кад нема никога?*

ДЕВЕРАТИ (тур.) – уз потешкоће некако савладавати посао. *Здраво данио Миљане, па како је иначе? А, девера се некако.*

ДЕВЕТАТИ – ударати, тући.

ДЕДЕ, ДЕДЕР – хајде. Молећива ријеч неке да нешто учини. *Дедер поћерај дората!*

ДЕКА (њем.) – 1. ћебе, покривач, 2. Декаграм.

ДЕКЛАМОВАТИ (лат.) – рецитовати, изговорити наизуст.

ДЕЛИЈА (тур.) – крупан и снажан човјек, неустрашив.

ДЕПЕША (франц.) – телеграм.

ДЕРАН – несташан дјечак, дјечак који се већ замомчио. *Ма пусти га то је обични деран!*

ДЕРНЕК (тур.) – забава, вашар.

ДИБИДУС (тур.) – кад нешто сасвим не ваља или кад неко ништа не зна. *То дибидус неваља. Он о томе дибидус ништа не зна, ама баш ништа.*

ДИВАН (тур.) – разговор. *Дуго смо диванили о свему и свачему.*

ДИВЈАЧ – дивље животиње, али и израз за дивљу траву. *Ледињак код Водењаче се сав издивјачијо, све нека бода и литица.*

ДЀКА – понос, члан породице на кога су остали поносни. Обично се односи на млађе. *То је наша дика, па то ти је!*

ДЀЛБЕР (тур.) – драги, љубавник, љепотан.

ДЀПЛЕ (тур.) – свирале, гајде. *Ради ли се штогаћ? Брте боме, ништа, данаске је светац и мореш само диплити.*

ДЀРЕК (тур.) – дрвени стуб.

ДЌАКАТИ – савладати некога или нешто, доћи некоме главе. (тур.) *Отела се Водењача па јој шале нећемо доакати до мрака.*

ДОВЀЈАТИ СЕ – сналазити се. *Како мали Јапан на новом послу? Довија се некако, изгледа да му иде.*

ДЌДИЈАТИ – досадити. *Кад ће више ова кишурина престати? Незнам, брате, ал је додијала.*

ДЌЈЕСТИ – изгубити жељу за неким јелом. *Дај ишта друго, та ми се купусина баиш дојела!*

ДЌКЛЀН – докле. *Доклен ћеш бенетати светог ти Тривуна данашњег, па цјело село се шпрда с тобом?*

ДЌКЌН – беспослен. *Ај ка си докон сложи бар оне тренице под стреву да не кисну! Ајде, ајде, не ваља докончити!*

ДЌЛАМА (тур.) – врста дугог (горњег) капута.

ДЌЛИШ – осим. *Сви су били на прелу долии Боће.*

ДОПЀРИТИ – брзо стићи. *Ајмо зовнити Вајицу, па ћеш виђети за колико ће допирити.*

ДОПЛАТАК – дјечији додатак.

ДЌРАТ (тур.) – коњ црвеносмеђе боје.

ДЌСТ (тур.) – пријатељ. *Ено Нина и Боћа сопарили па ору заедно. Шта те то чуди – велики су они достови!*

ДОТЛЕЊ – дотле. *Ко то ћера више ината, ти јал он? Не знам, само знам да ћу ћерати доклен он дотлен и ја.*

ДРАМЧИТИ (грч.) – мољакати, искати. *Дај ми ћаћа банку за лизу. Сваки дан за нешто драмчиш, јесам ли ти јуче дао?*

ДРЕЧАТИ – викати, галамити. *Ово дијете по ваздан дречи, не зна плакати ко сва друга дјеца.*

ДРЕШ – уређај за превривање жита, одвајање плеве од зрна. *Први дреш у селу сам видео код Симице Шикмана.*

ДРИЈЕШИТИ, ОДРИЈЕШИТИ – одвезивати нешто. *Одријешила се гужва на струзи па ушле краве у купус и све ђаво однијо. Уз ову ријеч пристоји и кратка прича П. Мирковића из 1895. – Девет пута везао и не свезао: „Жена уредила жито за млин, сасула га у врећу и завезала. Човјек јој дошао и натоварио то жито на коња па потјерао у млин. До млина девет пута му се врећа дријешила и девет пута ју је везао. Кад се вратио кући, триста ала и белаја на жену, за то што му је рђаво врећу свезала. Па шта више, него поче је тући, говорећи: „Како си оно врећу свезала, девет пута се до млина дријешила, и девет пута сам је везао.“ А жена ће му учинити: Ма Бог те помого и насавјетово; кад ти од девет пута нијеси могао један пут честито свезати као човјек, како сам ја могла – онда од један пут, као женска глава то учинити. Сад требаш себе избити девет пута; те како ћеш онда доћи на своју грдну погрешку.“*

ДРКТАТИ – дрхтати.

ДРНДАТИ – 1. запрежна кола дрндају по макадаму, 2. дрнда се сирова вуна да би се добила мекана сировина за пређу. *Ђе је Миланца нако рано отишио? Одвезо вуну у дрндару на дрндање.*

ДРОЉЕ – види крпаре.

ДРПИТИ – украсти нешто на брзину.

ДУВЊАН (тур.) – дуван. *Не видим да нешто дуваниш? Ма, баталио сам га, има подобро!*

ДЋВАР (тур.) – зид у кући. *Ћед спава до дувара, а ја ближе ватре. Позната је и узречица: Доћеро си цара до дувара (у смислу кад се неки посао доведе до пред крај).*

ДЋГА – дашчица. Саставни елемент бурета или каце. Добијала се цијепањем јеловине без вржа (чвора).

ДЋГМЕ (тур.) – пуце, пуљка, копча. „Ој ђевојко под брдом скопчај дугме под грлом“.

ДЋДУМ, ДЋДУК (тур.) – будала, незналица.

ДУМАЃИЈА – много дими. *Мили Бого, да ми је знати шта Виџан ложи кад нако думагија.*

ДЋПКЋ – нешто препуно. *Ено, задружни дом дупке пун људи.*

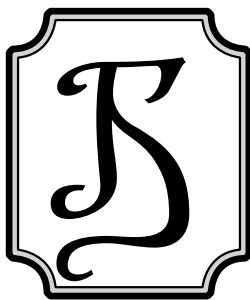
ДУРАТИ (тур.) – трпити, издржавати или носити се некако са невољама.

ДУРИТИ СЕ – љутити се. *Шта се дуриш за ништа?*

ДУЋАН (тур.) – мања трговина мјешовите робе, највише заступљена прехрана.

ДУШЕК (тур.) – добро напуњена платнена врећа вуном и прошивена, дебљине 5-10 цм, а величине кревета. Служи као удобан лежај. То је замјена за некадашње строже које су биле напуњене иситњеним листовима кукурузног клипа.

ДУШМАН, ДУШМАНИН (тур.) – непријатељ.

*Соба без књига је слична
тијелу без душе.*

Цицерон

Ћузум

ЂАК (грч.) – ученик.

ЂАКОНИЈА (тур.) – велика понуда јела и посластица. *Било је на столу разних ђаконија.*

ЂАТР, ЂАТРЕ – ђаво, враг. *Ели, Симане, какво ће вријеме бити ијутра? Батр нек га зна.*

ЂЕ – гдје. *Ђе си јуче био?*

ЂЕВЕР – дјевер, мужевљев брат.

ЂЕГОД – било гдје.

ЂЕД – дјед.

ЂЕКАД – понекад. *Одеш ли Жаре код оне тетке у Смољану? Одем ђекад. У задњи крај све мање.*

ЂЕКОЈ – гдјекоји, понеки. *Јесу ли се изрогачиле шљиве? Не баш много, има ђекои рогач.*

ЂЕМ, ЖВАЉЕ (тур.) – метални дио узде који се ставља у уста коњу.

ЂЕЂЕ – понегдје. *Дошао кум из Санице и чуди се како је код нас велик снијег. Каже да га код њих има само ђе-ђе.*

ЂЕЉАЊЕ – обрада дрвета чакијом. Чобани су увијек носили ођељан штап, понеки и мало украшен јер би се кора скидала само мјестимично како би се добиле шаре.

ЂЕШ – куда ћеш, куш. *Ђеш тако необријан у чаршију, па и кољер ти је подеран!?*

ЂЙКАТИ – скакати.

ЂЙПИТИ – нагло устати, одскочити. . *Ајде, ајде, ђипни се, па ми довати цигаре са креденца.*

ЂОЗЛУЦИ (тур.) – наочаре.

ЂОЈА – ка ђоја, тобоже. *Мићун, ка ђоја, све зна, а шупаљ ко ракиско буре.*

ЂЌН (тур.) – доњи дио обуће.

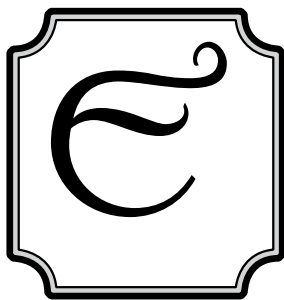
ЂЌРАТИ, ЂЌРАТИ СЕ – мијењати робу за робу (трампа).
*Шта си то пазарио Ђеткина? Ђоро сам се са Лукином;
двоје јањаца за крме.*

ЂЃБАР (тур.) – смеће, измет, фекалије.

ЂУВЕЃИЈА (тур.) – младожења.

ЂЃГУМ (тур.) – ибрик, врста посуде.

ЂЃТУРЕ (тур.) – куповина свега одреда.

*Човјеку треба отприлике 2 године
да научи говорити и отприлике
50 година да научи ћутати.*

Ернест Хемингвеј

Ексер ковани

ЁГЛЕН (тур.) – разговор, дискусија. *Шта има у чаришији? Шта има, еглен - диван, еглен - диван и прође дан.*

ЁДНЌМ – једном. *Још ћу ти само едном рећи ; немој да те Бог нанесе па да те и њим видим још едном!*

ЁДНО – једно. *Видиш ли ти ону малу близнад у воћу? Видим само едно!*

ЁЈВАЛА (тур, - ар.) – свака част, честитам. *Ејвала ти јуначе, њесам се о тебе то надо!*

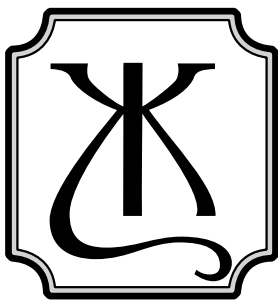
ЁКСЕР (тур.) – посебан комадић метала за закивање, некада су се израђивали ручно.

ЁЛЁКНУТИ СЕ – окренути се и отићи.

ЁРЀВ, ЁРЀЀВ – искривљена особа, било у ногама или у леђима или у једно око.

ЁСАМ, ЁСОМ – јесам.

ЁШКЕРИЦА – прзница, ошкопица, бунтовник.

*Живот је кратак, али траг од
живота може дуго трајати.*

Исидора Секулић

Жрвањ

ЖАГА (њем.) – тестера, пила.

ЖАЏАТИ СЕ – несвјесно се мало трзати. *Ел те болила некија? Ма јок, само сам се малко жацно, ко да ме мамац уијо.*

ЖГОЉАВ – мршав, мршавко.

ЖДЕРАТИ – халапљиво и много јести са мало жвакања. *Бе Перица, што није дошо косити? Пушти га болан, наждеро се синоћке пршута па, га сву ноћ болио трбу, кад не црче чоек!*

ЖДЕРАТИ СЕ – сикирати се. *Е моја Косо, спорад бекрије се не вриједи ждерати – зар не видиш да те нестало пола!*

ЖДРАК – ваздух.

ЖДРАКА (тур.) – свјетлосна зрака.

ЖДРАКАТИ – шарати очима на све стране.

ЖЕЖЕ – нешто исијава топлину. *Ово сунце данас превише жеже.*

ЖЕРА – жеравица, појава кад дрво гори без пламена. *Јутроске ти ја да истресем луг из лужаре кад се појави доста жере, ја само додам потпире и пламен крену и без ишибице.*

ЖИОКА – попречна летва на коју се учвршћује прошће.

ЖЛИКА – кашичица. Нарочито у употреби код дјеце. *Бе моја жлика, нећу с овом гадном да једем.*

ЖЛИЦА – кашика.

ЖЉЕБА – олук од дрвета који се ставља испод крова да сакупља воду.

ЖМАРА – чварак.

ЖМИРЕ – игра скривања коју смо као дјеца посебно вољели.

ЖРВАЊ (тур.) – Лијепо исклесана два округла камена у облику диска за мљевљење жита. Доњи је фиксиран а горњи се окреће и меље жито које се одозго сипа између та два камена, а брашно испада у кашун испод камења.

*Када жена и мушкарац науче како да
се препиру, остваре успешну везу.*

Анита Екберг

Зубача

ЗАБЀСАТИ – залутати. *Причао је Мислер како је једном забасо за Јаворовом косом и након сат лутања дошо на исто мјесто, испод исте јелике.*

ЗАБЕЗЁКНУТИ СЕ – запрепастити се.

ЗАБЛЕНУТИ, БЛЁНУТИ – загледати се у нешто или неког без трептања.

ЗАБРАЌДИТИ - упорно нешто тврдити. *Ја му тврдим да Личкуља није отета већ добровољно се удала, а он забраздио по своме па га Бог не би сметно.*

ЗАБРЁМЗАТИ – заочити.

ЗАВА – заова, сестра од мужа.

ЗАВАТИТИ – заграбити, захватити. *Заваде мало воде лончићем да се напијем!*

ЗАГЛАВАК – дрвени клин за заглављивање брвана код градње кућа или заглавити сјекиру и мотику да не спадају са држаље.

ЗАГРЃЖЉИВ – неко ко се за ситницу посвађа, склон свађи. Ваек шјетуем сина да, кад гоћ море нек се мане загрижљива инсана.

ЗАГЃЉЕН – тврдоглав, само да је по његовом.

ЗАДРАЃМИТИ (тур.) – утолити глад, заложити нешто. *Немеш слушати како ова дјеца плачу, задрами и шчим, така ти Бога!*

ЗАЁРИТИ – гледати искоса, укосо у нешто. *Шта си се заерио ко да лисица гледа гаврана на грани?*

ЗАЈДИТИ – брзо побјећи. *Дулер је таки, чим нешто шушне он одмах заждије низ точило.*

ЗАЗУБИЦЕ – жеља за храном кад видиш да други једе. *Кад Бурука мљашће јабуку, мени увјек расту зазубице.*

ЗАКАЉАТИ – започети нешто радити. *Ајде Буране, саће и Куруза па да не чека! Пушти ме још само зеру, видиш да сам закало ово склонити с пута!*

ЗАКОЛЕДАТИ – започети, договорено започети, повести пјесму код групног пјевања. *Ајде **Joja** заколедај!*

ЗАКРЎИТИ СЕ – жестоко се посвађати. *Шицо и Бироња су жестоко закрвили, не знам на шта ће то изићи.*

ЗАКУРЎИТИ – ухватити се за нешто, тјерати правду без попуштања и компромиса по цијени да дође до свађе.

ЗАМАНДАЛИТИ (тур.) – затворити полугом (мандалом). *Чедукааа, сјави овце у тор и добро замандали!*

ЗАМАШАН – потежак, повелик.

ЗАНАВЈЕК – заувјек. *Дао му је да оре Водењачу занавјек, каже док је њега.*

ЗАНАТ (тур.) – мајсторлук.

ЗАНИЈЕТИ – затруднити, остати у другом стању. *Да ти нешто речнем; моја Миљуша занијела, већ је у трећем! Е, нека вала Богу и вакаат је!*

ЗАНОВЈЕТАТИ – досађивати.

ЗАПАРИТИ – радња којом се каца или буре по изради залијева врућом водом да дуга набрекне и сав суд забрекне послије чега неможе цурити течност. Мањи судови, брема, вучија или качица за басу се потапају у воду и држе док не забрекну.

ЗАПРЕТАТИ – ставити нешто на угријано огњиште, са или без сача, па засути жаром и лугом да се пече. Најчешће су то; крух испод сача, пита у тепсији и кромпир директно у жару.

ЗАПРЦАТИ СЕ – жустро и дрско кренути на некога, приметити кавгу дрско без најаве.

ЗАПУЋИТИ – 1. Упутити некога куда ће ићи; 2. Поћи некуда.
Запутио сам се преко Батина гаја, али нисам ни слутио да су толики намети, једва сам избасо.

ЗАСИПАЧА – дрвена посуда, велика кашика за захватање брашна.

ЗАУМИТИ, НАУМИТИ – замислити, смјерати, планирати.
Шта си ти, душе ти, заумио па упрежеш коње на овој међави?

ЗАУСТИТИ – започети нешто говорити али стати послјије пола ријечи. *Таман сам заустио да нешто речнем а Гравка на врата. Само сам блено и оста ми ријеч на језику!*

ЗАФРЉАЧИТИ – бацити нешто колико може даље. *Док сам дошо из Петровца опанак ме добро нажуљо. Кад сам га изо, зафрљачио сам га на сред долине.*

ЗАЦЉЕНУТИ СЕ – још мало па изгубити свијест. Дијете се зацене код јаког кашља или плача, а одрасли код грохотног смјеха. *Е, ђаво га дабогда однио и Курузу, синоћ је у Мирковићима на прелу испричо једну шалу и ја сам се скроз зацено од смија.*

ЗАШКОВЊУТИ – лоше изгледати, бити болестан. *Био сам синоћ код Мијана- баш је нешто зашковрно!*

ЗБЉЕТИТИ – огадити, згадити се. *Што ми се, јуче ко никад, онај купус збетио!*

ЗБЉАНЋУТИ – збуњен, смушен. *Кад сам тревиио Росу ја сам се зблано и нисам мого ни беу.*

ЗВЉЕКАТИ, ЗВЉЕКАТИ – ударити неког са нечим у руци. *Синоћ сам у Смољанској биртији видио кад Милкан звекну влашом чоeka по тинтари а овај паде ко покошен.*

ЗВЉЕ – човјек огрничене памети, замлата.

ЗГЉАЖАТИ (њем.) – скренути с пута.

ЗДЈЕЛА – дрвена посуда, дрвена шерпа. *Деде ми уклади у овај мој пладањ паљк – два гра из те друге здјеле!*

ЗЕЈТИН (тур.) – уље.

ЗЕРА, ЗЕРИЦА, ЗЕРИКИЦА, ЗЕРУ (тур.) – мало. *Јеси ли узоро све Занаглине? Ма њесам! Остала зера божја, уватила ме ноћ.*

ЗЈАКАТИ – ходати без циља и плана. *Што Рајкан није дошо с тобом? Ено га зјака по чаришији. Питај Бога ка ће доћи? Знаш ваљда да је он вазда зјака био.*

ЗОРЛИ – тежак, теретан, мучан. *Како је било на моби? Мореш рећи, никако! Зорли смо се напалили.*

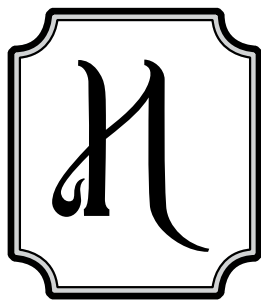
ЗОРТ (тур. – ар.) – страх.

ЗУБАЧА – дрљача.

ЗУВАР – било шта, било колико, мала корист.

ЗУЛУМ (тур.) – насиље, незакоње, терор. *„Ту кнезови нису ради кавзи, нит ’су ради турци изјелице, ал’ је рада сиротиња раја, која глоба давати не може, ни трпити турскога зулума“.*

ЗУЛУМЋАРИ (тур.) – насилници.

*Књиге су хладни, али
поуздани пријатељи.*

Сократ

Имела (viscum album)

ИЖИЊАТИ (франц.) – измислити, открити. *Ђаво је он, ваек нешто ижиња.*

ИЖЏИКЉАТИ, ЇЗЃИКАТИ – нагло израсти.

ИЗАТОРИТИ (тур.-ар.) – замјерити. *Еси ли ти изаторио шта на Јовелју кад не идеш код њега? Есам, што на велико.*

ЇЗБЉИТИ – гледати нешто упорно са широко отворених очију.

ИЗБУРЃИЈАТИ – постићи циљ на лукав начин. *Како си то избургио, баш си муштраник? Е, то само ја знам!*

ИЗВАЉИТИ – исчупати, извадити. *Ноћас је вјетар извалио јасен и оборио га на јабуку, нема од ње ништа.*

ИЗГУСТИРАТИ – заситити се нечега. *О, шта ће то бити па не носиш шешир? Ма изгустиро сам вала и њега!*

ЇЗЛАНУТИ – рећи нешто што не би требало. *Јуче сам лано нешто у продавници, па ми и сад криво.*

ИЗЛЉМАТИ – добро изударати.

ИЗМИЃОЉИТИ СЕ – извући се. *Притисло ме сијено једва сам се измигољио.*

ЇЈЕ – једи (заповједно). *Пои бар зерицу, зар не видиш да си смршо!*

ЇЉАДА (грч.) – хиљада.

ИМЕЉА, МЕЉА – полупаразитска биљка. Најчешће расте на листопадном дрвећу (воће) али и на црногорици што је карактеристично за шуму изнад Колунића. За вријеме дугих зима, кад би понестало пиће (сијена) кравама, Колунићани су ишли ушуму да би са Јелика скидали мелу и помало је давали кравама да једу. Одмах би се осјетило повећање млијечности али и мирис млијека који је одбијао дјецу да пију.

ЇНЀТ (тур.) – каприц. *Ти и Раџука сте нешто затегли, видим. Ма ништа посебно, ћерамо едан другом инат.*

ЇЌ – јео. *Бе си до сад? Па, ио сам.*

ЇОКЉЇН – иоткуда, од било куда. *Не видим га да иоклен долази.*

ЇСЃЃН, ЇНСЃЃН (тур. – ар.) – човјек.

ЇСКАТИ – тражити. Савјетује мајка сина - *мораи некад и искати да би нешто добијо!*

ИСКОБЉЉАТИ СЕ – извући се из неприлике.

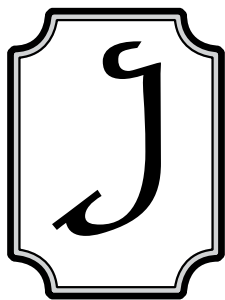
ЇСПЃЃНЕ – испадне, како буде. *Ја ћу догодине бацити зоб у Водењачу па како испане да испане.*

ЇСПРДАК – шаљив (мало погрдан) назив за посљедње рође-но дијете у брачног пара са више дјеце.

ЇСТАВИТИ – иставити котлић, иставити казан, скинути са ватре. Рекло би се – *Један иставиш други приставиш.*

ЇТАТИ СЕ – хитати се, бацати.

ЇЃЕ – јело. Како је било на слави? *Брате добро, било је свега доста и ића и пића.*

*Језик једне жене, може побиједити
само језик друге жене.*

Индијанска пословица

Јарам

ЈАВИТИ – тјерати стоку на пашу. *Јави, више, те овце видиш да је звиздан упеко!*

ЈАГМА (тур.) – грабеж, отимачина.

ЈАЏА – јарак са повременом водом.

ЈАМАЦ – жирант, гарант.

ЈАМЧИТИ – гарантовати.

ЈАНДА – можда. *Јанда си ти моро ићи по ћаге мам у Бијаћ?*

ЈАЊЕ, ЈАЊЕТИНА – јагње, јагњетина.

ЈАПИЈА (тур.) – грађа за кућу.

ЈАРА – велика љетна врућина.

ЈАРАК (тур.) – прокоп, плитак канал.

ЈАРАМ – дрвена справа која се ставља воловима око врата ради вуче. Има и пренесено значење за човјека којег је жена ставила под контролу- ујармила. *Што још нема Мироте? Сигурно га ујармила жена, па док не посвршава кућне послове тај ти доћи неће.*

ЈАРЦАТИ – подстрекивати. *Ма дај најарцај ту ватру више, ово неће узварити за пола дана!*

ЈАСЛЕ – дрвена корита за храну испред стоке у штали.

ЈАСТУК (тур.) – мекани подметач за главу приликом спавања.

ЈАТАК (тур.) – човјек који помаже и скрива хајдуке (јатак у турском језику значи кревет, постеља).

ЈАШИТИ – јахати.

ЈЕД, ЈЕДИТИ СЕ – сикирација, сикирати се. *Што ме је овај мој мали јутрос наједио, ево и сад се тресем.*

ЈЕДВА – тешко, на тешку муку. *На једвите јаде смо ми ово грана извукли из долине. Једва смо оврли зоб.*

ЈЕЈА –тепање сестри, сеја, јеја.

ЈЁЛДЕ, ЁЛДЕ – је ли да је тако. *Ел де да се глоба мора измирити или оде у бајбукану.*

ЈЁЛЕК (тур.) – прслук.

ЈЁНДЕК (тур.-перс.) – канал са одбрамбеним насипом. Дјеца су од снијега правили уздигнућа што је била мала скакаоница за скијаше. *Ајде преко јендека ако смијеш!*

ЈЕЊАТИ – стишати. *Погледај кроз пенџер је ли киша што јењала.*

ЈЕРАХИЈА (грч.) – хијерархија.

ЈЁРБО – јер. *Што се не играш са Перицом? Нећу, јербо сам љут на њега.*

ЈЕТРИТИ – осјећати с времена на вријеме неки подмукли благи бол. *Јетри ме овај крајњи зуб.*

ЈЁЧМЇК –чмичак, јечменац. Израслина на капку, обично као резултат инфекције. Подругљиво би се говорило – *Шта ти је то израсло на оку изгледа да си се ти подвирио?*

ЈОГУНАСТ – тврдоглав, својеглав, непокоран. *Имам момка и наочита и вриједна, али јогунаст, боже сачувај. Кад у нешто зајогуни, не би га скренула па да си пита.*

ЈОК (тур.) – не, никако, ни говора.

ЈОЛПАЗ – штеточина, подмукли штеточина. *Лисац је прави јолпаз, упо ноћас у кокошињац и баи пјевца однио.*

ЈОПЁ, ЈОПЁТ – опет, поново. *Јопе си добијо кечину! Кумим те Богом премилим каћеш се ватити књиге?*

ЈОРГАН (тур.) – врста дебљег покривача у постељи.

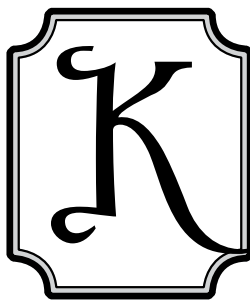
ЈУВА – јуха, супа.

ЈУНЕ – говече између телета и одраслог.

ЈЎНИЦА - назив за говече све до првог телења.

ЈЎРЇШ (тур.) – ићи, ходати, изведено јуришати.

ЈЎТРЌСКЕ – јутрос.

*Само нас недаће живота уче
да цијенимо добар живот.*

Ј. В. Гете

Крошња

КА̂БАСТО (тур.) – гломазно.

КА̂БЛИНА – метална или дрвена посуда (15 – 20 л.) из које се давао напој свињама. Напој се састојао од кухињског отпада разријеђен са водом и сурутком ако је има мало више. *Шта ћемо од овог сувог крува мама? – баци га у каблину, појешће крмци!*

КАБУЉИТИ (тур. – ар.)– хтјети, жељети. *Посло би ја малог у шуму по дрва, али не би кабулијо да му се шта деси за Бога милога.*

КА̂ВГА (тур.) – свађа.

КА̂ВГАЦИЈА (тур.) – особа која је склона свађи.

КАВЕЌИЈА – човек који држи кафану, гостионичар.

КА̂ДАР – способан. *Е, мој уначе, оћеш бити кадар војску издурати.*

КА̂ДГОЋ – било кад. *Каћемо се виђети? Ја могу кадгоћ ти оћеш.*

КА̂ДЛИ – кад. *Ја у задругу кадли и Горан тамо, попишмо по едну пиву, мало дивана и свак на своју страну.*

КА̂ЗАН (тур.) – котао, уређај за печење ракије.

КА̂ИЛ (тур.) – рад, вољан. *Њесам ја то каил чинити.*

КА̂ИШ (тур.) – ремен, држач панталона.

КАЈЃСИ – дио коњске опреме коју је кочијаш држао у рукама и командовао коњима. Сиромашнији домаћини су имали пртене (ужад) а имућнији кожне кајасе.

КА̂ЈГАНА (тур.) – умућено јаје на тави.

КА̂ЈДЀНКА (тур.) – нотна свеска.

КА̂ЈМАК (тур.) – скоруп.

КАЉЉАВ – прљав, блатњав. *Бог с тобом, шта си тако каљав? Ма не питај, краве се поболе па ме Мркуља гурнула у локву.*

КАКОТАЊЕ – кокодакање. Кокош гласно саопштава да је снијела јаје. Иде кока из башче и какоће, све се ори. *Анђелко, 'ајде види ће је сњела, ђаво је поијо, изгледа да је јопе сњела мимо гњезда!*

КАЛАТИ – захватати текућину (воду из бунара).

КАЛАЧА – посуда за хватање (калање) воде из бунара.

КАЛДРМА (тур.) – пут завршен крупним каменом или плочама.

КАМАРА (тур.) – гомила, хрпа, рпа.

КАМЧИТИ – мољакати, умилно нешто тражити. *Даде ти Веји ону чаклицу, порезаће се. Камчијо је три дана и њесам га више мого слушати, па шта будне нек будне.*

КАНАТ (тур.) – један сегмент ограде од прошћа закованог на двије жиоке, сложене даске у канат.

КАНДА – чини се, као да је. *Ја не знам шта му је, канда га је нешто омађијало.*

КАНИТИ– 1. намјеравати. *Каниш ли Царе ићи у Србију код твои? Каним, тамо по Јовану;* 2. канити, капнути. *Пази да ти не кане тинта на теку, па ће ти се све замацкати.*

КАНИЦА – тканица. Шарени платнени појас завезан око струка жене.

КАНТАР (тур.) – пијачна ручна вага.

КАНЦА (тур.) – рожната творевина (нокат) на ногама паса, мачака, медвједа и пернатих животиња.

КАНЦИЈА (тур.) – бич за коње. Обична канција је направљена од љесковог или дреновог прута на чијем врху је завезана кожна уска трага (теркија) око једног метра дуга као би могла дохватити коња по сапима.

КАПАК (тур.) – поклопац, покровна даска за каце, киштре, сандуке.

КАПЕЉ – кап течности. *Дајдере ми ту влашу да мало гуцнем ракије! Ево влаше, ал нема ни капељ ракије.*

КАПУРИЦА – длака на горњој страни врата пса. Послије шакетања два школарца, један се хвали : *Знам ја да је **Среле** јачи, ал кад сам га зграбио за капурицу ништа ми није могло.*

КАРЛИЦА – плитка посуда од издубљене дебеле даске. Служи да се у њу разлије скувана вареника како би се на површину подигао скоруп који се сљедећег дана једноставно покупи широком дрвеном кашиком. Скоруп се ставља у дрвену качицу и сваки слој се мало посоли.

КАСАПИН (тур.) – месар.

КАЋЦИЈА (лат.) – капара, аванс.

КАШИКА (тур.) – жлица.

КАШЊЕ – касније. *Ајде Столе ручај, олади се пита! Нека, кашње ћу, нисам гладан.*

КАШЋН (лат.) – дрвени сандук на којем стоје наћве. Служи као спремиште мање количине брашна. Боље израђени имали су преграде за одвојено држање кукурузног, пшеничног и јечменог брашна. Мјесто му је било у киљеру.

КВАСИЛИЦА – метална шипка са отвором на дебљем крају у који се увлачи крпа са којом се пере коса.

КВИТ – враћено што је било позајмљено, измирен дуг (отквитан). *Јесмо ли сад квит? Јесмо вала и ајмо сад зато нешто и попити!*

КЕВАЊЕ – игра слична хокеју на трави.

КЕВА – штап повијен на дебљем крају којим се људи кевају, ударају дрвену лоптицу (крмача).

КЕЛНЕР (њем.) – конобар.

КЁСА (тур.) – шканицла, врећица. Може бити од платна, папира и у новије вријеме од пластике, која се проглашава за штетну по здравље људи.

КЕСЕР – алатка за обраду дрвета.

КЁТЕН (тур.) – лан (ћетен на турском).

КЁЊКАВ – слабашан, неотпоран. *Ово моје дијете некакво кењкаво па све мало, мало и разболи се.*

КЉДИСАТИ (тур.) – наваљивати, насртати.

КЉКЉА – широка сукња.

КЉЛИТ (тур.-грч.) – катанац.

КЉШИЋ – мањи дрвени котур за намотавање конца.

КЉШТРА (њем.) – дрвени сандук за алат. *Каже ми ћаћа: Ајде код ћића Тривуна и донеси ми ону киштру, стоји му у ајату на кашуну испод пенџера.*

КЉЈАМЕТ (тур.) – невријеме, нарочито кад се удруже хладноћа, вјетар и киша или још горе кад сњежи.

КЉЉЕР, КЉЉЕРАК (тур.) – шпајз, остава у кући за намирнице. *„Цурина ме уватила нана у киљерку ће јој љубим ћерку“.*

КЉЊИТИ – мучити, малтретирати.

КЉАГИЈА – оклагија. Дрвени, лијепо обрађен, штап промјера 3 – 4 цм., а дуг око 80 цм. Служи за развлачење тијеста, у првом реду за пите. Било је и шала уз клагију. За неког мушкарца који је послушан у браку рекло би се – *мора слушати иначе би радила клагија.*

КЉАМПА (њем.) – савијена метална шипка дуга око 25 центиметара за спајање дрвене грађе. Нарочито је употребљавана да би се спајала брвна на ћошковима при градњи дрвених кућа (брванаре).

КЛАПАЦ, КЛАПЌВ – дјечак, момчић. *Сусто клапац па сијо на ћокић и милује цеку.*

КЛЕМПО – особа са великим ушима објешеним на доље. *Знаш ли ти онога Муњицу? Ма којег, ел оног са клемпавим ушима, ко га не зна кад су му уши ко лопари?!*

КЛЕП – откивак, истањени брид косе који се извлачи клепцем.

КЛЕПАЦ – чекић са обе стране сужен и заобљен за клепање (откивање) косе. Сваки косац је имао клепец и бабицу.

КЛЕПИТИ – ударити. *Клепио га у разреду торбом преко клупе.*

КЛЕПКА – врста звона на стоци. *Поћути де чује ли се клепка, да нису овце изашле и ограде, отиће у шуму!*

КЛИПА – мањи комад отцијепљеног дрвета (око величине виљушке). *Онај Перо је убога сиротиња, нема ни клипе дрвета у кући.*

КЛИС – штапић дужине око 20 цм, склишен са оба краја који, уз палу, чини прибор за игру палање.

КЛИСНУТИ – брзо побјећи некуд. *Кад сам угледа лугара како се шуња клисно сам подасе и није ме затеко.*

КЛОЗЕТ (њем.) – нужник, заход.

КЛУПКО, КЛУБАК – лоптасто намотано предиво или конач за плетење. *Шта ми би од оног клупчића, ће нестаде? Ено се маца, под сећијом, игра шњиме.*

КЉА – недаћа природе, умањује урод. Слично пламењачи али не баш истовјетно.

КЉАКАВ – неспретан, сакат. Особа без руке. *Шта ти то испале јадо мој? Ко да си кљакав! Ко да немаш руку! Зашто не пазии?*

КЉОКНУТИ – пасти, онемоћати. *Јуче сам био код старог Вове. Богами, је добро кљокно, изгледа да од њега нема ништа.*

КЉЋКУША – јело од брашна умијешано са јајима, заливе-
но растопљеном басом и посуто исјецканим бијелим луком.

КЉЋСЕ – слабахан коњ. *Имам нешто кљусета, старији је
од мене.*

КМЕЌНУТИ – јаукнути због добивеног ударца или бола при
паду.

КНЀП (њем.) – тијесно, једва.

КНЕЉ – сеоски старјешина. Био је ослобођен од давања десе-
тине, али задужен за помоћ у прикупљању дажбина од оста-
лих сељана. Последњи кнез у Колунићу био је Ђуркан Ракић.

КЌГОЋ – било ко, ко год. *Вође когоћ трнапи попије ракију.
Код наске је ваек тако!*

КЌЗЀЉКА – на листу папира (картон) се нацртају три ква-
драта; најнањи, средњи око њега и највећи окол свега. Пове-
жу се линијом по средини и тако се добије козаљка за игру –
козање. Играју два играча а сваки има по 9 зрна пасуља.

КОЉЧИЋИ – уштипци. Нарочито су тражени преливени
растопљеном басом.

КЌЛИКЌГОЋ – колико год. *Колико могу узети ораса?
Коликогоћ оћеш, ништа се не срами.*

КЌЛОМЀСТ – црна литијумска маст за подмазивање кол-
ских точкова.

КЌЉЃР, КЌЛИЈЕР (лат.) – крагна на кошуљи или капуту.

КОМШИЈА (тур.) – сусјед.

КЌНАК (тур.) – преноћиште, ноћење.

КОПЃРТА (лат.) – танка ткани и везена тканина, служи за пре-
кривање намјештеног кревета или се ставља, као украс, на зид.

КЌПЀЛЕ – погрдно име за ванбрачно дијете. Чуо сам да се
Паздара окопилила. Кажу да јес, али нико не зна ко му је ћаћа.

КОПЎН – прзница, свађалица.

КОРИТИ – критиковати, указивати, опомињати за нешто лоше учињено. *Богами, не ваља ти онај старији, кажу да је поче пити и бенетати се у биртији. А шта ћу мој куме, ја га корим а он ћера по своме.*

КОРИЧЊАК – мањи нож са склапањем и корицама које се праве од овновских рогова. Ђед Давид је имао свој коричњак у цепу војничке блузе, која је била дар сина официра. У зимске вечери, прије поласка на починак узео би „чупу“ јабуку и са својим коричњаком истругао мекач и тако „ситно самљевено“ појео. На тај начин је прескочио проблем што је био без зуба.

КОТАЧ – бицикл. *Ај котачем за час скокни до задруге и купи ми цигара!*

КОТЛАРИНА – плаћање котлару за услугу. Литра ракије по једном котлу.

КОЧАК – одвојен простор у штали у којег се одлучују јањци или телад.

КОЧОПЕРАН – окретан, жустар.

КОШТАТИ (лат.) – стајати (мисли се на цијену).

КРАЈА, КРАИЦА – крајак хљеба. Крајак тек испеченог хљеба намазан басом је нешто посебно.

КРАЉАЧА – дрвена посуда стегнута са танким обручем за премине 5 – 10 литара. Мало је шира у горњем дијелу и са једном дужом дашчицом која служи као рукохват. То је био суд за мужу крава. *Ђаво је однио, дабогда цркла, кад сам већ умузла пуну краљачу руменка се ритну и оде ми сва вареника.*

КРАМП (њем.) – алатка за копање.

КРЕВЕТ (грч.) – лежај.

КРЕДЕНАЦ (лат.) – дио кухињског намјештаја, израђен у комбинисцији од дрвета и стакла. Служио је за смјештај посуђа

чију улогу је касније замијенила витрина. Украшаван је малим комадићима веза. На крденцу би стајао сат – векер, којег би ђед пред спавање навијао за продужетак рада.

КРЕПАТИ (лат.) – цркнути. *Честа псовка на селу кад неког наљути стока; не крепо дабогда, да би ли, не крепо.*

КРИГЛА (њем.) – чаша за воду или пиво са дршком.

КРИЧИТИ – савјетовати, указивати на нешто. *Кад гођ пође у школу ја му кричим да слуша учитеља.*

КРКАЧИТИ – носити на леђима, најчешће дијете, брему, ву-чију или торбу.

КРМАЧА – 1. Одрасла женска свиња; 2. дрвена лоптица која служи за кевање.

КРМЕ, КРМЧЕ – свиња, свињче.

КРОШЊА – слична великом сепету али рјеђе исплетено. Служи за ношење сијена из појате у шталу и може примити око једну балу сијена. Има и ручку да се окачи о раме.

КРПАРЕ – краће или дуже шарене простирке око 50 центиметара широке. Израђене, односно исткане, од комада старих крпа. Осим на поду, могла се наћи и као простирка на сећији. *Сва ми се аљина подерала ни окрпити се неда. Нећу је бацит, ваљаће за крпаре.*

КРТИНА – кртица. Мала слијепа животиња која рије и чини штету у башти.

КРТОГ – неред у кући. *Немој комишнице ни улазити, од кртога ни столице нећеш наћи.*

КРУВ – крух, хљеб. Ако је зрно, та клица живота, дар природе, онда је хљеб производ, дар људских руку. Нема производа који је човјеку потребнији од хљеба. Нема производа који је више призиван, опричан и опјеван кроз историју човјека. Ријеч хљеб је пратила човјека кроз обреде, пјесме, умјетност, књижевност, у свакодневним изрекама, клетвама и благосиљању.

То је запажено код многих народа, али су и Срби богати у томе. Ево само неких:

- Хљеб наш насушни дај нам данас... (из Оченаша)
- Народу треба хљеба и игара
- Крув ти се огадио, да Бог да! (клетва)
- Трбухом за крухом (потрага за послом)
- Имати своје парче крува (бити ситуиран)
- Ко гледа у небо, сједи без круха
- Каша од хеље је наша мајка, а ражена погача је наш драги отац

Нажалост, хљеб данас није више као некад, иако је остао симбол благостања. Савремена прехранбена индустрија, у трци за новцем се побринула да производи ради укуса а не ради користи и здравља људи, па се тако подобро одмакла од природе. Зрно жита, та клица живота, која се претвара у брашно није оно што је некад било. Савремена технологија га је промијенила и направила укусан, али често и нездрав производ. Некад се није могло замислити да ће лекар неке савјетовати да никако не једе пшенични хљеб. Данас је то чест случај. „Хљеб се прави из душе“, како то рече публициста из Сремских Карловаца Димитрије Вујадиновић који је сачинио књигу ; „Хлеб у пословицама и изрекама народа света“, и како се основна животна намирница широм свијета приказује у једној реченици.“

И пјесници, опјевавајући догађаје, спомињу хљеб:

„ ... Грки су тамо залогаји хљеба

Гдје свога нема и гдје брата није ...“ (*Из Шантићеве пјесме „Остајте овдје“*)

Ђопић пјева о хљебу у пјесми „На Петровачкој цести“

„Још само мало, рођена,
па ћемо видјети Петровац,
а то је варош голема,
ту има ватре и хљеба
и кућа до самога неба“

А ми, некадашњи ђаци из Колунића, по завршетку наставе трчали смо до пекаре да купимо – „четврт бијелог код Анке“. Крупни залогаји врућег крува, са очаравајућим мирисом, би-

вали су гутани и без жвакања. То је давало мало енергије да се савлада Петровачка цеста до Колунића. Причали смо како нам је најљепши и најдражи мирис, онај кога осјећамо пролазећи поред пекаре.

КРУЗЀНА – кукурузана. Мали објекат, саграђен плетењем од прућа или закован на ријетко летвицама у којем се суши и чува кукуруз. Обавезно је одигнут од земље.

КРУЗЌВНИЦА, КУРУЌА – крув (хљеб) од кукурузног брашна.

КУЎЕР, КОФЕР, КУФЕР (њем.) – ковчег, путна торба.

КУЎЕТ (тур.) – снага. *Јел пошо Ђуран радити у шуми? Јес, ал богами нема кувета, лоше ће проћи. Ђаво ће га знати оће ли ико шњиме ћети парити.*

КУЌГОЋ – куда било, на било коју страну. *Шала старих: кудгоћ окрено, пркно ти је одпозади.*

КУЌДИТИ – говорити о некоме лоше, пањкати некога. *Успјели су, изгледа скудити Чмарији момка па му је бацила заруке.*

КУЂЕЉА – кудеља, одвојена једна количина вуне или кучине која се ставља на преслицу ради испредања пређе

КУЌЌОВ – импровизована посуда у облику шоље, направљена од коре четинара у коју се беру шумске јагоде.

КУЌЌШ (тур.) – риђасто - бијел коњ.

КУЌЛУК (тур.) – бесплатан, а у турско доба присилни лични рад.

КУЌЉАВА – трудна. *Марта Перичина куљава, машала већ пети!*

КУМПИЈЕРИ, КУПЈЕРИ (њем.) – кромпир.

КУЌРАЖ – храброст.

КУРЕЉ – дрвени предмет у облику и величини сличан рецељу на косишту. Забоден у осовину плужних колица и служи као држач гужве (исплетен круг од танких гранчица) на колицима плуга. То је еластична веза између плуга и колица, а све то вуку коњи или волови.

КУСЋР (тур.) – поврат новца датог изнад вриједности робе.

КУТИЈА (грч.) – амбалажа од тврдог папира или дрвета.

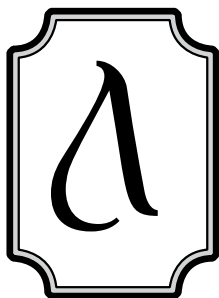
КУТЛАЧА – варјача, шеварка.

КУЧИНА – кудеља, куђеља. Добијала се из индустријске конопље (*Sanabis sativa*) коју је узгајало свако домаћинство. Конопља и кетен (лан) су били незаобилазни производи за израду гардеробе и постељине. Конопља се, кад довољно нарасте, скидала (жела) са њиве и потапала у воду да би се послјије сушења и загријавања лакше одвајао влакнасти од дрвеног дијела стабљике. Сљедећа радња је стављање конопље у рукохватима у уста ступе (набијача) да би се набијањем одвојила влакна на корисни текстилни и отпад који се звао поздер. Одвојени влакнасти производ се касније дорађивао на гаргашама и гребену како би се добила куђеља (кудеља) коју би на прелима, у дугим зимским ноћима, уз присуство момака цуре преле у фине кудељине нити. Финализација се одвијала на тари (разбој) гдје се вршило ткање како би се добили производи као што су кошуље, гаће или постељина.

КУЋАРАК – помоћна дрвена кућица са огњиштем на среди ни али је служила и за оставу свега и свачега.

КУШАТИ – пробати

КУШ – куда ћеш. *Ајоој, учепи ме теле, јој што боли! Па куш на ме вуци те изјели?*

*Када пишем, све долази на своје
место, туга пролази, храброст
поново живи у мени.*

Ана Франк

Лемеш

ЛЀБРЊА (лат.) – уста (поспрдно).

ЛЀД – хлад. На мојој ђедовини, од Градине до Јапаге није лада није било. Лад којег су правила запрежна кола су једино мјесто гдје смо се склањали за вријеме подневне жеге. С тугом данас гледам, док пролазим Петровачким пољем, како га осваја трње и остало дрвеће. Они још старији од мене кажу како ће се поље, за неколико година, сасвим задивјачити.

ЛЀМПА (тур.) – свјетиљка.

ЛЀНДРАТИ – скитати.

ЛЀПАВИЦА – риједак снијег са вјетром, најчешће са буром.

ЛАПРДАТИ, ЛАПРНДАТИ (лат.) – причати без везе

ЛЀЧЕ – панталоне.

ЛЀЈА – овца црног руна.

ЛЀЈБЕЦ, ЛЀЈБЕК (њем.) – прслук.

ЛЀШЊЕ – лакше. *Вргни ту жиоку на раме лашње ће ти бити носити!*

ЛЁГЕ – греде на којима лежи неки већи предмет, каца, буре и сл. Понекад служе и као помоћно средство за утовар терета као што су балвани у шуми.

ЛЁДИНА – травнати раван необрађен терен који служи као пашњак.

ЛЁДИЧАН – самац, човјек који сам живи.

ЛЕДЀЊАК – ледина мање површине.

ЛЕЈА – посебно ограничена мања површина у башти предвиђена за монокултуру, обично лук, мркву и друго.

ЛЕМЕШ – метални дио плуга у облику ашова који преврће бразду на десну страну.

ЛЀГУРЕ – санке сковане од двије даске, а које не трају дуго.

ЛЀКЀВ, ЛИКАВО – жилаво, ликаво дрво тешко се цијепа, па се реже на веће комаде за огњиште и за велики ракијски котао.

ЛЀПИЦА – коровска трава са оштрим бодљама. Убоде ове траве је осјетио свако ко је купио сијено. Нарочито су били осјетљиви млађи са њежним рукама и слабом обућом, јер им се није дало љети носити чизме које су штитиле ноге.

ЛЀПСАТИ – изгубити снагу радећи или дуго ходајући. *„Не липши маго док трава нарасте“.*

ЛОГОМ – израз за болесника кад без помоћи неможе устати. *Ено Ђуђаре логом лежи.*

ЛОКАТИ – пити неумерено. *За тијанце се каже да лочу.*

ЛОПЀР – округла танка даска пречника око 40 цм. и дугачком дршком. Служи за стављање хљебног тијеста на огњиште или у зидану пећ на печење.

ЛОТРЕ (њем.) – љестве, мердевине, али и дрвене странице на запрежним колима.

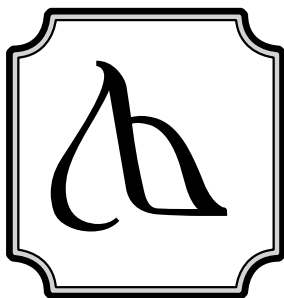
ЛУЃ – пепео.

ЛУЃЀР – чувар шуме. Најпознатији и много хваљен лугар у Колунићу је био Анђелко Мирковић.

ЛУЃАРА – посуда за луг.

ЛУЛА (тур. – перс.) прибор за пушење дувана.

ЛУФТ (њем.) – 1. ваздух. *Ја свако јутро отворим ширум пенцер да се соба добро излуфта*; 2. слободан простор око нечега. *Ово није кнап и има луфта па неће дуго радити.*

*Љубав је озбиљна и света ствар,
али су заљубљени – за чудо, увијек
смијешни за све остале људе.*

Јован Дучић

*Љесковац
(извор у горњем дијелу Колунића)*

ЉАГА – мрља, неко лоше морално обиљежје. *Откад је Ћосо укро оног вола, отад је пала љага нањ и сваки бјежи од њега.*

ЉЕВАЧА – пита од кукурзног брашна заливена растопљеном басом.

ЉЕСА – дио ограде од прошћа (чамове дашчице око један метар дуге) Најчешће је дугачка око два, а висока један метар. Направљена од двије водоравно постављене жиоке (пречке) на које се закива прошће са размаком десетак центиметара. Прошће односно проштац је обично чамова дашчица дуга један метар.

ЉЕШВА̄, ЉЕШВЇ, ЉЕШВЕ̄ – компаратив од придјева лијепа, лијеп, лијепо. *Удаде се Стоја мам на Скакавац за неког удовца, а још веле да је постарији. Ето јађена јој мајка, а љешве цуре у селу није било.*

ЉЇЉАК - лијепо сложено сијено за једне виле. *Љепо сађевај кола и не бацај како било већ љиљчи, лаиње ће бити истоварити и бацати на пласт!*

ЉЌСНУТИ – пасти са нечега или по клизавици. *Љосно сам јуче пред кућом и ево ми бедро помудрило.*

ЉЎМАТИ – незграпно ходати, помало се љуљати. *Ко оно онако љума, Бого мој? Изгледа да је Драганца, једино он онако иде.*

ЉЎЦКИ – људски. *Понашај се љуцки, уозбиљи се већ једном.*

*Религије се преносе културно,
кроз језик и симболику,
сигурно не преко гена.*

Данијел Денет

Дрвени маљ

МÂВ – ширина замаха косом приликом кошења. *Пелија је имо најишири мав у селу.*

МÂЖДИТИ – израз за досадну кишу слабог интензитета.

МÂКАЗЕ (тур.) – ножице.

МÂКАЦ – мицање, помјерање на кратко. *Ћио сам онај камен одвољтати до живице, али врага, ни макац.*

МÂКСУЗ – посебно, са намером.

МÂЛЧИЦЕ – мало, сасвим мало. *Деде ми уклади још малчице те јуве, баи је поћко!*

МÂМ – скроз, сасвим. *Зар си због то мало шекера мора ићи мам у Петровац, зар га није било у задрузи?*

МÂМЋУРАН, МАМУРЛУК (тур.) – немоћан, без снаге и воље послѣје опијања.

МÂНИСАТИ – налазити ману. *Ије, ије тај купус, шта сваком јелу манишеш!*

МÂНИТ – луд.

МÂНТАТИ СЕ – кад је човјек нестабилан код устајања каже да му се врти у глави. *Јутрос кад сам усто смантало ми се и морао сам се вратити у кревет, повико сам; дај жено каву иначе нема од мене ништа!*

МÂРАМА (тур.) – повезача за главу.

МÂРВА – стока.

МАРВЊНЧЕ – један примјерак марве, углавном ситан примјерак.

МÂРИТИ – жељети, имати воље. *Мариш ли ове зиме, мало отићи код своји у Војводину? Не, душе ми у тјелу, не марим ко да и нису моји!*

МÂРЌД – болестан. *Јутрос сам усто нешто марод.*

МЀТЀР – мајка, мати.

МЀУНЕ – махуне, боранија.

МЀЦА, МАЦЃЛА – велики чекић.

МЀЧКАРА – понеки мушкарац би носио и овај погрдни надимак.

МЀЧКАРЕ – група људи, обично младића, обучених у што накараднију одјећу ради непрепознатљивости док иду кроз село. Понеки на главу стави кожу вука или лисице да изгледа још страшније. Овај пагански обичај се одвија уз почетак ускршњег поста. Сељани их дарују (комад сланине, чарапе или сл.) као знак прихватања обичаја.

МЀЈДАН (тур.) – каменолом. Мјесто гдје се вади камен или пијесак (пржина). Брдо поред Градине у Колунићу гдје су се отворили први каменоломи зове се Пржине.

МЀЈСТОР (њем.) – зналац, занатлија.

МЀЉ (лат.) – повелик дрвени чекић, за забијање коља или клинова кад се цијепају тврди ћокови. Прави се од што тврђег дрвета, окован на крајевима са два мала обруча и насађен на држаљицу ради руковања.

МЀЊКАТИ (лат.) – недостајати.

МЀЊА – болест, обољење. *Бога ми Милевица има неку чудну маћу, мало, мало па прилеже.*

МЀЊИЈА – маћеха. *Лако је теби Жаре кад ти је маћија добра ко да ти је мати.*

МЀЊЀ – мали. *Чи ти оно би маћи? Малог Перице, како ми зову ћаћу. Е, Бога ми те њесам моро ни питати, вини си ћаћа!*

МЀША (тур. – перс.) – кована метална лопатица у облику листа са дршком до пола метра дугом за гртање жара на огњишту.

МЀШНА – кравата.

МЕГДАНЦИЈА, МЕЈДАНЦИЈА (тур.) – онај који се бори на мегдану.

МЕЉДАН (тур.) – бој, двобој, мјесто битке.

МЁЗЕ (тур.) – предјело.

МЁКОТА – ливада која је претходне године била ораница.

МЁЉТА – жбука, малтер.

МЁМЈА (тур.) – влага и буђ по предметима, нарочито на зиду.
Нисмо данима отварали собу па се већ и мемла уватила по ћошковима.

МЁРАЌ (тур.) – ужитак. *Бијо би ми мерак само да је пољубим и ништа више.*

МЁРДЕВИНЕ (тур.) – љестве, шкале.

МЕСЇРАЧА – производ из рода тикава, личи на бундеву и узгаја се за исхрану свиња. Ипак се понека жута одвајала и остављала ради печења у рерни, а укус печене може бити као и бундеве.

МЁТЕР – метар. *Доћеро ми три метера дрва од неке сушике.*

МЁЋА – кашаста храна за свиње која се излијева у свињско корито.

МЁЧ – непуна врећа жита (отприлике једна трећина вреће).
Види га како је мали ојачо, упрти меч жита ко ништа!

МЇЈЇР – мјехур, плик. *Ожеже ме маша, нама ми мијур скочио на руци.*

МЇЛОШТА – поклон, дар. *Доће кум Вејо на славу и доњети милошта. Он мени ваек донесе нешто.*

МЇРЌЗ (тур.) – све што млада уноси у брак (роба, намјештај, опрема).

МЇЛЕР (њем.) – фарбар.

МОРА – невидљива сила која човјека притишће и гњави. *Виде ње како је овалила, да је каква мора није притисла? Нус те ђатр, језик прегризла, па нема ни мјесец да се породила, што облизнула па је поедоше!*

МОРЕ – може. *Море ли се како издурати? – А ђатр ће га знати.*

МОЧА – капљевина код печења на ражњу. Посебно укусно кад се шњита крува обострано умочи.

МОЧИТИ – квасити. *Нека досадна киша мочила нас вас боговетни дан.*

МРЋМОР – камен. Поред пута Бос. Петровац – Буковача налази се обликован камен (римско обиљежје – миљоказ, подигнут око 40. године) ког мјештани називају мрамор.

МРЕЗГА – прољећни сок испод коре дрвећа, нарочито младих грана. Кад клапци провјере да је подмрезгало то је био знак да се могу свртати трубе и правити пискови.

МРЛИНА – леш, цркотина, крепала животиња. *Ено доље у прогану мрлина од лисице, па не меш проћи од смрада, кад би неко ћио ово бацити у ривине.*

МУЃАМЕТАН – заворит, пријеке нарави, грубијан. *Босијочићи су сви некако муаметни, нема ко у њи није заворит.*

МУКАЕТ (тур.) – јављање, оглашавање. *Од кад је отишо из куће ни мукает.*

МУЌТЕ (тур.) – цабе, цабице. *Једи, једи кад је мукте!*

МУЉАТИ – гњечити али и мјешати. *Промуљај најприје па онда саси у кацу!*

МУНТАТИ – продати нешто у бесцјење. *Пошто си дао јањце? Хе, пошто, по шес. Па то си онда мунто, што њеси чеко идућу сриједу, доће Далматинци?*

МУР (тур. – перс.) – печат, штамбиљ.

МЎСЌВ – прљав око уста и носа.

МЎТАВ – ћутљив, нијем.

МУЧАТИ – шутјети, ћутати. *Мучи, јадна моја, море бити и горе!*

МУШАВЕДА – муљање, скривање, радња из потаје. *То је мени сумњиво, то је нека мушаведа.*

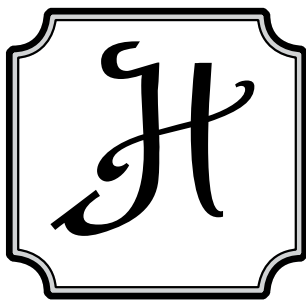
МУШЕМА (тур.) – воштано платно, данас пластицифирано, које се ставља преко кухињског стола.

МУШТЕРИЈА (тур.) – купац робе или услуга.

МУШТРАЊИЊК – вјешт човјек. *Блебно Бука са пласта, па кад је видео да се није озледио узвикну : „Да ја неби ` муштраник оде ртењача (кичма).“*

МУШТРАТИ – некога зезати, дриблати и зановијетати. Каже се да враголасто и мудро дијете муштра своје родитеље.

МУШТУЛУК (тур.) – јављање радосне вијести због које се добије бар мали поклон. *Муштулук баба отелио се вочић зекоња, машала. Машала, даће ти баба јаје на Ускрс.*

Ко има језик, има и свијет.

Ханс Георг Гадамер

Наћве

НАВИЉАК – мања количина сијена лоптастог облика.

НА – изволи, узми, ево. *Донеси де ми ону турпију да наоштрим сикиру, неко је сву иступио ко да је камење клесо! На ђеде, ел ову?*

НА – нуђење из љутње. *Дајде ћаћа коју пару, бар за пиву. На и нема више!*

НАВРЗАН – припит, човјек са мањом количином алкохола у себи. *Како ти је са новим чоеком, какав је? Добар ми је ко крув, само дође по ђекад наврзан.*

НАГАРИТИ – повећати брзину у трку или вожњи. *Нагари, нагари зар не видиш да нас стиже!*

НАГРАБУЋИТИ – надрљати, лоше проћи у неком послу. *Пусти ме ,видиш да сам награбусијо, прошо ко бос по трњу.*

НАГРАИСАТИ – доживјети штету, несрећу, сасвим лоше проћи.

НАГРЌК – кад се осјећа блага горчина. *Ови ораси су нагрки, не би ја то ијо.*

НАГРУВАТИ – кад се пуни неки суд кабастом материјом грувањем да што више стане. *Ајде начупај крошњу сијена и добро је нагрувај, па је истреси овцама на торину.*

НАДАСЕ – узбрдо. *Не могу ићи ко некад надасе, остарило се.*

НАЃРИТИ СЕ – накривити се. *Код наске се све нешто наерило: Чоек ми се наерио у леђима, наерила се бандера и зид се наерио, а још није ни озидан до вр`а.*

НАЗОР – на силу, рад без воље. *Попи едну, лашње ће послјије ићи. Нешто ми се јутроске не рачи, ал ајде едну ћу назор.*

НАЈАРЦАТИ – жестоко наложити ватру.

НАКО – онако, ни добро ни лоше, задовољавајуће. *Како си? А, нако, нит смрди нит мериши.*

НАМА, НАМАК (тур.) – одмах. *Нама да си се вође створио и чувај умач од врабаца!*

НАМЀРИТИ – 1. намирити (додати) недостајућу количину нечега; 2. нахранити стоку. *Благо сам намирио и сад оде код Јојике на капање.*

НАМЋОР – мутан и не добронамјеран човјек.

НАПАЃИРЧИТИ – покупити нечег ситног. *Напабирчио сам суварака испод точила па могу пар дана ложити.*

НАПАЌ – несташан, својеглав, пргав.

НАПАЌО – напако. *Мали је па незна још ништа. Свако јутро напако опанке нагули.*

НАПЕЃАТИ, НАПЕЃИТИ – нешто намјестити, може бити нека ствар, а може и некое добар посао. *Срећа моја, па ми је нећак у оној вирми и напери ми добар посо.*

НАПИКАТИ – подстаћи, наговорити. Највише се примјењује код подстицања пса да лаје на неког. *Жицаре што плачеш, да те није ко туко? Није, само је Помрак напико свог шарова на мене, па сам се препо.*

НАПОЈ – храна за свиње ријетког садржаја. Кухињски отпад разријеђен у каблини.

НАПЃДАЊЕ – лупетање, причање без реда и смисла. *Ајмо одавде, само да не слушамо то његово напрдање!*

НАРАЈЦАТИ СЕ – разљути се, наоштрити се за нешто.

НАРАМАК – количина дрва коју неко носи на рукама. *Ајде донеси нарамак дрва, ево нема ни клипе за наложити!*

НАРОЃШЕН, НАКОСТРИЈЕШЕН – срдит, љутита изгледа. *Шта си се нарогушио канда ће киша ис тебе?*

НАСАЃИТИ – мотику или сјекиру на држало, али и насадити квочку на јаја – насад.

НАСЛАН – просторија за смештај ситног блага (стоке), најчешће оваца и коза.

НАСУМЀЦЕ – без провјере, напамет. *Како то солиш тај купус? Како солим, велиш, насумице па како испане.*

НАТУКНУТИ – начути. *Нешто сам натукно за њу, али још се ништа не зна.*

НАТУШТИТИ СЕ – гомилање облака. *Нешто се натуштило од Осјеченице, неће проћи без кише.*

НАЋВЕ – дрвена овална посуда за мјесење тијеста. Обично су смјештене на средини кашуна у којем је брашно. Све се налази у киљеру (шпајза).

НАЋЕРАТИ – натјерати. *Неколико пута смо наћеравали Зекоњу и Рудоњу да се пободу, али џабе, њесу ћели.*

НАУЗНАК – лећи на леђа, мало уздигнуто.

НАЧУКНУТИ – нешто чути, али недовољно јасно. *Ма знаш ли ти штогод, ја сам нешто начукно да би могли доћи Далматинци по телада у сриједу?*

НАШКИ – по нашем, онако како се то ради код нас. *Шта то и како плетеш? Па чарапе по нашки, ја не знам нег вако.*

НАШТЕШТИЦЕ – наше срца, на празан желудац.

НЕЋЕЉА – недјеља.

НЕЈАЧ – мала дјеца. *У Вицана сва дјеца нешто морају радити, бојим се да ће сатрати оно нејачи што има.*

НЕНАРЌКУ – неподесно, незгодно за радити. *Вуци то шта чекаш? Некако ми је ненаруку, па да се намјестим.*

НЕОТЕ, НЕОТИЦЕ – случајно, ненамјерно. *Виде шта дречи мали, ено све се ори! Ударила га сеја неоте, проће то, јоне ће се они играти.*

НЕЧЀ – нечији. *Ајме, ено нечи оваца у курузима, леде Мишо шићерај све ће потрати!*

НĖШ – нећеш. *Е са сам добро заградио! Неш зекуља туда више пролазити.*

НЇЋЕ – нигдје. *Шта свејутро тражиш Тодоре? Тражим врага. Тражим ону нову турпију и ниђе је нема.*

НЌЖИЦЕ – маказе.

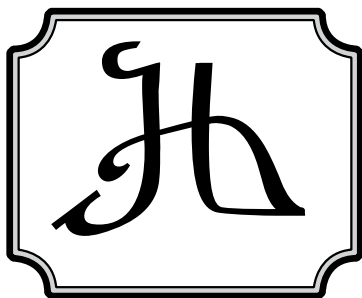
НЌСЃЃЃ – трудна жена.

НЌЃЃЕ – дубоко и забринуто размишљање. *Шта толико ноташ? Нотам, ће сам мого овако сикиру иступити.*

НЌЃЕ – ондје. *Ноће ће си ти сад посадила купус никад ништа није могло успјети. Не знам који те враг наћера на то.*

НЌЖЃЃ – клозет, заход.

НЌМЕРА (лат.) – број.

*Нисам заборавио мирис прољећне
оранице, нити хладног граха
са сланином на њиви.*

Аутор

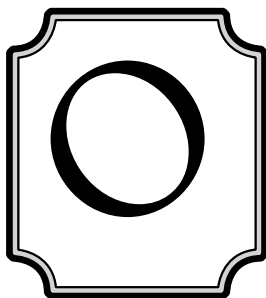
Њива у браздама

ЊЋДРА – груди, прса. *Мили Боже ал је Малиша благе нарави,
на њедра би га чоек привио.*

ЊЋСАМ – нисам..

ЊЊЈЕВ – њихов- *Чији је овај коњски покривач-наш или њијев?
Њијев, њијев, немамо ни таки.*

ЊЌЈЗИ – њој.

*Човјек у толико вриједнији
колико језика говори.*

Карл Маркс

Опуташи

ОБАДВО́ГА – обоје. *Ено логом леже и Јоца и жена му, обадвога срвала грипа.*

ОБАЉИТИ – оборити. *Виде! Виде, рву се! Ха, обали га зачас.*

ОБАТАЉИТИ (тур.) – покварити. *Ко да су ти обе лијеве, чега се год ватиш ти обаталиш.*

ЉБАШКА, БАШКА (тур.) – посебно, свако за себе. *Е да знаш, нећемо више тако, оселе ћемо обашка – башка ја, башка ти, па како нам будне.*

ОБЕЗНАНИТИ СЕ – онесвјестити се.

ЉБЛАПЉАН – прождрљив.

ОБРАЉИТИ – наговором промијенити неком намјеру. *Стрина је за све крива. Она га је обрлатила и он не узе Перку.*

ОБЉШИТИ – завршити посао. *Најприје обрши конак, па онда ајде на прело!*

ОВАРИСАТИ – погодити, потрефити. *Мећем свејутро овај обруч на буре и једва сам оварисо.*

ЉВДАН – по дану, преко дана. *Остави то да прикујеш овдан, видиш да се сноћало, па ћеш право по прсту.*

ЉВДЉД, ЉВДЉДА – одовуда, са ове стране. *Како ти изгледа оно сијено у беглуцима што смо га јуче упластили? Овдуд до нас је суво, а ондуд до Петровца је мало влажно.*

ЉВНОЋ – по ноћи, преко ноћи. *Зачепиде ону рупу у кокошијаку, онда се овноћ море и творић увућипа све подавити!*

ЉВРЉЕ, ЉФРЉЕ – без прецизности и мјерења, отприлике, насумице. *Како сам га офрље правио још је и добро испо.*

ЉВЧИЈАК – ЉВЧИЊАК – посебан објекат (штала) за овце испред којег би, често, био изграђен и тор за љетни боравак оваца ноћу. То је, заправо, био ограђен простор са прошћем преко два метра високим за одбрану од ВУКА. Понеко га је звао и АЈАТ.

ЌГЛАВ, ЌГЛАВЊИК – дио коњске опреме на глави.

ЌГРИЗИНЕ – крупнији остатак кабасти хране (баздрљике) у јаслама који би се испред крава купио и пребацивао коњима да доврше. Већи учинак би био кад би се пошкропио сланом водом.

ЌГРЉАК – грлић, сужени дио флаше. *Држи за огрљак док наљеваши влашу, превалиће се и оде ракија!*

ЌГЊИШТЕ – мјесто на средини куће гдје се ложи ватра .

ЌГУГЛАТИ – постати неосјетљив на нечије ријечи и поступке. *Чуеш ли ти шта он теби вели? Огуглала сам ја на то његово мој Цвијане, он то тако сваки други дан.*

ЌДАЈА (тур.) – просторија у кући. *Са колико одаја правиш кућу?*

ЌДБРУСИТИ – дати мало оштрији одговор. *Почо се нешто шпрдати па см му одбрусио. Нама се ушутуио.*

ЌДМАГЛИТИ – нагло отићи, нестати без јављања. *Ђе је сад онај деран одмаглио? Па каће ово завршити, а киша само што није?*

ЌДМАМИТИ – одвести на превару. *Еси чуо да је Цвјета отишла у Дринић, удал се? Морда су је некако одмамили, само не знам на шта.*

ЌДО – одох.

ЌДРИЈЕТИ – одерати. *Нико не мере брже од Слобића одријети јање.*

ЌЗГЌ – са горње стране.

ЌЗДЌ – са доње стране.

ЌЗЃПСТИ – прехладити се, назепсти. *Јанда си ти јуче озебо уначе мој? Есам зорли, ево и сад ми нос пече ракију.*

ЌЈ – одазив, умјесто молим.

ЌЈАЊИТИ, ЌЈАНИТИ – донијети јагње на свијет.

ЌКЉЕН – одакле. *Ќклен ти тако љепа шљака?*

ЌЛУК (тур.) – сливник за кишницу.

ЌМАЧ, ЌМАЧ – сушена тјестенина слична резанцима само што се ручно изломи а не да се реже машином.

ЌМРКНУТИ – кад некога негдје затече ноћ. *Ќожурте, омркнућемо у шуми, па ћемо забасати.*

ЌНДЌК – онда. *Ќјећаш ли се ти кад си ондак дао фаерцак Јани? Е, нема га више, упо Јани у бунар.*

ЌНДЃД – оданде.

ЌП – опајући су се дозивали чобани и шумски радници јер се ОП у шуми далеко чује. *Ја се бојим да се Чедука изгубијо, опни де неће ли чути.*

ЌПЌУЧИТИ – добро ударити руком или предметом. *Ќшта то би синоћ на прелу, ти опаучила Мачкару преслицом. Јесам боме, дабудне досадан.*

ЌПАШИ – наредба крави да се помакне у жељену страну. Ова команда се изговара кад домаћица прилази да је помузе.

ЌПЉЕВИТИ – оплијевити. Коров из жита се плијеви чупањем прије косидбе.

ЌПРЉИТИ, ЌПРЉИТИ СЕ – благо се опећи о нешто врело. *Сједим ја синоћ код котла и гледам како јеловина пуцкета. Одједном врци жижак и опрљи ме по руци. Ево и сад ми се ирвени.*

ЌПУТАШИ – сеоска обућа ручно израђена од свињске коже (ћон) и опуте на горњој страни. То је нека врста мокалина веома удобна љети, али су се у старара времена носили стално јер није било друге обуће.

ЌРАС – орах.

ЌРИТИ СЕ – одјекивати. *Мора да оно **Нина** ваби краве, све се ори шумом.*

ЌРМА - коњска опрема. *Прегледајде орму прије упрезања, чини ми се да се један кајас прекино!*

ЌРМАН (тур.) – шифоњер, плакар.

ЌРТЌК (тур.) – друг сарадник.

ЌСЕЛЕ – од сада. *Ово доселе што е било, било е. Оселе ће све ићи друкчије, нако како ја кажем.*

ЌСКУДЈЕВАТИ, ЌСКУДИЦА – недостајати, фалити. *Већа је сад оскудица ране у дућанима него кад је био рат.*

ЌСЌРАН – пргав и груб човјек.

ЌСТРАЃА, ЌСТРАЃ – отпозади. *Пришуљај му се острага, лаиње ћеш га укебати*

ЌТ (њем.) – наредба коњу да иде десно.

ЌТАЉЕ – одатле. *Бјеж отале, ту ја сједим!*

ЌТЌК – метална лопатица на танкој држалици за скидање земље са плуга.

ЌПЌРЈАТИ – брзо се удаљити.

ЌЃЕРАТИ – 1. превозити нешто колима, саоницама или тачкама. *Ќћерајде ову земљу тамо код иљиве па је истреси;* 2. отјерати. *Ќћерај де краве у шуму.*

ЌФЌНГЕР (њем.) – вјешалица за одјећу.

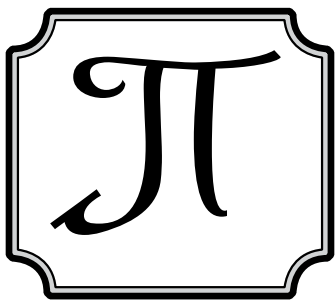
ЌШАЉДАРИТИ – јако ударити.

ЌШИНТИТИ, ошинути. *Ма ја би њега ошино, па да ми је ћаћа.*

ЌШКОПИЦА – човјек који мисли да је јачи него што стварно јесте (онај који је спреман да се потуче са јачима од себе).

ЌШКОПРЦ – сналажљивац, вртљивац.

ОШКРЊИТИ – мало отворити. *Ошкрини мало врата нек
уђе арије!*

*Ријечи су, наравно, најмоћнији лијек
који је човјечанство користило.*

Радјард Киплинг

Пегла на жар

ПЅВРЉ – одсјечен или одломљен комад гране.

ПАГЃЊЕ – страдање, лоше проћи у односу с неким. *Чуо сам да си напаго јуче у школи.*

ПАЗАР (тур.) – куповина. *Пазаријо сам нешто кљусета од Драгице, само да узорем, па ћу га мунтати. Има валингу.*

ПАЗДРКАН – поодрастао деран, доста лијен. *Цијели дан се паздрца и ништа ћаћи не помаже.*

ПАЈ – дио који неком припада. Свако домаћинство је имало неку своју економију по питању рада и исхране. Зиме се о томе посебно водило рачуна а одговоран за то је био главар куће. О сланини се посебно водило рачуна којим темпом ће се трошити јер, свакако, није било количине за сваки дан читаве зиме. Главни би се пењао на таван, одсјекао комад сланине и дошавши за трпезу исјекао на комаде-пајеве, рекавши; *свако нека узме свој пај и ништа више!*

ПАКЛИЋ – кутија цигарета.

ПАЛА (тур.) – штап дуг око метар, заједно са клисом чине прибор за игру - палање.

ПАЛАМУДИТИ – паметовати, правити се паметним.

ПАЛЕЖ - површина послѣје паљевине, у сврху крчења шуме или случајних пожара. На таквим предјелима се могло наћи доста шумских јагода и малина.

ПАЛЇЧЃЊЕ – истресање поздера (остатака из истуцане конопље).

ПАНОГА – криви завршетак нечега. *Што си тако отеко, јадан не био? Ма шути вадио сам зуб па остала паноба коју је тешко неким цапинима извадио. Мислио сам да ћу зјевнти*

ПАНТА – попречна гредица (штафла) која веже два рога при самом врху крова. У старим кућама на панту се вјешала сланина изнад огњишта ради сушења. У појати (објекту за сије-

но и сламу) смо се као дјеца вјешали ногама о панту и бацали на мекано сијено.

ПАНТАЛЕ – панталоне, хлаче. *Ето ти пукле пантале баиш на туру, зар ћеш таки у чаришију?*

ПАОЧЕЊЕ – кочење запрежних кола стављањем коца или клипа у точак. *Упаочи с нечим, одоше кола сама!*

ПАПУЧА (тур.) – натикача, лака обућа која се носи у кући.

ПАРЕ (тур.) – новац. *Неко би рекао да је он блентав, али он има пара ко блата.*

ПАРИП – коњ. *Имам неког старог парипину, ем је стар, ем је сипљив, не знам сам шта ћу ш њим.*

ПАРЛОГ – њива зарасла у коров, запарложило се.

ПАРЊАК – вршњак (исто годиште). *Они су парњаци, иду у исти разред.*

ПАРОЖАК – окрајак неког дрвета.

ПАС – струк. *Згодна је и танка у пасу.*

ПАСЕНТ – одговара величина, таман. *Немој тако офрље, упасуј то мало да не испане!*

ПАСОВАТИ – одговарати, пристајати, слагати се. *Ма непаше ти то што си обуко никако. Све ти је накарадно! Шта радиш толико око те браве – ма неда ми се ова ручка упасати никако.*

ПАСОГЛАВ, ПАСЈОГЛАВ – момчић који увијек чини штету, ради неке глупости.

ПАСТОРАК – син којег је мајка довела са собом у други брак. *Људи моји, имам пасторка који ме боље слуша него моји синови!*

ПАТРИ – припада. *Даде ли ти мени мало више вуне? Не, родо, толико те патри и буди брез бриге.*

ПАЧАТИ СЕ – уплитати се у туђи посао. *Ко је ово урадио? Ја, ћела сам нешта пробати. Ђаво те пробо, дабили те пробо, есам ли ти сто пута река да се не пачаш у мој посо!*

ПАШЕ – одговара. Оно двоје су баш пар, пашу једно другом.

ПАЉАК – кутлача, варјача, шеварка.

ПЕГЛА (њем.) – глачало. До шесдесетих година прошлог вијека (прије електрификације села) користила се пегла на жар. Пегла би се неко вријеме држала на шпорету, а потом напунила са жаром, промахала неколико пута да се жар још више распали и тада је спремна за пеглање.

ПЕДАЉ – орјентациона дужина коју чини размак између врха палца и прста на отвореној шапи. *Скрати ми ову летву за педаљ па да је прибијем за рог!*

ПЕКМЕЗ (тур.) – заслађена густа маса добијена кувањем воћа.

ПЕЉИВАН (тур.) – човјек који односи побједу у двобојима на вашарима.

ПЕЉЦОВАТИ – вакцинисање. *Јеси ли пелцово цеку? Ако још њеси, поити, убили су бјесну лисицу!*

ПЕЉАТИ СЕ – пентрати се, верати се по дрвећу. *Ђе су дјеца, шта раде ка се не чују? Ено и пељају се по јабуци.*

ПЕМЗИЈА, ПЕНЗИЈА (њем.) – мировина.

ПЕНЦЕР (тур.) – прозор.

ПЕРАИЦА – чврста длака (кочет) са леђа и врата одраслих свиња. Служила за израду четака.

ПЕРАИЧАРИ – људи који су за вријеме свињокоље ишли кроз село и откупљивали пераицу. Могли су се чути из далека како вичу; *Пераице, пераице!*

ПЕРИНА – покривач напуњен перјем. Био је посебно цијењен.

ПЕРИТИ ВРАГА – правити враголије.

ПЁРУШКА – осушено крило кокоши. Служи за згртање брашна у наћвама.

ПЕЧЁНИЦА – 1. Суви свињски леђни мишић; 2. Печено прасе за Божић.

ПЁШКЀР – ручник, убрус. Некада се на сеоским свадбама (пир) тркало (трчало) „на пешкир“ јер је то била награда за побједника. Пешкир није био обични. То је био фино ткани и вежени пешкир.

ПЀЉАК – каменчић величине кликера, по могућности што више заобљен. Служио је дјеци за пиљање што је претеча кликерању.

ПЀР – свадба. То је јавна сеоска свадба уз објаву како би што више људи дошло јер се то интересовање цијенило. Ако се неко тајно оженио он није правио пир.

ПЀРИТИ – дувати. *Обуци се добро прољећна бура је најгора, пропириће те!*

ПЀРЉЕВИНА – досадан и упоран вјетар. *Надула се нека пирљевина па ништа њесам могу урадити.*

ПЀСАК – пиштаљка од коре младог дрвета. Обично се прави од љескове или јасенове младе гранчице дебљине оловке. У рано прољеће кад се природа почне будити (листавати) и краве одбијати у шуму, младићи се такмиче ко ће направити већу и бољу трубу. Кад крену сокови лако се одваја кора са гранчице. Писак је величине 2-3 центиметра и мало стањен са једне стране како би се лакше стиснуо између усана ради дувања. Друга страна се забада у савијену трубу направљену (савијену) од неког четинара. Труба је дужине око пола метра, па и до метар код неких вјештих момака.

ПЀТА (тур.) – тијесто филовано месом, скорупом или поврћем. Синоним нечег вриједног и снажног. *Свакако сам пробаво разбити овај ћок, али неће, па да си пита.*

ПЀШМОЉАК – помало погрдан назив за закржљало дијете.

ПЇЉКАЊЕ – захватање воде у малим количинама, тек толико колико је доступно. То је нарочито било заступљено на малим изворима пред засушивање.

ПЇЋА – храна за стоку. *Кад садијемо још ова три воза сијена биће доста пиће за цијелу зиму.*

ПЈЕВАЦ – пијетао.

ПЛАДАЊ (лат.) – тањир.

ПЛАЗАТИ – пузати.

ПЛАЉВЌЗ (њем.) – писаљка.

ПЛАЊИЊКА – жена која у племенској задрузи води бригу о исхрани и она има кључ од киљера (остава за намирнице). Како је, Петар Мирковић, написао у причи „наше село Колунић у котару петровачком“, планинку - стопаницу бира породица, већином по умјешности то јест онакву особу, која се добро разумије у посао па умије добро урадити смок.

ПЛАЊУТИ СЕ – поплашити се, нагло се тргнути што се односи на животиње. *Гоним ти ја кола из Петровцаи, онако без журбе и понекад само пуцнем цвитаља, кад одједном налети камион и баш крај мене дода гас. Коњи се плануше па кад нагарише, јадна ти мајка, замало не одо у грабу и ја и кола.*

ПЛАСТ, СТЊГ – сијено садјевено у купу.

ПЛАТА – чаршаф откан од конопље или лана.

ПЛАЦ (њем.) – простор, пијаца. У Бос. Петровцу то је била сточна пијаца. *Дошли Далматинци, па је данас све добро ишло на плацу.*

ПЛЕЋИНА – стрма страна изнад долине.

ПЛЕЋИНА – стрмина. *Јадничак мали, лопто би се вође, али му уско. Мало, мало, па му лопта одлети низ плећину.*

ПЛОЈА, ПЛОЈЦА – мања плочица углачаног камена. Једна врста игре била је и плојање.

ПЛОТ – ограда исплетена од прућа (младице, младораст стар 2-3 године).

ПЛОТ – ограда од плетеног прућа.

ПЉЕВА – ситни отпад приликом вршидбе. Веома хранљив и остављала се посебну просторију уз појату (пљевњак) за допуну исхране телићима и јагањцима преко зиме.

ПЉЕВЊАК – спремиште за пљеву. Обично се дограђивао уз појату.

ПЉЕСКА, ПЉУСКА – шамар, ударац отвореном шаком.

ПЉОСКА – пљосната дрвена флаша. Украшена је дуборезом и носила се на свадбама.

ПОАРАТИ, ПОХАРАТИ (тур.) – опљачкати, опустошити.

ПОАРЧИТИ, ПОХАРЧИТИ (тур.) – немилице потрошити, уништити.

ПОАСИТИ СЕ (тур.) – осилити се, правити се важан.

ПОБОГУ – ријеч којом се изражава чуђење. *Шта си то урадио, побогу брате, убиће те ђед?*

ПОБУРИТИ – узимати нешто што није дозвољено. Гурати нос тамо гдје му није мјесто. Често се каже да је нека домаћа животиња побурљива јер узима све чега се докопа.

ПОВОДАЦ – дужи наставак улара (оглав) за који се стока води.

ПОВРАЗАЦ – метални полуобруч од шипке на лонцу или бронзину. Служи као рукохват за ношење или за вјешање о вериге.

ПОВРАЗАЧА – откан комад величине 50 x 50 цм, опшибен оплетеном узицом. Служи да се на њему носи лонац или шерпа са храном у поље радницима.

ПОЃАН - ђаво, враг. *Кажем ти, мани га се! То је права поган од чоeka.*

ПОЃАН – напрасит, љут, пргав.

ПОГЛАВАЧ – јастук.

ПОГУЗИЈА – човјек који воли јести, размишља само како би се најео.

ПОДАЈ – префиксовани императив од глагола дати. *Бедеее, реци де Слобићу да ми да едну цукрицу, све зграбијо себи! Подај му, подај му ка ти велим!*

ПОДАСЕ – ићи низ брдо. Рекла је Смиља: *Лако је ићи подасе, мени је тешко надасе.*

ПОДБОЧАЊ – предмет којим се нешто подбача. *Подбочи де крузану, видиш да се наерила и први вјетар ће је оборити.*

ПОДРАТИ – поцијепати. Ко иде у шипке мора бити подеран.

ПОДИНА – доњи дио пласта сијена који остане неупотребљен због кварења јер је директно на земљи.

ПОДМРЕЗГАТИ – кад у прољеће крену сокови испод коре у младица.

ПОДРОБАЧА – попара. Стари хљеб се измрви а потом залије (добро натопи) врелом водом у којој је растопљена баса са мало соли.

ПОЂЕЋЕ – понегдје. *Са ће прољеће, шњега још само пођеће има.*

ПОЂЕКАД – понекад. *Идеш ли сваки дан овцам? Не вала, редамо се ја и Смеуна, пођекад ја, пођекад она.*

ПОЂЕКО – понеко. *Дође ли ти ко од рода из Баната? Пођеко, али све е то мање и мање.*

ПОЗДЕР – отпад који се добије кад се конопље набијају ради извлачења влакана. Добро упија воду па може служити као простирка у штали.

ПОИЈЋ – појео. *Бјежи тамо поијо те ђаво, рекла би цура момку на прелу, ако би био превише досадан.*

ПОЈАГМИТИ (тур.) – разграбити.

ПОЈАГМИТИ, РАЗЈАГМИТИ – разграбити.

ПОЈАТА – спремиште за сијено и сламу. У правилу је то био посебан дрвени објект.

ПОКАРЕТ – ругоба, наказа. Нешто најружније што се могло рећи некоме да тако изгледа.

ПОЛИСИТИ – поплијеснити. *Знаш кад је пришт најбоњи? – кад полиси, а то ти е тек за годину или годину и по да виси.*

ПОЉАК – пољар, чувар поља.

ПОМЕСТИ – почистити метлом. *Помети де Тривуна двориште, видиш колико је вјетар нућас нанио лиића!*

ПОНЕЋЕ – понегдје. *Погледај де, понеће по која јабука још виси а снијег већ пао.*

ПОЊАВА – нека врста тканог покривача. *Умото се у поњаву, па му само нос вири.*

ПОПАСНО ДОБА – за вријеме љетних врућина стока се два пута у дану изгони на пашу. Друго, поподневно вријеме, се назива – попасно доба.

ПОРАСЕБЕ – поради себе, ради физиолошких потреба (мала и велика нужда). *Куда оде онај деран, што је престо радити? Оде иза грма порасебе, видиш да га је стисло.*

ПОРЕНИ – императив од глагола потјерати. *Ајде порени овце мало, видиш да су се сладале, неће се ништа напасти!*

ПОСЈЕК – суво месо за зиму. *На срећу, убили смо два добра крмка за посјек, па за чељад нема зимус бриге.*

ПОЏЉЕ, ПОЏЉЕ – послије.

ПОЏПРДНО – подругљиво, иронично. Поспрдно се смијати.

ПОТЕЦИ – потрчи. *Ај, ај потеци мало, видиш да ће краве у курузе.*

ПОТЕЋИ – потрчати, потркати се. *Ајде мочине, ко смије потећи на пешкир?*

ПОТРАТИ – погазити, сатрати.

ПОЋКО – укусно.

ПОЋЋТИ – послушај, саслушај.

ПОЧИНАК – одмор.

ПОЧО – почео.

ПОШО – пошао.

ПОШОРАТИ СЕ – потући се.

ПРАЌЉАЧА –рубље се некад прало на отвореном простору, у чистом потоку или поред извора. Пракљача, у правилу дрвена, служила је за истјеривање нечистоће ударањем по платну које би се ставило на дебелу даску или равну камену плочу, која би баш за ту намјену била ту постављена.

ПРАЏОЦИ–звончићи (мала звона) поредана на кожни каиш који се ставља коњу око врата. Нарочито лијепо и ритмично одзвањају док коњ каса.

ПРГА – лоша кава, чак она помијешана са јечмом. *Пристави де снашо зеру каве, тикнуло ми! Ево са ћу, али данас, роде има само прге.*

ПРДАЧИНА – накарада, срамота, ружан изглед или ружан поступак. *Чакарин се напијо и пружио прдачину о себе у задружној биртији.*

ПРЕЃРШТ – количина која стане у двије спојене подланице. *Јутроске треба овце засолити, подај свијема само прегриш!*

ПРЕКОВИШЕ – превише. *Изгледа да прековише мрсиш ове крмке, виде како се сјаје.*

ПРЕЛО – групне сједељке у дугим јесењим и зимским ноћима, углавном у кућама гдје је била бар једна дјевојка.

ПРЕМЋАТИ – почети трулити. *За двије године буковина ми сва премјала од вајтине у трапу.*

ПРЕОБА – бар мало, иоле.

ПРЕСАМИТИТИ СЕ – пресавити се у страну или преко нечега. *Шта се Нице нако пресамитијо преко струге, да није што марод? Није, није, оно он бљује од синоћњег локања.*

ПРЕСЈЕЦАЛО – мјесто са пањем гдје се цијепају дрва.

ПРЕСЛИЦА – посебно урађен и украшен предмет у облику штапа чији врх је проширен у облику листа на који дио се ставља кудеља вуне из које се предењем извлаче нити. Употребљавала се у касну јесен и зиму кад су дуге ноћи омогућавале прелења. Дјевојке би преле а момци измишљали пошалице уз неку од кућних игара- капање идр.

ПРЕСТРАВИТИ СЕ – уплашити се, преплашити се.

ПРЕТЕВАРИТИ – ударити добро неким предметом.

ПРЕТОРАН – неукусно, обично кад јело није посољено. *Ајме, ал је ово преторно, дајде зеру соли!*

ПРЕЋЕРАТИ – претјерати, премашити мјеру. *Врати мало даску, врати, прећеро си за два цента!*

ПРЁША – брзина, журба. *Оћемо ли ћаћа шутра убраздити, ево уљепотало се? Нема преше, злато моје, има за то још вакта.*

ПРЃЖИНА – ситни пијесак.

ПРИСЈЕСТИ – загрцнути се са залогајем због чега крену сузе и нагон за повраћењем. *Иићерајде ту јуницу из куруза дабогда јој присјело!*

ПРИСОШИТИ – примакнути. Плашљиво дијете се увијек присоши уз мајку.

ПРИСТАВИТИ – ставити неки суд на ватру или шпорет ради кувања. *Приставде тај брунзин нек се варе масираче крмцима!*

ПРИЋЕРАТИ – дотјерати нешто ближе или гдје тачно треба. *Прићерај мало ближе кола стогу лаиње ће бити товарити!*

ПРИШЉАТИ СЕ – прикрасти се.

ПРЌЉАЧИТИ – кад дијете проговара, али се добро не разумије. *Машала, ал је мали пропркљачио, власти ти му језик смета.*

ПРЉАД – трули остаци дрвета. *Шта си оно довуко и шуме, оно е све сама прлад, неш се на оном огријати?!*

ПРЉА ЈАМА – дубоко и тајновито склониште за звијери. *Постоји и узречица: нема га ко да се у прле јаме завуко.*

ПРОЗУКНУТИ – мало осушити. *Немој да се рубине пресуше, нек само мало прозукну лаиње ћеш и опеглати!*

ПРОКИСЛО – због задржавања на врућини несварена или сварена вареника се подијели на сурутку и чврсти дио, па се каже да је прокисла или да се посуручила. *Шта се оно уватило на раљики? А јадна ја, прокисла ми вареника, мора ићи у каблину крмцима, а шта ћу дјеци ни сама не знам.*

ПРОПИРА – ситне јелове, а најбоље су борове, трешчице за потпалу (потпиру) ватре.

ПРѠТЇСЛИ – болови на покрет или на удисај. *Од јуче ме спопале неке протисли испод плећа па не могу данути.*

ПРѠШАРИЦА – вријеме првог мјестимичног појављивања земље испо снијега по брдима. То је знак да се овце пусте како би чупкале оно мало траве што је остало од јесени.

ПРѠШЋЕШ – опрости, да опростиш.

ПРОШУТРА – прекосутра (изговара се са гласом између ш и с).

ПРЇЋЕ – младораста лијеске, врбе или друго које су витке и што равније. Од њих су се плели плотови, крошње за сијено, сепети и сл.

ПРШЊЀК – прслук. 1. оплетен од овчије вуне; 2. од јагњеће коже, што је посебно украшавао кожунар који га је радио.

ПЃА, ПЃХА – пахуља, трунка, маленкост. Односи се на брашнасте материје. Причу „Кад ја закурузим и планина стрепи“, П. Мирковић почиње овом реченицом; „ - *Е жено, не може прије зоре сванути! Задрами их ма чим било, рече Лончар жени. - Ма чим ћу? Ја у кући немам ни пухе брашна, а дјеца гладна камичу. А и сама бо ме гладујем*“.

ПЃКЇ – исти, много личи. *Ето га, машала, пуки ћаћа!*

ПЃЉКА (тур.) – дугме, пуце.

ПЃРА – палента, качамак. Е мој уначе, да не би Војводине ни пуре ми не би било.

ПЃСТИЈА – узвик којим се тјера дивљач. *Кад би гаров превише шћорло лајати преко ноћи ћед би изашо и неколико пута узвикно – а пустија, а пустија.*

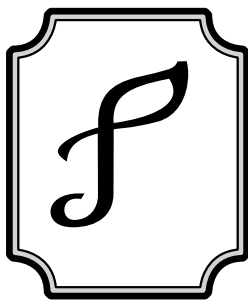
ПЃСУЛА (тур.) – документ, исправа. *Ја ти велим да је ово моја њива! А имаш ли ти пусулу за то што тврдиш?*

ПЃТАЉ (тур.) – путаст коњ, друга боја на ногама.

ПУТЕЉАК – путић, стазица. *Онај путељак од Долишница до Врањкове долине сав зарастао, тешко сам прошо.*

ПЉЦЕ (тур.) – дугме.

ПЉШЊАК – мокраћни мјехур од свиње. Дјеца су га надувала и игрла се с њим, као са лоптом.

*Увек сам више волела да се
дружим са неписменим мудрацем
него са писменим будалом.*

Мира Ступица

Решето

РА̀ГА – стар и мршав коњ.

РАЗГЛА́БАТИ – причати. Велико причање без неког смисла.

РА̀ЗЛОКА́НО – разваљен пут са много рупа у којима се задржава вода.

РА́КИЈА (тур.) – воћни алкохолни дестилат.

РА́КОЛИТИ СЕ – кад кокош испушта отегнут глас прије него што ће снијети јаје. *Ено раколи се она голошија и оде у шљиве да снесе. Видиде ће ће, прије но га шврака ћапи!*

РА̀ЉИКА – шерпа.

РАСТЕЛА́ЛИТИ (тур.) – разгласити на све четири стране.

РАСЦО́ПАТИ – разбити. Погодио га каменом и расцопо му главу.

РА́ХАТ (тур.) – задовољан, спокојан.

РА́ЧИТИ СЕ – имати воље за нешто, имати апетит.

РА̀ШПА (лат.) – врста турпије за дрво.

РА̀ШТА – ради чега. *Јеси ли био у чаришији, шта има? Немаш рашта ићи.*

РЀБНУТИ – новчано казнити, наплатити глобу. *Богами Чедица добро ребну Јуру за онај метар дрва.*

РЕЗЀ́ЛИТИ (тур.) – критиковати, савјетовати кроз критику. *Резилијо сам Ђуку да то више не чини, не ваља.*

РЀПЀ́В – врста траве великих листова.

РЕ́ЦЕЉ (тур.) – криви наставак (рукохват) на коси.

РЕШЕ́ТО – сито крупнијих окаца. Решето је служило за просијавање жита, а сито је служило за просијавање брашнастих материја.

РЀШТА – затвор.

РЗБЃКНУТИ – рашчистити, провидити се. Кад се човјеку мало разбркне у глави послјије силног пића, а може се односити и на небо, па се каже да се вријеме мало разбркнуло.

РЇВИНА – рупа или више њих у брду послјије вађења пржине. *Неко бацио мрлину у ривину па се смрад чује на километар.*

РЇЖА (лат.) – пиринач.

РЇКВѢРЦ (њем.) – назад.

РЇКТАТИ – сређивати, намјештати. *Уриктај де тај радион да се те станице не мјешају! Дјеца су ти јако распуштена – треба их уриктати.*

ЃКЕ – стара одјећа која стоји негдје на тавану. *Ајде узми оних рка и покри купус да не смрзне!*

РЃБА – гардероба. *Шта јоне купујеш кад кође имаш робетине пуну собу?*

РЃГАЉ – угао, ћошак.

РЃЉЕ – металне виле, обично са три до четири парошка или рога.

РЃДЕ – свекар, мужев отац.

РЃЉАК – крпељ. *Забо му се рољак, тамо њему, на незгодно мјесто, море је ићи доктуру.*

РЃР – цијев од лима за одвод дима од шпорета до димњака. *Еси ли скоро чистио рор и димњак, нешто слабо шпарет вуче, ко да се загојатио с чађи? Тако се едном у Ревенику чоку запалила кућа од нечиста рора.*

ЃКАТИ – гласно жвакати тврђе дијелове хране. Дјеца су волила рскати бомбоне. *Не рићи тако отиће ти сви зуби!*

РТЃЧА – кичма.

РЃБАЦ – марама.

РЎБИНЕ, РЎБЉЕ – веш.

РЎВО– одјећа, постељина, пешкири и све друго што је млада носила са собом код удаје.

РЎДА – предњи дио сељачких кола што служи за управљање уз коју се упрежу коњи или волови.

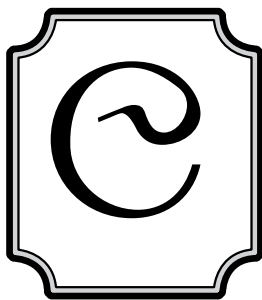
РЎЈА (тур.) – глинен лонац без рукохвата.

РЎПИТИ – изненада се појавити, банути.

РЎСЀК, РЎКСЀК (њем.) – напртњача, ранац.

РЎТЀВ – длакав, маљав. Кад су длаке видно примјетне на особи по рукама, врату, леђима и ногама.

РЎШУМ (тур.) – лом, бијес. *Јуче је Пелија направио прави ршум у смољанској биртији, напио се и све испреврто.*

*Волим људе који говоре више од мене,
јер се тада и ја мало одморим.*

Ивон Јафали

Срп

СЌКАТ (тур.) – богаљ.

СЌМЀР (тур.) – дрвено седло, а може служити и за ношење товара.

САНДЀЛЕ (грч.) – љетна отворена обућа.

СЌНДУК (тур.) – дрвени ковчег.

СЌПЀН (тур.) – сапун. То је производ добијен мјешањем масти и база (лужина). Некад се израђивао у домаћинствима од бајате сланине и разне масноће са каустичном содом. Такав сапун је имао неугодан мирис али је добро прао, нарочито са кишницом. Индустијски сапуни имају додатну дораду како би се избјелили и намирисали.

СЌРАНА – сахрана. *А што би велика сарана јуче у Суваји браћо моја, ја е веће не виђо.*

СЌРМА (тур.) – завијено мњевено месо у листу купуса.

САСАЃИТИ СЕ – кад лопата, мотика, сјекира и други алати спадну са дршке. *Виде Деше, засјела а курузи чекају, кон да ће се сами копати! Ај не дроби ваек, видиш да јој се сасадил мутика!*

СЌТ (тур.) – часовник.

СЌЧ (тур.) – искован поклопац, на којег се ставља жар приликом печења хљеба на огњишту. Припремљено тијесто се ставља на, претходно перушком очишћену и добро загријану циглу, покрије се са сачем на којег се стави доста жара. Искусна домаћица зна за колико времена ће се хљеб испећи па прије тога ништа не дира.

СЌЦЌК – метални обруч са три ножице који стоји на шпорету и служи да се подигне раљика ако је прејака ватра.

СВЀРИТИ, УЗВЀРИТИ – скувати. *Свари де Росо данас мало пуре, нешто ми тикнуло!*

СВЀТИТИ – 1. схватити, разумјети; 2. ударити некога. *Кад сам га сватио шаком, нама се стрмекно.*

СВЀДНО – свеједно. *Оћеш вако или нако, мени је сведно.*

СВЀРАЛЕ – фрула.

СВЀТЊЀК – канап, обично пртени којим су се везале некадашње ткане гаће

СВЈЀТИНА – много људи. *Кад нагрну свјетина преко Батина Гаја, све побјели ко да су лабуди сљећели.*

СВЀЛТА – родбина. *Ка си се вратио из Србије? Како ти је оно својте тамо?*

СВЀДЛО – ручна бургија за бушење дрвета.

СВЀЦИТИ – 1. нагло спасти са нечега; 2. отићи негдје далеко у непознатом правцу. *Бе Пекар? Отишо је јуче неће, а ће ће сврцити то сам Бог зна.*

СЀВЀП (тур. ар) – добро дјело, добротинство. *Сине помози нејаком, то је севап. Кажу ко се осевати и Бог ће га погледати.*

СЀИРИТИ (тур.) – посматрати, уживати у посматрању нечега или некога.

СЀЈА–сека, сестра. Често дјевојчице док су још бебе добију овај умиљати надимак од родитеља кад сапштавају старијој дјеци да су добили сеју.

СЀПЕТ (тур.) – плетена корпа од прућа разних величина и намјена (слично крошњи).

СЀРБЕЗ (тур. – перс.) – сигурност. *Мореш бити сасвим сербезан, ја ћу ти то завршити.*

СЀЊИЈА (тур.) – шира клупа у кухињи односно дневном боравку, на којој се сједило а могло се и лећи. Била је прекривена широком крпаром .

СИЌИРАТИ, СЕЌИРАТИ (њем.) – бринути, секирати себе или неког.

СИЌИРА – сјекира.

СИЉЕЦИЈА (тур.) – силник, лако физички насрне на неког.

СИЊЦИР (тур.) – ланац.

СИПЉИВ – астматичан. Коњи оболијевају од ове болести. Зобање угријане зоби из зобнице је донекле ублажавало стање. *Ено га осипљивио ко Милутинов дорат.*

СИРАЦ – сир. Тетка Коса је најбоље правила сирац и басу. *Ка се тога и купјерови полица напуцам скочио би три метера.*

СИРЋЕ (тур.) – оцат.

СЈАВИТИ – затворити стоку, утјерати у шталу или тор. *Еси ли сјавио овчице и метно резену да не отворе?*

СЈАКТИТИ СЕ – сијати се, сјајити се. *Виде како се сјакти вењер кад се ракијом опере.*

СЈЁДАЛИЦА – клупа за сједење у запрежним колима. *На овим колима једино је сједалица лијепо урађена. И крпара на њој је права.*

СКЀЛАТИ – скинути панталоне.

СКЀЛЕ – подругљив назив за човјека којем су спуштене панталоне (само што не спадну).

СКАНДРЉАТИ СЕ – пасти, оборити се. *Виђај де шта се оно скандрљало у куљеру кад се нако чуло.*

СКЁМЛИЈА, СКЀМИЈА (лат.) – мања дрвена клупа на коју могу сјести до двије особе.

СКЛЕПАТИ – направити било како, да служи сврси а није изгледно.

СКЌРЎП – турска ријеч за овај производ је кајмак, згуснута масноћа на узвареном и охлађеном млијеку - вареници.

СКЌСАК – истрошена, сасвим стањена коса, због дуге употребе

СКОЧАЊИТИ СЕ – укочити се од хладноће. *Док сам јутроске пропртијо до појате сав сам се скочањио, ево и сад за прсте не знам.*

СКРІШКА – обично се односи на кришку хљеба. *Намажи ми басом едну скришку крува, али нако подебело!*

СКЌДИТИ – опањкати, налагати на некога због зависти или љубоморе. *Скудише Микици момка, па она боме баци заруке.*

СМАЃАТИ – носити се са нечим, обуздавати. *Божје, какво је ово дијете, па ја се шњим немогу смагати више!*

СМАЃАТИ – нешто брзо појести. *Коћун смаже килу јањетине док се окренеш.*

СМАЉИЈЕ – замало, умало. *Виђе ли ти шта он уради, заврљачи штапину за пјевцом, смалије ме не ошину по глави?!*

СМАЊТАТИ – стање пред несвјестицу, али до несвјестице није дошло. *Стајо сам дуго у реду у општини па ми се мало смантало.*

СМАТРАТИ – тицати се некога. *То што ти мени сад причаш, драга Зоркача, то се мене ништа не сматра.*

СМАШТРИТИ – повриједити кожу. *Пао сам и богами добро смаштријо кољено.*

СМЉЈ – смијех. *Ђаво га однијо зна причати шале, ја му цркнем од смија.*

СМРЌНУТИ – свезати мртвоузице. *Па јел се ово могло само вако смрснути кад му не могу ништа.*

СНАША – снаха, снајка, снаја.

СЊЕТИ – санијети, снијети. 1. Кока је сњела јаје. *Ено какоће, ајде види мора да је сњела. Поити, док га шврака није ћапила!*
2. санијети - скинути са нечега. *Неће он то моћи сњети с тавана, нејачак је.*

СОБРАЗИТ – пристојан, помало срамежљив човјек.

СОВАТИ – псовати. *Вас боговетни дан нешто суеш, па како мореш измишљати такве гадне ријечи. Ел те дјеце срам?*

СОЈ (тур.) – род, племе. *Од којег је он соја потеко и на кога ли се само уврзо кад је нако заворит?*

СОКАК (тур.) – неки облик сеоске улице. Сокаком пролазе људи, стока на пашу и коњска кола. Сокак води од кућа према пољу или према шуми. Омеђен је оградом да стока неможе побјећи у ливаде или усјеве који су поред сокака. У Колунићу је познат Шикмански сокак од кућа Шикмана до Градине.

СОЧИТИ – примјетити.

СПА – спао. *Што шепаш Вицане? Спа сам јуче са пласта.*

СПАДЉИЧАВ – особа или животиња слабог апетита, пробира храну. *Што ти је, Давуде, ова крава вако мршава? Некаква је спадљичава, вуци је појели, само бирка по јаслима.*

СПИКА – одмах, без чекања, изпрве, одједном. *Синоћ смо се на прелу загонетали и Раџука све спика погодио.*

СПИРИНЕ – помије.

СПРЉИТИ – на брзину нешто спремити за јело. *Ајде жено нешто спрљи да поијемо, па да бјежимо у поље!*

СПРЦАТИ – навалити, напасти. *Идем јадна и`штале кад се пјевац спрца на ме. Дабогда га оро однијо, подера ми чарану.*

СПЋТАНА – неспретна, шепртља. *О, Боже Ђујо како си тако спутана, па ништа не умијеш до краја урадити.*

СПЋТНА – дотјерана, укусно обучена. *Виде моје џуре како ми је спутна!*

СРВАТИ – оборити. *Код Стевије све срво грип, леже логом.*

СРП – закривљени и назубљени нож у облику слова С за сјећење стабљике кукуруза.

СРЧА (тур.) – комадићи разбијеног стакла.

СРЧАНИЦА – главна осовина коњских кола.

СТАРАЦ – 1. стар човјек; 2. пунац, отац од супруге.

СТИЦАТИ СЕ – трудити се, потрудити се. *Ајде стицај се мало на поправи ону кечину из математике! Мореш ти то само ако се стицаш.*

СТОЏЕР – централни стуб на средини армана (гувна) око којег се окрећу коњи док газе по насађеном вршају жита. Обично је висок човјеку до рамена.

СТОЖИНА – високи стуб око којег се садијева (пласти) сијено или неовршено жито. То је посјечено младо стабло јеле или смрче, са којег је скинута кора, дебљине у доњем дијелу од 10 до 15 центиметара, а високо 4 до 5 метара. Стожине су увијек биле предмет шумске крађе што су лугари (шумочувари) опраштали правећи се да нису видјели. Само су намћорасте лугари запињали за ову крађу иако су знали да сељани другачије не могу доћи до стожине.

СТРА – страх. *Мој си друшкане, у страу су велике очи.*

СТРАОТА – нешто страшно.

СТРЕВА – препуштени дио крова. *Уватиле се леденице на треви, има их и од два метра.*

СТРМЭКНУТИ СЕ – пасти низ какву странчину.

СТРЊИШТЕ, СТРЊИКА – њива са које је скинуто жито.

СТРЏА – лежај као душек напуњен најчешће кумушом (мекано лишће са клипа кукуруза –комушина).

СТРПАТИ – ставити, убацити. *Богами га стрпаше у затвор.*

СТРЋГА (илир.) – вратнице (капија), на огради или на улазу у двориште или у неки ограђен просто кроз коју пролази стока. Улаз у тор био је кроз стругу. *Имао сам краву Мркуљу која је знала отворити стругу на начин да рогом скине гужву, а потом поново рогом подигне за летву и одмаке стругу како би прошла.*

СТРЋЊА – длака са коњског репа.

СТРЋЊИЦА – исткана торба (зобница) из које се коњима даје зоб или неко друго жито.

СТЋДЕН – велика хладноћа. *Шта си се тако замото Жупане? Морам, видиш колика је студен!*

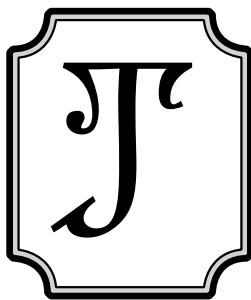
СТЋПА – дрвена справа у облику крокодилских уста за набијање (туцање) конопће у процесу добијања кучине.

СУЌЈАТИ, СУЌЈАЧИТИ – мотати неку дужу шпагу или уже. Кад много људи иде каже се да сукљају. Ено преко Батина гаја народ само сукља, оде све на трке у Медено поље.

СУРА – послушност, покорност. *Паћа доћеро Ћирана у суру, па ни зуба не бијели.*

СУСТАТИ – уморити се.

СУСТО – сустао, уморио се.

*Човјек је синтетичка
животиња и језик је засебна
способност људског ума.*

Ноам Чомски

Торба

ТАБАН (тур.) – доња страна стопала.

ТАВАН (тур.) – поткровље.

ТАЗЕ (тур.) – свјеже, фришко.

ТАЌЊ – такав.

ТАЛАШИКА – приликом обраде дрвета блањањем остају танки дијелови- талашика. Оставља се у вреће и служи за простиру у штали или за пропиру (потпалу) ватре.

ТАМЊН (тур.) – управо, одговара, по мјери.

ТАМАЊИТИ (тур.) – уништавати.

ТАМБУРА (тур.) – музички инструмент.

ТАРА – разбој. Уређај на којем су се ткали разни предмети (ћилими, постељина, рубље, крпаре и још по нешто).

ТАРАБА (тур.) – ограда.

ТАСЛАК – грубо обрађен (отесан) предмет који чека даљу обраду.

ТАЦКАТИ – мјешати карте.

ТВОРИЗАТИ – често отварати врата. Ово нарочито раде дјеца што није пожељно зими због уласка хладноће. *Де смири се више, дијете драго, шта стално твориш, посмрзаваћемо се!*

ТВОРИЛО – калуп за сир.

ТЕВСИЈА, ТЕПСИЈА (тур.) – плитка широка посуда.

ТЕЖЊК – сељак, пољопривредник.

ТЕКА (грч.) – свеска.

ТЕКЊ (тур.) – само, истом, само мало.

ТЕКЊ – мало, незнатно. *Оћеш ли да ти пошекерим каву? Де, само теке, ма само зеру божју, ја волим кад зеру гркне!*

ТЕ́КНУТИ – пожељети да се нешто поједе.

ТЀОЧА́К – ограђен мањи простор у штали за телад.

ТЀРКИЈА (тур.) – шпага од коже. Кандија (бич) је од теркије завезане на штапу.

ТЕ́ФТЕР (тур.) – биљежница, нотес. *Вати се ти плајваза на тај дуг прибиљежи у тај свој тефтер, заборавићеш ко онај лањски!*

ТЕ́ЉВА – талог од кафе. *Испекла Перка каву – пола кафе, пола теље, ево трбу ме мало јетри.*

ТИ́ГЀЊ (тур.) – тава.

ТИМА́РИТИ (тур.) – чистити и његовати коња.

ТИ́НТА (лат.) – мастило.

ТИ́НТАРА – погрдан назив за главу. *Зашто ти та тинтара служи кад неможеш научити ни ту малу пјесмицу напамет, говорио је Ћуљан сину?*

ТИ́РАЦ (њем.) – ветеринар.

ТИ́Ћ – птић, млада птица.

ТИ́ШЉЕР (њем.) – столар.

ТО́БАЛИЦА – посуда у облику флаше, напуњена до пола водом у којој косац држи квасилицу и брусеве.

ТО́КЕ (тур.) – украсни и заштитни оклоп од металних плочица на грудима.

ТО́КМАК (тур.) – маљ. Ако се сматра да је неко приглуп, каже се да је токмак.

ТО́Р (њем.) – простор за овце од оgrade.

ТО́РБА (тур.) – упртњача за ношење на леђима, израђена ткањем и посебно украшена.

ТОРИНА – део њиве на којем је био тор, мјесто где се зими овцама даје сијено за исхрану.

ТОЧИЛО – дио камените падине у шуми (без дрвећа) низ коју су се точила (отискивала посјечена и обрађена стабла (балвани) углавном јелова. Овај посао се нарочито успјешно обављао зими кад се тло замрзне. У Колунићу је најпознатије Обрадовића точило којег нестаје јер га све више покрива шума која се шири.

ТРАМПА (тур.) – робна размјена.

ТРАП – spremник за кромпир и репу у земљи. Копали су се близу куће ако је терен оцједит. У неким кућама трап је био и у киљеру.

ТРАЉАВ – неспретан, неуредан.

ТРАЉЕ – На двије облице се накују тање даске или шимла да чини површину нешто испод квадратног метра. Служи за изношење ђубра из штале. Ставља се ђубра колико двоје може понијети.

ТРАТУР – лијевак, точир .

ТРБУ, ТРБУВ – трбух, стомак. *Што ме јече, послје ручка, одједном жигну трбу, смучило ми се и морао сам све избљувати.*

ТРЕВИТИ (њем.) – 1. срести, сустрести. *Јуче сам на плацу тревиио Прашину, неznam ни кад сам га задњи пут видео; 2. погодити. Тревиио сам га плоицом у вр врце тинтаре.*

ТРЗЕ – окасњело (љетње) јагње.

ТРНАПИТИ – случајно наићи, случајно доћи. *Бе си се задржо? Ама, трнапи кум Тодор, и док сам шњим једну – двије и ето како је брзо пасало вријеме.*

ТРУНТАВ – неспретан, лијених покрета, тром. *Ето долази трунто, неће ваљда играти с нама кевања.*

ТРУЊЕ – ситне честице, мрвице. Трун се најбоље види кад упадне у чашу воде, а највише смета кад упадне у око. *Шта ти се око тако зацрвенило? Нешто ме натрунило, па црко.*

ТРУСИТИ – мало посути нечим ситним, брашно, со, шећер. *Доваде ми ту со да мало потрусим чорбу биће љешва.*

ТУВИТИ – памтити, сјећати се. *Тувииш ли ти гојкане кад оно Швабе први пут трнапише у село? Како не би тувио кад су ми одвели најбољу јуницу.*

ТУКА – ћурка. *Туко една, оћеш ли икад утувити то брезиме?!*

ТУКАТИ – срести. *Тукали смо се послјије и неznam колико.*

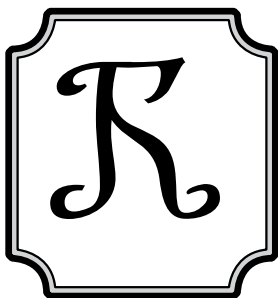
ТУМБЕ – окренуто како не треба. *Ко је ово радио, све је испало тумбе?*

ТУР (тур.) – задњи горњи дио хлача, међуножје. *Једном ћеш и ти добити по туру.*

ТУРПИЈА (тур.) – метална алатка која служи за оштрење.

ТУТКАЛО (тур.) – органско љепило за дрво које се добија кувањем говеђих папака и рогова.

ТУТНУТИ – дати нешто, онако скривено. *Кад си прије завршио код доктура? Мало сам му тутно и све је ишло лаиње.*

Бржи је један језик него двије ноге.

Кинеска пословица

Аа Бб Вв Гг Дд Ћћ

Ее Жж Зз Ии Јј Кк

Лл Љљ Мм Нн Њњ Оо

Пп Рр Сс Тт Ћћ Уу

Фф Хх Цц Чч Џџ Шш

ЋЀГЕ (тур.) – хартије које имају вриједност.

ЋЀКАТИ – тјерати стоку. *Ћакни де мало те краве, дабогда их вук не изијо, видиш да су се премакле курузима!*

ЋЀПИТИ – зграбити. *Погледај де шта се Дарица нако криви (плаче)! Ма, пушти је, ћапила јој мачка крув из руке:*

ЋЀР (тур.) – зарада, добит. *Еси ли шта ућаријо на дернеку? Њесам баи ништа. Данаске ти је тешко нешто ућарити.*

ЋЀТО (тур.) – писар, биљежник.

ЋЀЋА – отац. У селу се могло чути од старијих људи да неком дјечаку, враголану, подвикне – *А ћаћа те закарт `о ал си враг!*

ЋЀБЕ (тур.) – дебљи вунени, прилично груби покривач.

ЋЀИФ, ЋЀФ (тур.) – ужитак. *Баи сам јуче оћеифио.*

ЋЀЛА (тур.) – дио главе без косе. *Јадна јој мајка, удаде се за оног ћелу.*

ЋЀР – кћер, кћи. *Благо Смеуни што има пет ћери, ено је ко краљица, само заповједа.*

ЋЀРАТИ – тјерати, гонити. *Ће Лукина отишо? Није отишо никуд, ено га са ћедом зуби, он добро ћера коње.*

ЋЕРЕСТВО – прича, догађај. *Како је било у сриједу у чаришији? Ћерество, брате, да ти не причам!*

ЋЕРЕТАТИ – лагано причати, чаврљати, ћаскати

ЋЕТИ – хтјети. *Џабе ћу ја њега молити, он ме неће ћети послушати.*

ЋИВЕРИЦА – погрдан назив за главу.

ЋИК – опушак, остатак од цигарете.

ЋИЋ – хтио. *Колико сам му кричала и кричала, све уцабе би, јербо ме ништа није ћио послушати. Оде без збогом.*

ЋИРИЛИЦА – „Ћирилица је једно од најсавршенијих писама на свијету“, како рече Проф. Милорад Телебак и наставља „У њој је дословно спроведен фонетски принцип: сваки глас у говору има свој један знак (слово) у писању. Тиме се не може подичити ни једно друго писмо, чак ни српскохрватска латиница, у којој се неколико гласова биљежи са два слова (lj, nj, dž). Ћирилица је такође, свјетско писмо: њоме пишу не само Срби већ пет-шест народа са неколико стотина милиона становника. Ћирилица није сметња за наш улазак у Европу. Напротив, Срби су управо са ћирилицом ушли у културну Европу, чији су великани још прије готово два вијека, учили српски језик и ћирилицу да би могли у оригиналу читати српске народне пјесме, којима се дивео свијет“.

ЋИРИТИ – гледати упадљиво.

ЋИЋ – стриц. *Дође ми ћић из Београда и донијети цукрица.*

ЋЌПЀВ (тур.-перс.) – хром, шепав.

ЋЌПО (тур.-перс.) – погрдан надимак за шепаву особу.

ЋЌРЀВ (тур.) – слијеп у једно око.

ЋЌС, ЋЌСО (тур.) – мушкарац без браде и бркова. *Недај ме за њега мајко, кумим те Богом, он је ћосо, нема ни браде ни бркова, ко да није мушко.*

ЋЌШАК (тур.) – угао. Понекад означава мјесто у кући. *Стави то тамо у ћошак док не видимо шта ћемо са њим!* Некада је учитељ по казни слао ученике у ћошак учионице због неког престапа.

ЋЌШИТИ СЕ – не прихватати, љутити се на нешто. *Кад му год кажем да нешто уради он се нама наћоши.*

ЋЃВЉЕ – ријеч за гјерање телета даље од себе. *Ћувље тамо враже мали, свега ме забали лижући!*

ЋЅД – нарав. *Пази како шњим, гадна му је ћуд.*

ЋЅДЃ – шути, зашути. *Ћуде ка ти велим, и ни едне више!*

ЋУКАТИ – дозивати живад (углавном кокоши) да се скупе, ради равномјерног храњења, са понављањем ријечи: ћук, ћук, ћук.

ЋУЛАБЕРИЦА – слаба и неугледна кућа, колиба.

ЋЎЛАТИ – шутати.

ЋЎЛИТИ – намјестити главу тако да је уво окренуто према извору звука. Нарочито је то изражено код животиња јер могу окретати уво на страну на коју желе. *Коњ ми је плашљив и стално ћули уши на нешто.*

ЋЎПРИЈА (тур.) – мост.

ЋЎРЀК (тур.) – мушки огртач постављен лисичином.

ЋЎСКИЈА (тур.) – метална шипка за бушење рупа у земљи како би се лакше забио дрвени колац. Служи и као полуга за вађење камена из земље.

ЋЎТЀ - шути, не пушта гласа. *Од кад јој је сестра на самрти, она само чути, ништа не говори, ама ни зуба не бијели.*

ЋЎТИ – шути, не говори (заповједно)

ЋЎШКА – слабији ударац по глави, онако благо преко ушију. *Опалио ми учитељ ћушку, није било јако али ми је ваздан уво звонило.*

*Остати равнодушан према
књизи значи лакомислено
осиромашити свој живот.*

Иво Андрић

Уџерица

ЋБЕТНО – ружно, накарадно. *Мени је то било убетно за виђети!*

ЋВАТИ СЕ – надати се. *Е мој Жаркане, оста нама жито на њиви! Шта да радимо? Увам се да ће још бити вакта.*

ЋВЌР – пијетлова креста на глави.

ЋВРЋИ СЕ – примити нечије особине из рода. *На кога се Обрљин уврго кад је нако напак?*

УГЃЛИТИ, УГЃЛИТИ СЕ – 1. прољепшати се (вријеме). Чује се *Чађин* пјевац, мора да ће се угалити; 2. Прогутати гутљај хладне воде само да се угали жеђ.

УГЃЛИТИ СЕ – прољепшаће се (односи се на временске прилике). *Да се оће угалити само два дана да оно сијена покупимо.*

УДРЌБИТИ, ЗАДРЌБИТИ – умрвити (хљеб у супу или млијеко). *Ваек ми је вечера пун пладањ вруће надробљене варенике.*

УЗЃМАНИЦЃ – нешто урадити више пута заредом.

ЋЗИЦА – канап са којим се нешто веже, лагани поводац за телад.

УЗМЃКНУТИ – смањити. *Ово сјено ништа не ваља, краве су подобро узмакле мљеко.*

ЋЋ – императив од глагола ујести. *Плаче Боре и жали се матери како је Жаркан вико гарову – уи га гаро, уи Борикана!*

УЋЊИТИ – постати безвољан, умртвити се.

ЋИТРО – ујутро. *Есам ли ти рекла да ми мотику насадиш, и чим ћу ијутра у копаче! Уитро ћу ја то урадити прије сунца.*

ЋЈА – плаховитост, љутња. *Добар ми је чоек, али је накако уљив и за час плане.*

УЈДЋРМА (тур.) – подвала, смицалица, сплетка.

УЈОЛИТИ СЕ – примирити се, притајити се. *Вријеме се некако ујолило, канда ће киша.*

ЎКА – хука, бука. *Ајме, ал шума учи, друго ће вријеме још колико је ноћас.*

УКЉБАТИ – ухватити, шчепати.

ЎКЛАСТИ – усути. *Уклади ми још јдан паљак баш је поћко.*

УКОЉЋНИЧИТИ – сапети коња уларом испод кољена.

УКРШИТИ – наломити, изломити. *Укрши ми мало суви грана за потпалу у кућарку. Ено вргла сам бронзин месирача за крмке.*

ЎЛАР (грч. – ар.) – коњски поводац.

ЎПАСОВАТИ, АНПАСОВАТИ – нешто прецизно намјестити. *Упасово сам браву, па се и нечује кад се отвара.*

УПЋЊИ – сунце јако грије. *Ме се чини да је био Илиндан, упекло сунце, ока отворити неда, а ниће лада. Како смо вас дан издурали ни сам не знам.*

УПРЉЗАТИ – намјештати коње у запрегу. *Ајде **Боћа** упрегни риђана док ја сркнем зера каве!*

ЎПРТЕ – танка ужад која држе торбу на леђима.

ЎРВАТИ – покварити, обаталити.

ЎРИЈА (тур.) – ничија земља, земља која се не обрађује и искључиво служи за испашу стоке .

ЎРЌВАН, УСОВАН – немиран, несташан, својеглав, тешке нарави.

УТАТИТИ – упропастити, уништити, изгубити.

УТЋЊИ – побјећи. *Утеко ми је **Перхан** са јабуке. Замало га њесам потрехио шљаком.*

ЎТРНУТИ – угасити. *Погледај, вењер само што се није утрно, а и ватра је при крају, и она ће се утрнути, а нико у кући ни да се почеше!*

УТРУЊИТИ СЕ – кад упадне нешто ситно (прашина) у око.

ЎТУВИТИ – запамтити. *И добро утуви деране, да никад више то ниси урадио, јер ће бити белаја.*

УЦМЕКАТИ – убити тупим предметом. *Уцмеко сам прекјуче, неће у сутон, твора у кокошињу. Клепио сам га лопатом, онако пљоштимце.*

ЎЦЕРИЦА – оронула (трошна) кућица.

ЎШ – ваш, вашка.

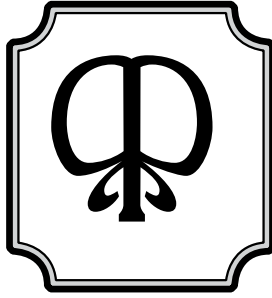
ЎШАТИ – обазирати се, слушати. *Мој чоек ништа не уша што ја њему говорим.*

ЎШЕ – тјерање свиња. Језик се тако намјести да се чује нешто између Ш и С.

УШЊЊРАТИ, ЗАШЊИРАТИ (њем.) – увући пертле у ципеле, запертлати. *Заињирај ципеле, зар не видиш да ти се ињире вуку по земљи!*

ЎШЎР (тур. -ар.) – накнада млинару за услугу.

ЎШУШКАТИ – притегнути одјећу око врата и појаса, привући мало боље покриваче да не улази хладноћа док се спава. *Цабе ја њега ушушкавам, мој се мили вртигуз стално окреће. Па он је немиран и у сну.*

*Природа нам је дала два уха, али
само један језик: да бисмо више
слушали, а мање причали.*

Бенџамин Дизраели

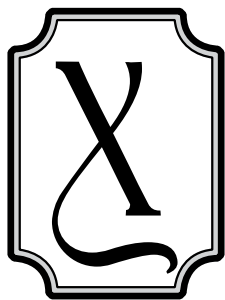

Фењер

ФЕЊЕР, ВЕЊЕР – врста свјетилке на петролеј. Било је згодан јер га није могао угасити вјетар приликом ношења по ноћи.

ФЇЋ, ВЇЋ, ЧЌКАЉ, ЧЌКАЊ – мала крушколика чашица (флашица) за ракију.

ФЎЗБАЉ (њем.-енгл.) – фудбал, ногомет.

*О три предмета не жури да говориш:
о Богу – док не утврдиш веру у њега, о
туђем греху – док се не сетиш свога,
и о сутрашњем дану – док не сване.*

Николај Велимировић

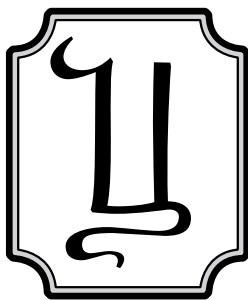

Хоклица

ХЀЈАТИ (тур.) – марити. *Џабе ја њему говорим, он ништа не хаје.*

ХЀЋА, ЀЋА – журба. *Поити мало шта се вучеш!*

ХОКЛИЦА (њем.) – столица без наслона.

С језика капљу и мед и отров.

Киргизијска пословица

Цртало за плуг

ЦАГЕР, ЦАЈГЕР (њем.) – казаљка сата.

ЦАКЛИТИ СЕ – сијати се.

ЦАПЀН (тал.) – дрвена полуга која на врху има метални накривљен и зашиљен дио а служи дрвосјечи за превртање (вољтање) балвана.

ЦВАЊЦИК (њем.) – новац који се некад користио. Вриједио је двадесет *крајцара*. Често се у беспарици говорило – *Немам ни цванцика*.

ЦВЀКЕРЕ, ЦВЀКЕРИ (њем.) – наочале.

ЦВОКÒТАТИ – дрхтати тако да се чује ударање зуба о зуб. *Кад се смрзнем ја не могу никако уставити цвокотање, сами зуби клепећу.*

ЦВОЊАК – ситан новац. Означавање беспарице кад би се рекло – *Немам ни цвоњка*.

ЦЁДУЉА – комад папира на коме нешто пише. Кад се пише порука онда се обично каже; *чувај ту цедуљу добро, немој да би је изгубио*.

ЦЁКО – пас, куче, пашче, ћуко.

ЦИВАРЕ – дрвена носила у грађевини.

ЦИВЀКЀТ – сточни пасош, такса која се плаћа за улазак на плац(сточна пијаца). *Знаш ли да је и цивикат поскупио, ее, губаве државе, само гули јадног тежака*.

ЦИГЀРШПИЦ (шпан.) – муштикла.

ЦИГЛА (њем.) – пуна опека.

ЦИМА – зелени дио кромпира изнад земље. *Ове године, машала, цима за вр мене*.

ЦИЦВАРА – кувано јело од кукурузног брашна са скорупом и мало масти. Више се цијени кад се добро помасти и масноћа се издвоји на површину. *Види је како се цакли, огледо би се на*

њој! То је обавезно прво јело на Божић. Најстарији члан изговори Очењаш, прекрсти се и дрвеном жлицом узме први залогај. Послије њега то чине, истом жлицом, и остали укућани редом. Тек након тога се уз здравицу приступа јелу. Обичај да се једе једном кашиком се напустио.

ЦИЦИЈА (тур.) – шкртица.

ЦИЧА – велика хладноћа. *Вани је толика цича да ће ноћас „зек матер тражити“.*

ЦЈЕЂА – вода у којој се кувао пепео (луг). Употребљавала се приликом прања рубља и косе.

ЦЈЕЛАЦ – дубок негажен снијег. *Ноћијо сам ти, уначе мој, у Ревенику. Кад сам пошо кући ударила вијавица и цјелац, па њесам мого далеко, неких 50 метара и вратим се назад код мојих у Ревеник на конак.*

ЦЈЕПАЦ – уски комад њиве, негдје углавњен. *Још је осто онај цјепац у Водењачи да га узоремо па смо мирни за ову годину.*

ЦИМЏДРИТИ – тихо и упорно плакати. *Ово је дијете баш неко цмиздро, по ваздан само цмиздри, за ништа.*

ЦЌОКЛ - доњи дио куће. Обично подзид испод старих дрвених кућа. Мазао се црном земљом а горњи, дрвени, се кречио.

ЦЌПИТИ – изненада ујести, убости. *Како ме цопи обада, ево одма крв потече!*

ЦРЉЕЊ – вечерње руменило при заласку сунца. *Велика је црљен иза осјеченице, неће ли бити бар зеру кише.*

ЦРЉЕНО – црвено.

ЦРТАЛО – оштар метални дио плуга који пара бразду испред лемеша.

ЦЋГ (њем.) – 1. слободан проток ваздуха. *Повуци де мало тај цуг на шпарету, зар не видиш да се спушило!;* 2. од једном, у једном цугу. *Кад сам навио криглу попио сам све у једном цугу.*

ЦЋКРИЦА (њем.) – бомбон. *Виде моје цурице слађа је од цукрице.*

ЦЋЊЊЕ – бескорисно ходање амо-тамо.

ЦЋРА– дјевојка. *Ено одоше момци и цуре на збор у Медено Поље, ено и већ прео Градине.*

ЦЋРЊК (њем.) – натраг, назад. Наредба коњу да крене назад.

ЦЋРИЦА – дјевојчица.

*Писмо је отворило пут
људскоме уму да се приближи
Богу по могућству своме!*

Вук Стефановић Караџић

Чешагија

ЧЀВЌ – посебно израђен ексер за поткивање коња.

ЧЀДИТИ – димити, кад гареж покрива неку површину. *Требало би отићи у крчану и купити пар кила живог креча, да загасимо и окречимо куину јер је сва почадила од овог несрећног шпарета кои дими на све стране.*

ЧЀЈ (тур.) – топли биљни напитака (биљни одварак).

ЧЀК (тур.) – шта више

ЧЀКАРАСТ (тур.) – човјек и животиња са очима различите боје. За таквог човјека чест надимак је био – **Чакарин**.

ЧЀКИЈА, КЌРИЧЊЀК (тур.) – мали нож на склапање који је имао корице од рога овна. Готово сваки одрастао мушкарац је имао чакију у џепу. Служила је као приручни ножић за свакодневну употребу, а нарочито у пољу и шуми за резање сланине и друге сувовине.

ЧЀКМАК (тур.) – кресиво. Комад метала величине наруквице који је служио да се кресањем од кремен истјера варница. Употребљавали људи који су пушили лулу.

ЧАЛАБЃЦНУТИ (тур.) – нешто појести на брзину.

ЧЀМИТИ – дуго остати негдје, задржати се, непредвиђено чекати. *Ајмо, шта џабе чамимо кад знате да он неће доћи!*

ЧЀМОВИНА (тур.) – дрво јеле, смрче или бора.

ЧЀРАПА (тур.) – дио одјеће од плетене вуне, памука или вјештачких влакана који се обува.

ЧЀРШАВ, ЧЀРШАФ (тур.) – танки покривач, плата.

ЧЀТРЊА (мађар.) – удубљење у већем камену или стијени гдје би се накупљала кишница коју би пили чобани и шумски радници.

ЧВЃГА, ЧВЌКА – ударац кажипрстом у главу. Кажипрст се затегне палцем и опали. То је била посласлица некадашњих учитеља да опомене ђака на грешку.

ЧЕКА – мјесто чекања, засједа, сачекуша. Посебно су урађене ловачке чеке.

ЧЕКИЊЕ – свињска длака.

ЧЕКИЋ (тур.) – опште прихваћен назив.

ЧЕКРК (тур.) – коловрат. Служи за ручно дизање мањих терета уз помоћ конопца или ланца. Са овом справом се дизала цијела сланина на панту да се суши.

ЧЕЛА – пчела

ЧЕЉАД – чланови домаћинства, породице. *Како ти је остала чељад.*

ЧЕРЈЕЧИТИ (тур.-перс.) – комадати. *Докле су стигли са клањем? Оће ли завршавати или ће доћи фруштиковати? Ено их черјече, саће они.*

ЧЕСМА (тур.) – славина, пипа.

ЧЕСНИЦА – посебна погача која се спрема на Божић а којој су се нарочито радовала дјеца јер се унутра налазио новчић. Ко га нађе док се ломи, биће срећан читаве године (узречица).

ЧЕШАЃИЈА – метална четка за тимарење (чишћење чешањем) коња.

ЧИВИЈА (тур.) – ексер, клин, чавао.

ЧИВИЉУК (тур.) – вјешалица.

ЧИВИТ (тур.) – модра боја.

ЧИВУТ – јеврејин.

ЧИЗМА (тур.) – опште прихваћен назив.

ЧОБАН, ЧОБАНИН (тур.) – пастир, чувар стада.

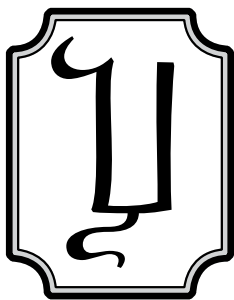
ЧОЕК – човјек. Кад жена представља мужа каже - *Ово је мој чоек.*

ЧӨКЀЊ (тур.) – фић, стакленка за ракију у облику издужене крушке.

ЧӨРБА (тур.) – течно јело од поврћа и меса.

ЧЎДО – пуно, много, превише. *Укладиде му Јоко у тај пладањ, видиши да је стидан па неће сам! Немој Јоко више, биће ми чудо!*

ЧЎТУРА (тур.) – заобљена и плљосната боца за воду или ракију. Може бити од дрвета или метала. Била је неизбјежан дио прибора у војника за воду. Била је лимена и висила је о опасачу.

*Запамтите: од свих рана, неизлечиве
су само оне које задаје језик,
поглед, подсмјех и презрење.*

Оноре де Балзак

Џезма

ЦЀБЀ (тур.) – бесплатно, бадава.

ЦЀКА – врећа од пртенине. *Курузи слабо родили, скроз подбацили, нашо сам теке двије џаке.*

ЦЀРАТИ, ЦЀРНУТИ – дирати, потстрекивати ватру да гори. *Царни де мало ватру да се не угаси, мукра су дрва!*

ЦЀЗМА (тур.) – цезва. *Пристави де Јокице пуну цезму воде, саћа доћи да испечем каву!*

ЦЀКАЊЕ – измотављење, ругање, подругивање.

ЦЀЛЕП (тур.-ар.) – мање стадо стоке, највише се спомиње код оваца.

ЦЀМ (тур.) – пекмез.

ЦЀП (тур.) – кесица у панталонама или сакоу као саставни дио. Служе за смјештај новца, марамице и других ситних ствари. Одатле су и изведенице – цепарац и цепарош.

ЦЀГЕРА (тур.-перс.) – јетра.

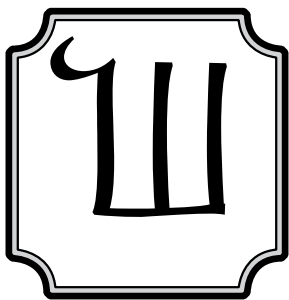
ЦИГЀРЊАЧА (тур.) – јело од свињске цигере, плућа, мало мяса са масноћом и мало жмара (чварци). Све се заједно кува и зачини. Једе у наредним данима хладно или подгријано

ЦИКЉАТИ – нагло расти. *Виде Брандале ал је изцикљо, ко из воде.*

ЦИЉЕ – директно. *Полисти сине, полести колико те ноге носе! Ено овце одоше циле у курузе.*

ЦИЉИТНУТИ (тур.-ар.) – бацити.

ЦЀМБЀС (тур.) – неред. *Не улази у собу, тамо ми је прави цумбус.*

Језик је мајка, а не слушкиња мисли.

Карл Краус

Шпорет фијакер

ШАЈТОВ (мађар.) – новчаник.

ШАЉ (тур. – перс.) – велика вунена или свилена марама за стављање око врата.

ШАЉИЦА – шоља. *Нали де ми шалицу ледене варенике да се напијем.*

ШАМАР (тур.) – ударац отвореном шаком по лицу.

ШАМЛИЦА – мала столичица.

ШВЕРАТИ – неправилно ходати, тетурати. *Виде како Ђураћан швера, оће то, оће од ракије.*

ШВЕРЦЕР (њем.) – препродавац, кријумчар.

ШВРЉКА – птица сврака.

ШЕВЉРКА – варјача, кутлача, паљак.

ШЕЌЕР (тур.) – шећер. Ова кава конда није шекерена, ал је грка ко чемер!

ШЕНИЦА – пшеница.

ШЕНЛУК (тур.) – веселје. Обично мало жешће, па може и уз пуцњаву оружјем. *Чују се прангије, изгледа да неко добро шенлучи.*

ШЕНУТИ – скренути с памети, пореметити ум и разум, полудјети. *Шта је теби? Бог те у шуму окрено, ко да си шено па ништа не алаишеш.*

ШЕРАЊП, ШЕРАЊФ (њем.) – завртањ.

ШЕРБЕ (тур. – ар.) – вода заслађена шећером.

ШИБА – мотка. У старије вријеме била је помоћни алат учитеља у васпитавању ђака.

ШИБЕ – ријеч којом се тјерају пси. *Шибе тамо, ђаво те однијо!*

ШИКАРА – дио шуме са закржљалим мјешовитим дрвећем. Густо расте, па је кроз исту тешко пролазити. *Дозначио ми лугар линију за дрва, сама шикара, не знам шта ћу – ако напуштим неће ми дати другу, гад је то.*

ШИКЉАТИ – истицати у јаком млазу. *Ено пукла бачва и вода шикља све у шеснес.*

ШИКТА, ШИХТА (њем.) – смјена, радни дан.

ШИЉЕЖЕ – брав (овца) млађе од године.

ШИМЛА – цијепане дашчице за покривање кућа. Шимла је заједничко име за два елемента – шавница и подвлачак који се тањио и стављао испод двије шавнице.

ШИНТЕР (њем.) – члан службе која тамани псе луталице и уклања угинуле животиње са улица или путева.

ШИФОНЋЕР – велики ормар.

ШИЋАР (тур.) – лака добит.

ШИЋАРЦИЈА – преварант малог калибра.

ШКАЉЕ (лат.) – скале, лотре, мердевине, љестве.

ШКАП (лат.) – дрвена посуда у којој се са извора носи опрано рубље.

ШКАТУЛА (лат.) – мања кутија, кутијица. Обично се кутијица шибица називала шкатула. Памтим једну сеоску шалу: „*Ђе се затурила она шкатула шибица, ђаво је однио, па немам са чим ни ватре потпалити? Куцни, куцни, Маро, очи моје, јави`ће се она. Паметнија је она од тебе.*“

ШКИЉИТИ – гледати са полуотворених очију.

ШКОДИТИ – штетити, удити. *Не срчи тако вруће, нашкодићеш трбуву!*

ШКРОПАЦ – краткотрајна ријетка киша крупних капи, обично уз јак вјетар.

ШКРОПТИ – мало попрскати. За ријетку кишу се каже да само мало шкروطи.

ШКУЉ – кастриран ован. *Имам два дебела шкуља, каним и продати муслиманима за Курбан.*

ШЛАЈБАК, ШЛАЈБУК – платнена или кожна кеса која виси о рамену и држи се са предње стране тијела, а служи мушкарцима за држање ситница а највише за држаее прибора за лулу.

ШЛАМА – врста трешње, мало крупнија и свјетлија.

ШЛАПЕ (њем.), **ПАПУЧЕ** (тур.) – једна врста платнене обуће.

ШЉАКА (њем.) – штака, штап са повијеним рукохватом.

ШМЕЌ (њем.) – укус, укусно. Ова сланина има прави шмек на сувовину.

ШМИРГЛ (њем.) – брусни папир.

ШМУГНУТИ – побјећи. Јеси ли ти сочио како нешто шмугну иза пања, ко нека звјер?

ШНЉДЕР (њем.) – кројач.

ШНАЛА (њем.) – копча.

ШЊИТА (њем.) – кришка хљеба.

ШОДЕР (њем.) – шљунак, крупни пијесак.

ШОС (њем.) – уска сукња.

ШПЉЗ (њем.) – остава за храну.

ШПАРАТИ (њем.) – штедити. „У радише свега бише, у штедише још и више“.

ШПАРЕТ (њем.) – шпорет. Некад су били шпорети израђивали од необојеног црног лима и звали се - шпарет фијакер

ШПАТАН – слабашан, мршав, мален.

ШПЁК (њем.) – сланина.

ШПЇГЛ (њем.) – огледало.

ШПЇЦ (њем.) – шиљак, врх.

ШПРЃДЊА, СПРЃДЊА – груба шала

ШПЋРЕ – младунче (јагње) једногодишње овце. *Имаш ли Милићевка што јањади? Имам свију петнес, двоје близнади и двоје шпуради.*

ШПЋРИЦА – ојагњена једногодишња овца.

ШТАЛА (њем.) – стаја, објекат за стоку.

ШТАМБЇЉ (њем.) – печат.

ШТАНГА(њем.) – метална шипка.

ШТАЊО – стиснуто да не пропушта воду.

ШТОГОД – бар нешто. *Дај штогодице да се поије, па да бјежимо на посо!*

ШТОГОЋ – што год. *Шта би ијутра закалала прво радити у баици а ? Штогоћ оћеш, мени е сведно.*

ШТОЌ – рам за врата.

ШТОКРЛА (њем.) – столац, столица без наслона.

ШТРАЊГЕ (њем.) – ланци од коњског ајма до вагира.

ШТРАПАТИ – извлачити балване из шуме на влаку помоћу коња. На Дванестом је била смјештена Властита комора којој је Јојика био пословођа а Милутин један од цапинера.

ШТРЕКА (њем.) – жељезничка пруга.

ШТРИК (њем.) – шпага или тања сајла на коју се вјеша опра-на постелина и рубље.

ШТУРМАТИ – навалити, запрцати се.

ШТУЦОВАТИ (њем.) – поткресати, подрезати. *Немој да те превииш оишиша, нека те само мало итуцује!*

ШЋЀПИТИ – нагло зграбити.

ШЋЃТО – свјеже.

ШЋЌРАТИ – назив за радњу код паса кад навале на неког или само жестоко лају ако су завезани. *Ђаво га однијо, шта је гаров данаске шћорло на мене, па сваки дан долазим код васке.*

ШЋУЋЃРИТИ СЕ – скупити се мало у страну. *Ђе си бијо кад је шкропац наишо? Ђе! Шћућуријо се под јасен и чеко.*

ШЃНДРАТИ – јефтино продати. *Пошто си продо јањце? По пет. Шундра ти то, изгледа само да се рјеиши.*

ШЃРЃЃЕ – поступак којим се врућом водом залијева закла-на свиња да длака отпусти како би се лакше скинула (избрија-ла). Кад се неко, обично дјете, полије врелом водом са шпо-рета каже се да се ошурило.

ШЃСТЕР (њем.) – обућар.

ШЃТИ – викнути на неког да престане говорити, да зашутити. *Шути, ни једне више!*

ШЃТИ – молећиво неког наговарати да не говори. *Шути, јадна била, море ваек бити горе!*

ШЃШАЊ – суво лишће.

ШЃЃЃЃЕ – прикрадање, опрезно прилажење

ШЃЃКА – њушка код животиња. *Горе крмаче њесам имо у животу. Морамо јој увући три брњице у шуњку, па да видимо оће ли ондак све румпавати.*

ШЃИМ – са чим. *Шчиме си домамијо Дората кад га нико уватити немере?*

Ще што мало о
нашем Колунѣ

Наше село Колунић у котару петровачком ²

Овако је Петар Мирковић описао Колунић давне 1900. године (фрагменти из истоименог наслова).

У Колунићу су житељи као и у другијем околним селима сами Срби православне вјере, а у граду Петровцу има и мухамеданаца. Народ је кријепак крупан и здрав. Говоре чисто јужним наријечјем и правилно. Јуначни су и слободни. Мирахни, побожни и не покварени. Радо се потпомажу. Најдража им је пјесма уз гусле јуначка пјесма ...

Вјерују у врачања и чарања. Вјерују у виле, ђаволе, вукодлаке, вјештице и тмуре. О њима приповиједају много приповиједака.

Играју два кола брза и свако коло без икоје свирке. Свирају у свирале – двојнице, дипле, свиралу самицу и ћурлику. На њих изводе неке старинске мелодије – доста умиљасте ...

Од Петровца на јужну страну, кад се погје низ поље петровачко, тако по сата, догје се у село Колунић. Оно се простире испод планине Осјеченице, која поље затвара са јужне стране. Управо на домак обронака те планине, напред села, на једном лијепом равном мјесту, крај врела врло здрава, „Клисине светиње“, дуби много година једна стара развалина, коју народ зове „зидина“. Приповједају, да је то био знаменит манастир за наших босанских краљева а звао се Панагјур – храм св. Гјургја ...

² П. Мирковић: *Сабрани радови, Удружење историчара Републике Српске „Милорад Екмечић“*. Бања Лука – 2002.

Јалан шајит³

Српски језик је био пун турцизама, што се види из текста учитеља Петра Мирковића кад описује један интересантан догађај у Бихаћу године 1864.

... Петак је и пазарни дан у Бишћу. – На пазару се састало свјетине, па врви као у мравињаку.

Пуна чаршија и мејдани. Џамор је ту, врева, галама, вика, - погодба и цењкање у цијени. Лупа длан о длан као у даљини пуцањ пушака. Као на пазару. Ено ти одонуда од Конака пуно свјетине грне, а највише дјеце. Међу овима на једној одртој кобилетини јаше брадат човјек – доста стар; окренут главом репу, па рукама држи за реп. На глави му мјесто капе овчији зглобњак, из кога пада нечист по лицу тога бињеџије. Ноге му свезане испод кљусине – кобилетине. Пред кобилом иде телал и води кобилу за јулар, а виче колико му грло поднијети може: Народе, чуј, почуј! Ајд', приђи па види, те се чуди! Ово је јалан шајит, који је у хућумету криво свједочио на праве здраве људе. Овако ће сваком бити и догодити се, који у хућумету не би истину говорио! И опет чуј, и три пута почуј! Приђи и види, па се свјетуј!

Кад телал престане викати онда онај што јаше ону неоседлану кобилетину на заповјед завтија, који уз њега иду, виче на сав глас: - ја сам јалан шајит. Ја сам слагао у хућумету, ово ми је плаћа.

Тако на измјенице вичући он и телал, прођоше по цијелом пазару, по свим трговима и мејданима. Истина Бог – грозна поруга; али још много грозније ја лажно свједочанство.

Тако је турски суд лажне свједоке, у недавној прошлости поруги изметао, да би се други народ свјетовао, а и кривац боље упамтио.

Па је ли то добро дјеловало на гледаоце, што мислите честите судије?!

То бијаше пошљедњи јалан шајит Омерица Ф. у Бишћу године 1864.

³ П. Мирковић: *Сабрани радови, Удружење историчара Републике Српске „Милорад Екмечић“*. Бања Лука – 2002.

Манастир Панагјур⁴

Наша домовина Херцег-Босна, крије много старина. Једне на површју земље зуб времена немило сатире на наше очи, друге у земљи чекају ускрснуће; једне разнашају којекуда, а ми баш до-
мороци стојимо савијених руку, па мирно гледамо то. То је, вје-
ра и Бог, за нас брука и срамота. Пропадају нам старине, из којих
се познајемо ми и преци наши.

Ако смо стали досад, немојмо одсад. На посао! Сад имамо
наше ризнице, у којима можемо сачувати наше старине, наше до-
маће вриједности и протурити их у догледну будућност, ето нам
стоји на располагању наш музеј у Сарајеву, па наши листови.

Па како ћемо? Упитаће који. Ево како:

- Забиљежимо од дједа, бабе, оца, стрица, матере, стрине –
ону приповјетку: о граду, цркви, црквини, цамији, гробо-
вима, боришту итд.
- Идимо и откопајмо онај камен, што кажу, да има на њему
писма; препишимо а камен оставимо и сачувајмо.
- Опишимо ону пару стару, што је има стари стриц Марко
у каси новчаној, што ју је нашао прије осамдесет година,
па је држи, јер каже да му је сретна.
- Прибиљежимо и ону, што је носи наша Ружа у укосници,
што ју је добила од покојне бабе, па је држи, да јој коса не
опада.
- Снимимо онај натпис, што стоји на оној старој кули, зи-
дини, градини и итд. Такогје и све са крстова, мезарлука,
мрамора.
- Отигјимо онијем старијем гробницама, што погледају као
сандуци, па побилежимо оне слике споља, што стоје тамо
урезане или испучене.
- Идимо и попу Марку, па ону стару, доста распарану књи-
гу преведимо и опишимо је, можда крије што знаменито.

4 П. Мирковић: *Сабрани радови, Удружење историчара Републике Српске*
„Милорад Екмечић“. Бања Лука – 2002.

- Идимо код Мустај-бега, па погледајмо онај Јанковића топуз, Хрњичине токе и, сабљу Мустај-бегову, шару пушке старине Новака, оклоп Смиљанића, челенку Мандушића итд.
- Опишимо те ствари, искупи мо их (ако је могуће) и пошаљимо музеју, или му јавимо гдје су, у кога су.
- Погледајмо она стара писма и повеље, што их је који наш племић добио од наших босанских краљева.
- Погледајмо старинске барјаке и све друге старине.

Ето посла за вриједне старатеље миле наше поносне Херцег-Босне. Такову једну старину хоћу и ја да опишем, бар да се зна гдје је и што народно предање о њој казује.

О људима петровачког поднебља⁵

О људима петровачког поднебља, а самим тим и о Колунићанима, Петар Рађеновић даје свој сликовит опис, како рече - душевних особина. Ево неколико цртица из књиге „Насеља и порекло становништва“:

- Верност, искреност, отвореност, безазленост су самоникле особине овог народа. Претварање, лукавост и препреденост показују се у мањој мери. По свему судећи то нису прирођене већ извана накалемљене особине, изазване тешким животним приликама у дуговеком окрутном ропству.
- Необична је тежња за праведношћу, сањарење о идеалном уређењу света, где нико не би био притишћен. Патници су увек најверније присталице узвишених тежњи.
- Несложност, свадљивост, упорност, пркос и инат прирођене су мане нашег народа, па и овог његовог дела овде. Инат је најјача сила у подручју живота.
- У умним својим способностима овдашњи народ стоји високо. Тупоглаваца и блесаваца тешко је наћи. Бистрином, оштроумношћу и досетљивошћу богато је обдарен овај свет.
- У смеру осећајности народна је душа врло покретљива, необично узбудљива. Баш као и морска површина, што се и од најслабијег поветарца усколеба. Брза је заплакати од жалости, тако исто и од радости.
- На реду је да се спомене и јако одомаћено веровање у судбину. Пресађено је у народну душу из верских схватања, можда још из старе словенске вере.

⁵ Одломак из књиге „Насеља и порекло становништва“, Петра Рађеновића, 1924.

Како су се Колунићани описмењавали

Ова прича не може почети без помињања Мирковића, некада најмногољудније породице у селу. Први писмени људи потичу баш од њих, од самоуког Јосифа (умро 1842. године), преко његовог сина Симеуна који написа и књигу 1859. године. Преносимо дио текста из Монографије: „КОЛУНИЋ, село, школа, људи“.

Најстарији писани документ који третира Мирковиће из Колунића је књига **Симеуна Мирковића**, сина самоуког оца Јосипа (*Ничеова лоза*), почета писати 1859. године. Књига се налази у Музеју Православне цркве на Башчаршији у Сарајеву. Дијелове те књиге пренио је Милан Карановић у чланку који је писан 1927, а објављен у Календару Просвјете који је уједно и некролог инжењеру Сими Мирковићу. До дијела текстова Милана Карановића долазимо и захваљујући још једном Мирковићу. То је Сретко Јосипа Мирковића. Он је у једном тексту којег је потписао фебруара 1984. године назначио да је то „препис оригинала“ који говори о Симеуну

Симеун је у својој књизи, између осталог, описао како се од прња и туткала прави артија (хартија) или ћаге, и како се земља окреће око Сунца.

Симеун је у својој књизи, између осталог, описао како се од прња и туткала прави артија (хартија) или ћаге, и како се земља окреће око Сунца. Потеглао је Симеун и за стиховима. Ево како изгледа један дио из „Пјесме о Босни и Светом Ђурђу“:

*Весели се Земљо Босно дивна,
Која но си на гласу одавна,
Ето теби лијено прољеће,
Са прољећем Ђурђев данак иде,*

*Која носиш од кад си постала
и Христову вјеру запонела.
Он поднесе мука веле доста,
и крв проли за својега Христа,
Свети Ђурђе угодниче,
Моли Бога да Босна не плаче...”*

На крају књиге записао је: да је рођен 1. септембра 1814, да му је отац Јосиф умро 22. фебруара 1842, да му је син Симо рођен 29. јануара 1865. Записао је и сву кумчад којима је куповао при крштењу... Почео је да преписује код оваца. Учио је чобанчиће читати и писати. Зими је држао течајеве за читање и писање, а пред окупацију држао и школу у Колунићу. Преписао је свијету „Сан пресвете Богородице“...

Ако се Симеун појавио са првом књигом, други Мирковић је оставио много значајнији траг свог рада.

Учитељ **Петар Михајла Мирковић**, по свему што је радио и које писане трагове је оставио, био је веома значајна личност села Колунића. За овог човјека можемо слободно и са поносом рећи да је био великан књижевности, у времену зачетка српске књижевности на територији Босне и Херцеговине. Рођен је 1855. године. До рођења Петра Кочића (1877) написао је:

- *Сиромах ђак, 1874.*
- *Стојан Јанковић и бег од Удбине, 1875.*

- *Паша од Травника и ајдук Мијат, 1875.*
- *Народне пословице, 1876.*
- *Бој на Изачићу, 1876.*
- *Ускок Радојица, 1877.*

Ово је објављено у листу „Јавор, лист за забаву, поуку и књижевност“, из Новог Сада.

Мало јаснију слику о раду Петра Мирковића дао је Борислав Мирковић који је дуже вријеме истраживао рад учитеља Петра, и у збирци „САБРАНИ РАДОВИ“, у којој, између осталог, стоји : „Петров књижевни опус се састоји од следећих главних група радова:

- *Прикупљене народне приче и приповијетке (око 20 наслова)*
- *Прикупљене народне пословице и загонетке (око 7 збирки)*
- *Прикупљене епске и друге народне пјесме (око 9 наслова)*
- *Краће и дуже приче и приповијетке које је Петар написао, дакле ауторски радови (око 60 наслова)*
- *Превод са њемачког, један наслов*
- *Разни чланци које је Петар написао (ауторски радови – 6 чланака), међу којима је један о некрополи у Језерини код Бихаћа.*
- *Шест књига (књижица) које је Петар написао и објавио су: Српске народне пјесме из Босне (1886), Буквар (1907), Учитељ (1908), Ашиклијске доскочице (1913), Буквар (1921), и Мис Аделина Павлија Ирби (1921).*

За нашег великана мало је рећи да је заборављен. Он није представљен, или како би се то за књижевнике рекло – „он није обрађен“. Наше је задовољство, а и туга што тек сад читамо његове радове, приповијетке, пјесме, прикупљене пословице и загонетке Срба. У њему, народски речено, било је свега: учитеља, приповједача, пјесника, хроничара, сакупљача народних умотворина и још много тога.

Ако ми, Колунићани, тек сад и бар донекле упознасмо рад Петра, други, много значајнији од нас, знали су и цијенили овог човјека много више. Ево шта Петар Кочић, у једном писму, фебруара 1910. године, између осталог, пише свом имењаку:

Многопоштовани и драги госп. Мирковићу,

Примио сам од госп. Ковачевића ваше цијењено писмо, и оно ме је врло обрадовало. Ја вас лично много цијеним и поштујем, као и ваши досадашњи књижевни и просвјетни рад. Оно што ви износите у својој причи „Сирота – на везир“, осим неких малих разлика, слаже се са оним што сам љетос забиљежио на Змијању...

Питате даље ко је то што прикупља податке о Гаври Вучковићу Крајишнику? То је моја маленкост. Гавро је необично занимљива и заслужна личност коју треба тргнути из заборавља. За осуду би било да се не нађе ни један Крајишник који би то учинио...

Много вас поштује и поздравља ваши одани

*Петар Кочић
Уредник „Развитка“*

А шта су о њему рекли 19. априла 1935. године, сазнаћемо из чланка листа „Политика“ који обавјештава јавност о смрти Петра Мирковића:

Синоћ је у Сарајеву у осамдесетој години умро Петар Мирковић, управитељ основне школе у пензији, секретар познате велике српске добротворке Мис Аделине Ирбијеве и познати научни и просветни радник.

Са Петром Мирковићем ишчезава један од последњих просветних великана из наше средине. Он је један од оних који је у нашим крајевима укрчио путеве просвети. Свестан историјске улоге свог поколења, он се нашао у првим редовима као активан борац у свим правцима који су могли да утичу на исправан историјски развој у циљу њиховог политичког, културног и националног ослобођења. Није он био првак у политичким редо-

вима, него се налазио свуда где су његове снаге и способности могле да буду од користи. Честит, доследан и скроман радио је тихо и неуморно.

Петар Мирковић родио се у селу Колунићу у срезу Босански Петровац 1855. године. Свршио је богословију коју је у Бањој Луци основао Васо Пелагић. Доцније је завршио препарандију у Грацу и Загребу. Као учитељ и управитељ основних школа у Вишеграду, Зеници и Бихаћу провео је пуних 49 година.

Као младић четовао је у чети војводе Петра Мркоњића. Ту у чети био је цењен као ретко писмен и окретан. Одмах затим он постаје десна рука велике српске добротворке Мис Аделине Паулине Ирби коју прати на свим њеним путовањима. Он је био њен најсавеснији и најпожртвованији помагач, саветник и организатор многих њених значајних добротворних акција. Ту у њеном друштву он је упознао тада младог енглеског публицисту, а сада научника светског гласа сир Артура Еванса. Ово познанство било је од пресудне важности за његов живот и рад. Он је покојног Мирковића упутио у његов доцнији књижевни и просветни рад.

Петар Мирковић (1855 - 1935)

За описмењавање Колунићана, такође је заслужна Мис Ирби. Она је 1879. године у котару петровачком отворила четири школе: У Унцу, **Колунићу**, Вођеници и Бјелају.

Колунићани жељни описмењавања имали су одређене активности у чему су предњачили свештеници. Први свештеник који је држао наставу у црквеној кући у Колунићу 1898. године био је Константин Новаковић. Већ 1909. године наставу у Колунићу држи учитељ Радован Максимовић. Не заборавимо да се први буквар на ћириличном писму појавио 1907. године, као дјело учитеља Петра Мирковића. Вриједи споменути и отварање приватне школе на Оштрељу, коју је отворила фирма Штајнбас 1907. године. Ово је значајно због близине Колунића Оштрељу јер је доста људи из села радило у помешној фирми.

Свештеник и учитељ Јосиф Ракић, који је, такође, из многољудне колунићке породице дао је значајан допринос школству у Петровцу и околини. О њему више сазнајемо из текста објављеног у „Гласнику друштва просвете“ маја 1932. након његове смрти: „... Он је био само борац, никако дипломата, зато није ни чудо, да су га аустријске власти кратко време након окупације као опасног противника ухапсиле и одузевши му право учитељевања, протерале из Петровца“.

Мјештани села су, већ 1910. године, почели ковати планове за градњу школе. Активност се одвијала неколико година, заправо све до 1914. кад је сеоско вијеће донијело одлуку о градњи народне основне школе у свом селу. Школа се требала градити на земљишту које је припадало малодобном Цафербегу Куленовићу Шинигцићу, сину покојног Мустај бегу. Он је бесплатно уступио своје земљиште за ту намјену још 1913. године.

У то вријеме сеоски кнез је био Стојан Мирковић који је водио активност на убјеђивању Боже и Симе Мирковић да уступе дио свог земљишта за изградњу приступног пута без којег градња није могла почети. Увидом у доступне записнике (записник од 11. октобра 1911. године кад је кнез био Јаков Мирковић), види се да овај посао није ишао баш глатко.

Нажалост, почетак Великог рата је све зауставио и школа се почела градити тек 1921. године. До краја наредне, 1922. године школа је била саграђена, те је своје прве ученике примила током 1923. године. Ко је био први учитељ и колико ђака је уписано нисмо дознали али се из архивске грађе зна да је 1924. године учитељица у Колунићу била Анка Јовановић која се каснијом удајом назвала Анка Вулетић Јовановић. Старији Колунићани су спомињали чувену учитељицу Вулетинку.

Колунићани имају још један доказ писмености. То је стећак са глагољицом поред остатака цркве „Панађур“ који је деценијама био заборављен, јер се сматрало како је давно нестао. Марљивим радом, чистећи околину остатака цркве „Панађур“ и неком интуицијом због које је уложио више пажње, прото-презвитер – ставрофор Здравко Богојевић, овдашњи парох и секретар Епархије бихаћко – петровачке, пронашао је споменик и на њему глагољски натпис.

Кад је контактирао др Горана Комара из Херцег – Новог, познаваоца српске споменичке средњовјековне баштине, а који је ранијих година посјећивао овај локалитет, добио је одговор: „Као и низ других натписа и овај се у науци сматрао изгубљеним“. На овај споменик указао је у своје вријеме и учитељ Петар Мирковић. Скицу је обезбиједио Котарски суд у Петровцу, а о садржају се први изјаснио др Ћиро Трухелка (Старобосански писмени споменици, Гласник земаљског музеја БиХ, Сарајево, VI, 1894, 773 – 775). Он је пружио шематски цртеж. И епиграфичар Марко Вего натпис је сматрао изгубљеним, а пренио је исту скицу којом се до сада оперисало (Зборник средњовјековних натписа БиХ, Сарајево, 1970, 80 – 81).

*(Стећак на којем глагољицом пише **ОСТОЈА**)*

Б. Фучић је донио читање натписа: „Остаја, Остоја“ (Глагољски натпис, Сарајево, 1982, 215). натпис је у свој зборник уградио и Љ. Стојановић (Стари српски записи и натписи, књ. 3, бр. 4794). Натпис, по својој типологији, припада уставној глагољници, вјероватно 15. вијека и њиме се два пута исписује лично име Остоја. Као што је уобичајено у БиХ, православне цркве и гробља на много мјеста почивају на некрополама стећака, који су се у народу називале „Грчким гробљем“.

Ћирилица у Колунићу

Ћед Давид је знао читати и показивао је интересовање према читању. Тражио је да му дам моју књигу историје из основне школе. И како сам ја напредовао у више разреде тако је и он добијао нове књиге на читање. Дража му је била ћирилица, говорећи да је то наше писмо, што ја тада нисам схватао.

Нека историјска догађања у вези писма је знао, али ја не знам како је до информација долазио. Вјероватно је много тога сазнавао у цркви, као једином продуховљеном мјесту окупљања и од „слова“ којег су држали црквени оци. Понекад би знао рећи, на неко питање које је висило у разговору са сговорницима: „То би, можда једино поп мого знати.“ Спомињао је и проту Никодима Новаковића, његова страдања, његове заслуге за Србе и борбу са режимима. Био му је захвалан што му је послао сина Драгана на изучавање заната у Београд. Учио је прота Колунићане читати на ћириличном писму.

И ми данас покушавамо сачувати нашу дивну ћирилицу присјећајући се шта смо све прочитали о њеној голготи. На то нас подсећају Немања Видић и Драгољуб Збиљић у свом дјелу „Српска ћирилица“. Ево неколико исјечака:

- **Католичка анатема на ћирилицу из 1060. године у Солуну**

На српску ћирилицу су атаковали непријатељи српског народа готово од саме њене појаве. Најоштрија верска нетрпељивост католика према ћирилици озваничена је експлицитно на седници католичког синода у Солуну убрзо после познатог раскола из 1054. године хришћанске цркве на католичку и православну. Бачена је, практично, „анатема“ на ћирилицу већ 1060. године овим њиховим закључком: „**ћирилица је ђавољи изум.**“

- **Учестала забрањивања ћирилице**

Многи владари су у различитим епохама покушавали да забране употребу ћирилице Србима. Српску ћирилицу су забрањивали Марија Терезија, Франц Јозеф II, Бењамин Калај, Анте Павелић, Адолф Хитлер, као и многи други освајачи.

Законску одредбу против ћирилице још у Аустро-Угарској прво је донела Марија Терезија. Тада је бечки двор издао наредбу да се у српским школама уведе искључиво латиница уместо ћирилице. Царица Терезија је убрзо одлучила да повуче ту уредбу, јер се томе одлучно супроставила православна црква и српски народ. После ње и цар Франц Јозеф је донео сличну уредбу, али је и он још брже повукао због поновних жестоких протеста Срба са свештенством на челу.

• Изгледа ми, како неко рече, ћирилице још има само на гробљима. Да ли је живи могу очувати? Могу, али у томе неће нам помоћи никакве уставне промене и закони о заштити ћирилице, ако Срби не спознају себе, свој историјски и културни значај и не схвате да, ако сами не буду уверени у своје вредности, други их у то неће уверити.

Милка Ивић, у књизи Владета Р. Кошутећа: Страдања језика ћириличног, Шабац, 1988.

Како су се некад, обични људи, борили за очување свог писма и језика видимо из писма Србина заробљеног у логору у Галицији 1917. године. Ево кратког извода из Монографије-Први светски рат, којег нам преноси Немања Видић:

„Маро, да ми пишеш српски!

Окупационе власт су предузеле прави поход против српске културе. У школама и надлештвима забрањена је употреба српског писма и уведена латиница. У свим штампаријама ћирилична слова претопљена су у латинична. Цензори на поштама добили су изричита наређења да поцепају свако писмо или карту која је била исписана ћирилицом. Забрана ћирилице у приватном саобраћају нарочито је огорчила грађане...

Један заробљеник у логору у Галицији писао је тим поводом 29. новембра 1917. године у Београд, између осталог, и ово:

„Маро да ми пишеш српски, јер ја сам Србин па нека дође ма која држава у Србију, ја сам Србин и као Србин ћу да умрем; ако ми српски не пишеш, немој да ми пишеш више“.

Понека порука која дође на ћириличном писму, путем овог „паметног“ телефона, улијева ми наду да је дио младог свијета одлучио да сачува ћирилицу. Иако је то, за сада, сасвим мало нада за успјехом постоји.

Колунић данас

У монографији „Колунић, село глагољице“ (Р. Латиновић, 2022.) дата је кратка статистика становништва села:

- Из шематизма Православне митрополије и архидијерезе дабро – босанске за годину 1882, сазнајемо да је Колунић парохија. Црква храм Преображења. Има кућа 160, душа 930. **Родило се 1883. године мушких 18, женских 17.** Умрло мушких 5, женских 4, вјенчано 4. **А данас, година прође за трен, а рођења нема.**
- Према ранијим пописима Колунић је имао највише становника 1910. Те године село је бројало 1463 житеља.
- Године 1980. у селу је било 516 становника, од тога 265 становника женског и 251 мушког пола.
- Августа 1994. године у селу је било 515 становника, од тога 263 становника женског и 252 мушког пола. **У сумрак 15. септембра 1995. село је остало празно.** Неколико житеља који су остали било је побијено, међу којима су и Анка и Сретко Шпегар.
- Године 2022. у селу је било 172 становника са сталним боравком, од тога 89 становника женског и 83 мушког пола. У истој години у селу је било 110 становника са повременим боравком, од тога 58 становника женског и 52 мушког пола. **У осам презимена са сталним боравком у Колунићу живи само по један становник.**

Са пописом Петра Рађеновића из 1924. године и са онима који су дошли после тог периода, Колунић је имао 55 презимена од чега 9 је припадало Ревенику као засеоку. Дакле, од 46 колунићких презимена нестало је 29 и данас село има само 17 презимена сталних становника.

Данас је Колунић сиромашнији за још неколико становника.

Кратке приче

Како се бирала дјевојка⁶

. . . „Кад родитељи траже дјевојку, да ожене сина, код исте гледају ове врлине. Но прије него ћу побројати те врлине напоменућу: ту скоро читам у подлистку неког листа једну доктореву расправу у којој описује да су многе болести наслиједне и прелазе са кољена на кољено, па и наш народ у овим крајевима то добро зна јер ево каква питања стављају отац и мати кад хоће да жене сина и нађу снаху:

- Је ли јој добар сој?
- Јесу ли у тој породици паметни, признати, призвати у збору и договору? Јесу ли радини јунаци поштењаковићи..? волим сој па сироту него оцак па срамоту – вели народ.
- Је ли јој мајка увјек здрава?
- Боли ли јој мајку често глава?
- Има ли јој мати све зубе?
- Боли ли јој матер и оца зуби и јесу ли који извадили?
- Рађа ли јој мати лако дјецу?
- Доји ли јој мати добро дјецу?
- Колико јој је мати дјеце подхранила?
- Колико јој је баба година живјела?
- Је ли јој фамилија и с материне и с очеве стране здрава? Да ли има у роду падавицу или вртоглавицу?
- Да јој у роду није ко вранцљив или са мушке или са женске стране?
- Је ли јој у мајке коса велика и опада ли јој?
- Јесу ли јој у мајке прса велика?
- Је ли јој у мајчину или очеву роду има суве болести?
- Је ли јој у материну или очеву роду има псовача, пјаница, лупежа, лажаца, скиталица, лењиваца, лајаваца?
- Какове су јој ћуди браћа и сестре?
- Је ли јој отац или мати, браћа или род инације, прзнице?
- Је ли јој браћа краду?
- Јесу ли били када у апсу?
- Је ли јој ђеду и баби рано коса (перчин) посиједили? Јесу ли оћелавили?
- Је ли јој мајка рађа мушку или женску дјецу?

6 П. Мирковић: сабрани радови. Бања Лука – 2021. одломак из приче „Наше село Колунић у котару петровачком“

Кад се је на питања отприлике одговорило овако:

- Прави је то сој, који свијетли пуно и пуно година. Поштени инсани, који никому зла не мисле, ни, колико муха на перу понијети може. Радини као мрави, јуначки сој: ено што учини ђед јој: бога ми други Косанчић.
- Мајка јој здрава, као дреновина, а са главом би јој разбијао кладе.
- Зуби су јој као у лавице ћускију би прегризла а сви здрави, бијеле се као бисер.
- Мајка јој дјецу рађа, па их сама повије и пупак завеже. Не зна се ни кад их роди ни кад отхрани; а Бога ми петеро их може дојити. Ено их има дванаесторо, а не зна се које је од кога пуније или здравије. Као да су од бријега одвалити. Материна јој је мати записала у греду стоту годину па сви су они скоро стољетници и стољетнице; тако са мушке тако са женске стране.
- Коса – власи као гора а велика у вила. Прса су јој као вучија – више шира него дужа; руке златне а уста медена тако јој је мајка а тако и друга породица. Они осјечци и црвена јабука не мирише никаковим болести; а о сушици или враници каквој – ни помисли, Боже сачувај! У тој породици нема псовача они куд се год окрећу Бога спомињу зато им и даје. Лаж, пијанство, лупежлук, скитање, маност није се примила у њиховој породици, јер дјеца раде што виде од оца. Браћа и сестре не могу бити бољи.
- Мајка јој скоро све синове рађа скоро ће намирити Југовића број: прва ћерка потоњи синави.

Кад су сви одговори повољни; онда родитељи воде таквој дјевојци свога сина на заглед. Отац и син опрема се опрема се као што се каже „назаглед“. Најбоље одјело обуку и појашу коње и иду кући дјевојачкој. Увјек се удеси да се у сутон дође. Момка воде да види ђевојку, да се и са те стране удовољи; премда обоје имају толико стида да често пута буде, да се не удостоји једно на друго ни један поглед бацити. Могуће да дјевојка понекад из прикрајка и мрака и по који поглед баци, али момак – не! Ако су загледачи повољни дјевојци и њеној родбини и дјевојка рече „хоћу“ што се дочеје кроз девета уста, а и момак исто; онда загледачи добију обиљежје; пешкир или кошуљу. Загледачи пак уздарје дају у новцу. Послије тога иде се

на облазу и то женске. Оне иду да виде рухо дјевојачко и са својом мудрости виде и процијене дјевојку са сваке стране.

Послије тога иду просци. Тима је задаћа да испитају кад ће цуру водити и колико ће сватова повести? Колико „мора“ донијети. Мир то је неки стари обичај, који се сачувао до данашњег дана. Мора момак платити толико дуката колико затражи отац ђевојачки. Та вјеридба удешава се према руху ђевојачком, ако је рухо боље и више га има онда је и помирба већа. У одређено вријеме води се ђевојка.

Кад ја закурузим и планина стрепи⁷

Према вјетру окрени лопату!

Народна пословица

Е жено, не може прије зоре сванути! Задрами их ма чим било, рече лончар жени.

Ма чим ћу! Ја у кући немам ни пуха брашна, а дјеца гладна камичу. А и сама боме гладујем.

Да гладујем и још не знам шта! Глади муху по трбуху, па ће ти бити лашње. Ја не могу, жено, препрнути: Дај земљу, дај врсту, дај укувати, дај озидати, дај осушити, дај их опећи!...Па онда једва на кљусину, па у свијет од баке до баке, да замијеним за жито. Па није то опета као у воску. Да парипче пане и посрне одоше лонци у рбове.

Е, а ти, да будеш се удала за пашу, па би и мени лашње било. Немој ми, молим те, ту деветати, да ми више цријева кукуричу. Па узајми чанак брашна, па нахрани дјецу и ти се наждрокај. Тако ти је и мати радила, па јој се није срастао стомак. А образи су јој црвенији били него црвенило свијех паприка!

Ти своје мељеш увјек.

Да, ја своје, ти своје, онај његово – ти ми се кини са очију, да ја посао радим.

Ти се љутиш. С тобом човјек не може ни једне ријечи проговорити.

Како се не би љутио, кад лиликаш као докон уз дипле. Жена па жена! – Молим те, окани се тога; нијеси ти „тпрже“ већ „а – те“. – иди, торњај се, гледај дјецу!

Па шта ти кажеш? – ко нема ножића нема ни божића.

Па ја ти велим: Иди, купи ножић, па ће ти бити и Божић! – Е жена па жена! А кад се нађе опет лајава као ти, да Бог сачува! Тражиш свете ми Варваре, заштитнице свијех лончара, да те рднем овом мотиком. Но нећу! Паде ми на ум она паметна жену догонити бојем и земљу гнојем – ни у земњи земње, ни у жени жене!

Жена оде, не рече ни ријечи, а он сједе, да се одмори.

Хвала богу, оде! Бога ми, да не спомену мотику, хтједе ме још и врућом водом полити, као и она некакова Сантипа што но је читих у календару, да је полила свога мирнога човјека Сократа. Јест пан-

7 П. Мирковић: Сабрани радови. Бања Лука – 2021. – прича из 1898 године

дрк! Али ја нећу да будем будала као Сократ, да ми још жена маше прстом испред носа и прави арман на глави, да врше трње. Зато ми је Бог надјенуо име човјек! А то „човјек“ значи много. – Е лијепо пјеваш Тодоре; ал по грокнути не знам знаш ли ? – Да, човјек мора, да је сабурли; јер је сабур саламет; ако нема човјек сабура, онда је у кући кијамет. Баш да се мало промислим, да белају не рекох коју горку? Да, веле, да на земљи не стоји кућа него на жени. Но и има посла враг и дјеца су, кућа је, окрпи, опери ...Ма не би био жена, чујеш Боже, па да би ме и у просјакџе! Баш сам се натркао. Ни смет разумну човјеку није на одмет. Ма љути ме враг. Али она је моја жена, а није јој попила врџа мозак, да би ме на што рђаво навукла. Натраг кола Никола!

Дуг је дан кад превариш зору⁸

Призивам у сећање један давни, врели дан касног јула у Колунићу:

Мој ђед Марко и ја купимо сено у Петровачком пољу. Случај је хтео да будемо сами, никога од помоћи. Ја, већ момчић, градско дете ненавикло на ову врсту посла али пред ђедом се не смем брукати..... бацим на кола суву траву а он је горе распоређује и слаже, газе.

Сунце припекло, откоси се пружилидуги, предуги. Ливади нигде краја.

У једном тренутку, изнемогао, кажем му: деда, тешко да ћемо стићи, много је овога! А он ће одозго. `оћемо синко, `оћемо, златио се ти мени – ДУГ ЈЕ ДАН КАД ПРЕВАРИШ ЗОРУ!

И данас, мисао мага деде живи у мени. Кад год размишљам о послу и хоћу ли стићи испунити обавезу или дато обећање некоме, сетим се дедових речи: Дуг је дан кад превариш зору“. Тако сам ја варао зору, варао и навикао због чега ме је мој стриц Стева прозвао Радиша асоцирајући на моју вредноћу и одлику да сам ранораниоц.

⁸ Најкраћа прича Хаџи Радомира Латиновића

Да ли је урован⁹

Попасно доба августовског дана, неких седамдесетих прошлог вијека, тече и као да чујем кућни векер како неумољиво цакће показујући да вријеме никог не чека. Сједимо испод шљиве крај армана у некој напетој тишини. Ћаћа се скарио а мати одукује и нешто шапће, као за себе, рекло би се неку молитву што, чини ми се, даје тишини неку већу моћ. Кажу да се и тишина по некад чује. Доиста се и мени тако чини!

Ћаћа мало устане, мало сједне, погледа према Оштрељу и као да баш одозго нешто чека. Одмахне руком па све из почетка. Сјетих се – чека вјетар без којег ће све што се тог дана оврло остати непревејано или ће се морати умеђедити да не би покисло.

Тишину наруши глас бабе Боје, јер управо трнапише два дјечака од мога брата од тетке (Игор 10-ак година и Ивица 3 – 4 године) из Зрењанина.

„О виде, ко ми долази, ко ми долази! Ајте, ајте вала Богу, па и порасли сте ми, виде прави клапци, машала“–говори баба Боја љубећи их у главу и одмах креће са питањима оном старијем: „Како су вам матер и ћаћа“? „Добро“, кратко и срамежљиво одговара Игор. „А Ивица, наставља баба, је ли врлетан“? Пошто не доби одговор баба иде даље као да хоће да појасни, па пита – „да ли је напак“? Опет нема одговора али баба не одустаје- „да ли је урован“, приупита ?

Присутни се смију а Игор слијеже раменима, гледа у нас и као да пита - шта да каже. Баба Боја прекида кратку тишину ријечима: „О Боже благи, па каква су ово дјеца данас, ништа не алаишу што им диваним, ко да диваним швапски а не нашки. Ајте, ајте, клапци муи, шјете вође на скемлију, иде баба по милоште“!

⁹ Испричао Божица Петровић

Причка о колунизацији¹⁰

Е, и ова причка, от колунизацији, манда је било и смјешније ствари, мени је посве жалобитна. По томе што се тај несретни Други рат бијо свршијо, а у нас није било великога веселја: толики нам момци, и у партизаније и у четниције, изгинули, чудо народа от усташа, Нјемаца, Талијана, Мацара, разније болештина, глади и другије несретлука пострададо, јадни свјет овукарио, без ране и блага осто... Те године иза рата - четрест и пета, шеста и седма - биле су нам по нечему и горе от ратније. Само што се није нако гинило и страховадо, све је друго било чемерно и јадно. Било је, ето, чудо породица које нису ништа знале за своје, који су у томе рату, оли у партизаније, оли у четниције, оли неђе у свјету, нестали. Тако је, наприлику, једна тужна удовица ис Сајковића, што је сина јединога у партизане отправила, сваки боговетни дан, дви-три године иза рата, на Мраморје излазила.

И свакога, когођ тестом прође, исто пита:

- Да ниси, синко, велики ти Бок помого, неђе тревиијо мога Илу? Отишо је, Бок ти срећу да, са тије пролетерије, прама Црној Гори. Ш њим су отишли и ови наши: Росићи, Ињци, Маријани, Мијајиле, Пајчини, Бароши, Денићи, Нинковићи... Садек се, све више, враћају, а њега нема. Па, ја, ево, вазда чекам и за њга питам...

Неко би чељаде, ако је старије, паметније и душевније, застало, саслушало њезину несрећу, ш њом мало попрјечало. Такије је било највише. Било и је, треба право рећи, који би от ње, мислећи да није при памети, бјежали. Јербо је, јадница, нако сва поцрнила и сасушена, у црније аљинами, више сличила на свашта него на разумна исана. Ни на таку се чељат, који би от ње бјежали она није љутила, вен би, чим неко јопетке наиђе понављала:

- Да ниси, синко, велики ти Бок помого, неђе тревиијо мога Илу? Отишо је са тије...

- Видим да си душеван човјек па ми по својој души реци: оће ли се мој Иле вратити? Де, реци да оће, велики ти Бок помого...

- Вратиће се, даће мили Бок и сви свеци, дашта ће! - реко јој ја, а от тије лажније рјечи, мене ти још већма увати она бола у жличици, јербо сам зна да је њезин Иле погино. Послије сам чо да је, кукавица, тамо неђе, от тога чемера и чекања, своју душу напаће-

¹⁰ Јован Бабић: Ждраловачке причке. Нови Сад – 2001.

ну испуштила. Нека јој душа у рају бидне! А такије случајова је, у нас, још било, колико оћеш, дашта...

Али, ово, от колунизацији, сам поче! Марко Мијајило ис Сајковића, Крчмар звани, што је у рату мудар командат и добар чојек бијо, поче, четрест и пете, одати по нашије селије. Сазове се масовна говеренција, дође он, Марко, па почме, како је само он умијо:

- Другови и другарице! Сви знамо да је овај наш крај око Ждраловца, дао велики, немјерљиви, допринос нашој борби и револуцији. Зато су, наша славна Комунистичка партија и наш маршал, друг Тито, одлучили да вам се поштено одуже. На првом мјесту нашим носиоцима „Партизнаске споменице“, ратним војним инвалидима, породицама наших бораца палих за слободу, свима који су помагали нашу херојску борбу. Одлучили су да вам, умјесто наших њива-пјескуља и њива-громилача, дају плодне и непрегледне оринице равне Војводине.

Како су на томе путу прошли, задуго се није знало. Нити са шта чувавало, јербо ни карте отуда нису стизале. Ко да је тај наш свјет, не дај мили Боже, у сињо море потонијо! Кат ли једнога дана, већ је било љето, прама мени иде наш поштар Ићо, нешто преврће по ономе своме шарпељу, смијуљи се.

- Мени, Симо, муштулук - вели он - теби карта от твога Косте!

- Биће, Ићо, муштулука - дочека га ја спремно - ако ми добре вјести мој Косте јавља. Ајде, одма читај!

- Драги Симо мој брате једини - закала Ибо читање – јербо другога никога свога на свјету изим тебе немам. Ево сједо на дрвену клупу узе ја перо у десницу руку да ти своју приповидим муку. Зато ова моја карта путује да се с тобом рукује. Пишем ти брате Симо ис далеке даљине ис земље Војводине само да ме моја тешка жеља мине. Одма ћу ти рећи брацки право да ми је свега тамо жаво и да сам овђе ко са неба паво. Отуда смо мили мој брате путовали дванест дана без отпочинка и без сна па ме тело моје боли ко рана. От куће до Дрвара сједо на нечија колусина стара. От Дрвара до Калдрме ћиром ишо дрме-дрме. От калдрме до Бања Луке није било чудо муке. Примали смо вавјек рану кано војска на казану. На војничкије камијоније за Окучане имали смо доста ране. А от тије Окучане нас возо четри дана. До великок једнок града, чувенога Новога Сада. И уж њега Варадина што је кажу от давнина. Тутекарце на Дунаву замал не изгуби главу. Није било никок моста, па да пређе

твој брат Коста. Вен смо пошли преко леда гурали се ко говеда. Ни каљака ни саница а нолка поледица. Ко устаје ко ли пада то не виђо от свок јада. Испот мене ноге лете јербо су ми босе пете. Тадек сам ти брате мијо главом от лет ударијо. Па ме вавјек глава боли за ме Симо Бога моли. Љекарије све сам прово, док сам ишо за Наково. Никоја ми не поможе ко да сам ти па на ноже. И овђе је моја кућа сва от гњиле и от прућа. Нема турте ни колача има суза има плача. Свима нам је иста крана сви једемо са казана. А да би се угријали комуша се овђе пали. Каква им је овђе вода разболи се по народа. Разболи се и помрије овђе за нас добро није.

Прими брацки поздрав от мене, от Бога и от срца мога. Твој брат Коста ...

- Нема овђе, манда сам се ја само шалијо, ни говора от мушту-луку! - мени ће, блјет ко крпа, Ићо-поштар, мећући онај свој шар-пељ на раме ...

Локва¹¹

Ето, колико Турци несретни бијадосе у овије нашије крјовије и истресаше дусу како им је пунирало и ампасовало, а ја рачам вамо понечему да су били стотине и стотине година ако не и коју више, али то бијаде некакав газап, поган и отрован народ па да ништа за толико вакта не направише што би било од користи и чоеску, и марви, и звјеради, и тицама и свему што гамиже под овом пустом божијом капом. То ти је само сркало каве, чибучило дуван и сеирило како јадна раја крв своју пролијева, скапавајући од јада и црна рада. Каки су ти то били луторани па не направише за толико вакта ни заклонице да би јадни исан мого, прошће, спорасебе изићи. Пхи, и нека и је ђаво однио кад су били наки покарети.

А, видиш кућу моја, многи се јадају на Врању; те био ваки, те био наки, али треба поштено говорити, по реду ће се мријети и душа ће пред Бога, кадли-гадли. Врањо ти је спрема несретније Турције био милост божија, а јопет за ову њијеву шокадиу; све и свја.

Вођека код нас Вр'оваца никет нико ништа не направи на оме чоту и гричу отка е свијета и вијека и отка људска нога ступи на ове наше шкриљце и шишове доли Врање. Ено Царске локве више Дебељака у Стекеровције, нека ми не да лагати. Није Врањи било испочаст правити локву у овој нашој автовини и кукуријеку. Видио чоек да народ нема воде па вели; треба народу локва.

Ми смо ти дотлен јаде своје јадили и белаисали, копајући кесе-рије и теслами корита испод стрева и ватали капницу са шимленије кровова. Мили бого, колико ли смо јада и чемера позобали и пустије грудa снијега на леђије донијели испод Окретавца и Дебељака и вргли на ајате да се топе у корита и вучије. Јес, јес, брале си ме мој премили и преслатки. Тако ти је то било све док се вамо у неко доба не појави цимента. А, ондак ти народ наплегну копати бунарове и мочила. Раније смо оно кетана и конопаља гонили киселити горе на Ревеник, а пођекоји је слазио доље Преоцу и Појилу. Знаш и сам; оно се цаветина ткало од пртенине јер није било ниђе купити готова беза. Ко е био капац и имо мушке снаге и кувета, копо себи бунар дубок по десет аршина. Ништа брате, озићи, калаиши, држи воду ко букара. Спас па ет!

Јопет, локва ти је била чудо нада чудо. То ти је пуста Швабина ижињ и мудролија. Направило локву ко тевсију. Една у Кадињачи

11 Милош Бојиновић: Громил Поље. Бања Лука – 2018.

одма више Поповића, една више Црног Вра, една вођека у Стекеровције нама више Дебелјака, една тамо под Обљајем кад се пође Вагану. Ова би наша у Стекеровције и дан-дани служила народу да се несретни Чегарчани и Шобати не поперчинаше с Убавчаније; ко ће први напојити оно марве.

Неке ће ти се године одуљити суша горе код нас скроз од Петрова па све вамо до иза Мијоља. Не паде ни капелја кише и жита се не макоше даље од рогушице. Клас кратак, Боже ме прости; не мош од чемера глети, само зрно бијаде покрупно; сведно, рибије око

па ет! Испилјкало се оно воде по бунаровије, а они су ти се одма почели матерати и богарати, ршумећи едни на друге. Кантарало е то све свеце у години, па кад изредаше ове наше светитеље, стадоше грајати по турскије и шокачкије. Нијеси мого од јада слушати шта манитови едни другије изговарају и каке гадне бешједе падају. А, кроза шта, ни кроза шта. Чегарчани били ујли и аторљиви на бешје-ди па почупаше и потргаше оне цијеви у локви и локва пропушти воду и; ће си био, није, шта си радио, ништа. Отече вода некуд и никет више. А, каква, пуста локва да исана друп заболи. Проубавали смо ти понове крпите и калаисати, али, а-а-а! Не мореш заткати и заварити пуклину да си мајка божија. Долазили набес мајстори; те Јожа Малешевић, те Стоен Бошњак, те Далматинци оздо из Каура, али ништа не помаже.

Пуче глас у народу да се под локвом продрла некаква пропунтија, иљаду иљада метери дубока. Поједини шапорили измеђусе; што ће манитовије и врдаламама локва. Други јопет вамо код цркве на збору говорили, божија казна. Тако се то ковељало и причало. Свијет се чудио и зазирао, заобилазећи локву из далека ко какву јаму безданку. Говорило се у народу; привлачи локва, не примичи се близу. На сва се уста говорило како се народ код нас Србова зауијо и заотровијо и да то никако неће издобрати. Покојни би Крезз говорио, кад би се људи састали на каквој толми, да је ушла некаква премглавица у народ и да ће јопет ђаво доћи по свое. А, ђаво е ђаво. Нити оре, нити копа, а вазда има свега и свачега. Таман Турке однијела вода ладна и дође Швабо и јопет не море едно з другије. Навико гољо дурати, па шта ти томе мореш.

Изограђивало е оно башчица и конопљишта, поударало прошће око лучније гредица ко око торова. То ти се преоравају међе, прекашају ливаде, премичу ограде уз путове и прогоне; режи едно на друго, не увлачи се језик у уста. Ађуша е пола свога вијека прега-

ламила ршумећи на дјецу што се играју више њезине Долице. Ко ће дјецу убранити, иста пашчад. Видило се да неће издобрати и да за нас Србове нема владара који би се почитово ко што се почитује у бијелу свијету. Смалије се едне године Милићи и Панићи не изгргдише око прогона. Ови несретни Милићи ћели пошто-пото Панићије прео армана убиљежити пут. Отка је свијета и вијка туда није било пута, али, ај поганлуку стани у крај. И, да не бијаде Јоје Пољића, паде глава ко главица купуса. Био чоек људеван и нараван па вели:

- Подај крагу! Има путова колико оћеш. Ова е земља издурала свакаквије људи па ће и ове. Ничија није до зоре горала па неће ни њијева. Кратак је чоек у вијек. Тако мора бити како је одређено па ти ведри!

Јопет, кад би ти се женскићи за нешто срепили, а оне ти, Бог ти и убиће, вазда имају неке неразмршене рачуне; па то гори село од вреве и жгевре, би реко, лемеш се котрљају низ прогон покрај Видесилове чаире.

Гадно е кад поганлук уђе у народ. Али, мучи о томе, језик за зубе јер од мука нема зука.

Како је створен чоек¹²

Ћед је шаптао док је полако корачао или нешто лагано радио, ђељкао чакијом неко дрвце. Понекад би се шапат претворио и у тихи говор, кад би се у мислима свађао са неким. Волио сам то слушати, па бих му се прикрао са леђа да чујем шта прича.

Једне прилике, доста миран, одхукнуо и загледавши се у даљину проговорио: „Боже благи како си ово све створио? Шта ли је тамо далеко и горе високо? Шта ли све има на оном свијету?“ Знатижеља обузима старца као и дијете – шта је, па шта је? Чини ми се да сам га највише изненадио одговором, кад ме је једном упитао: „Рајо, јеси ли у школи учио како је овај чоек створен“?

На мој одговор да је човјек настао од мајмуна, остао је пар скунди нијем, а онда се одмакао говорећи себи у браду: „Боже благи опрости им – куда иду ова дјеца“? Није био задовољан одговором, као што и ја нисам задовољан свим научним теоријама о постанку свијета; дарвинизмом, великим праском, теоријом да је живи свијет настао од бактерије са Марса и другим.

Данас одговор тражим и у мислима светог владике Николаја Велимировића под насловом „Философске партије“:

„Философија има своје партије и своје партизане као и политика. Но, поштени партизани, и једне и друге, осећају тескобу у својој партији и траже шири хоризонт.

Материјалист и спиритуалист могли би се сравнити са два микроба у човјечјем телу који би кренули на испитивање великог организма у коме живе. Када би пропутовали све органе у и све испитали скроз и скроз, тада би стали и сабрали све резултате свог испитивања.

„Сада знамо све“, рекао би микроб материјалист.

„Сада тек не знамо ништа“, рекао би микроб спиритуалист.

„Како да не знамо?, чудило би се први, „Ово је накакво бескрајно тело с многим и разноврсним органима и функцијама. Органи се развијају од мањег бића у већи, и развијају се сви у складу и узајамној зависности, сваки орган од околних органа. Ту су јасни закони: развића и средине. Једне честице органа изумиру и друге се рађају на њихово место и цела машина ради без прекида од вечности у вечност, носећи све узроке и све циљеве у себи самој“, тако би аргументисао микроб материјалист.

12 Аутор

А микроб спиритуалист одмахнуо би главом и рекао: „Тако само изгледа твојим и мојим очима. И заиста, то изгледа да је једини резултат нашег трчања и испитивања по овом телу. Но, ја осећам да изнад свих ових органа постоји у овој машини један свет невидљив за наше очи, недостижан за сва наша чула. Тај свет је цело једно царство сила, виши од ових, које ми познасмо, светлији, пространији, трајнији од ових. Све те силе концентрисане су око једне главне силе. У томе вишем свету налазе се узроци и циљеви овог света органа, у коме ја и ти живимо, не знајући ни како ни зашто. Овај наш нижи свет само је један бледи наговештај онога вишег света, један миг његов, једна стопа његова“.

Замислите сад какво би изненађење било за оба микроба – наравно, веће за микроба материјалиста – када би могли ући у царство душе човека, у небо свести човекове“!

Ето, на крају ове моје мале приче остајем са истим знањем или незнањем о томе како је настао „овај данашњи чоек“. Дакле, ништа даље у сазнању, о томе, нисам отишао од мог ђеда који није имао ни једног разреда школе. Њега није имао ко посавјетовати, а мене су, у мору теорија, збунили и остаје ми једини закључак да не вјерујем у ниједну теорију – не знам ја, али не знају ни они!

Некада се
загонетало и
пјекало

Сакупљач и приређивач народних мудрости, Стојан Ристић, у књизи „Народне мудрости“, из које смо посудили неколико мудрости написа: „Народне мудрости су увек представљале слику времена које се притисцима, недаћама и тајанственошћу наметало и било побеђивано богатом маштом народа, који је, у загонетни свет природе, уносио свој ред и своје веровање. Оне се могу користити као поуке или поруке, као упозорења или као савети, а неке као пословице. Никога не обавезују, али, како каже Иво Андрић, оне су свирепа фатаморгана наше свести, не чујемо их и не схватамо док год не учинимо противно од онога што оне уче“.

Народне загонетке¹³

Дашто ми ти дашто?

У нашега Илије петнаестере димије.

(Купус)

Наша крава све поједе, а никад се не наједе.

(Коса)

Црна кошара, црни волови, зелени рогови.

(Трешња)

Из мене никло у тебе упрло.

(Очи)

Посијах даске, поникоше нити, покупих клувка.

(Мисирачине шпице, лоза и мисираче)

Итих плочу у море, пусти плоча тракове, а тракови цвјетове,
а цвјетови батове.

(Шпица од мисираче)

Зелензука на зелену коњу, зелена му капа до очију клапа.

(Љешници)

Двије козе, један врат и тај врат прорезат.

(Бисаге)

Са висока као кућа, малено као миш, около горко као чемер,
а свако га воли јести.

(Орах)

Има једна башча и у њој патлиџани, киша им никад не пада а
увијек им мокро.

(Зуби)

Када се баци горе, бијело, а кад падне, роди жуто.

(Јаје)

Црвено, малено, а на поду меса чека.

(Буха)

Малено, црно, а кроз гране лети брже него лане.

(Зрно од пушке)

Цијелог вијека свога ради: лупа, куца, теше, а никад не једе.

(Сат)

Клим мени, клим теби, климах цијели дан на теби.

13 П. Мирковић: Сабрани радови. Бања Лука – 2021.

(Тара – стан)

Цијелу ноћ број, а не можеш избројати.

(Звијезде)

Синоћ савих, јутрос развих, злато све једнако.

(Ватра)

С неба паде, а не убије се.

(Снијег)

Једно је пет глава има, четири говоре а једна мртва.

(Носила)

У свакој вароши, стотину и више кобила, а из сваке кобиле
дробови говоре.

(Куће и људи у њима)

Моја мајка, мене родила, а ја моју мајку.

(Лед и вода)

Преко мора купина.

(Преко котла повразица)

Те га мени те га теби, те га незнаш погодити.

(Пила, тестера)

Гдје лежи наша црвена крава ту никад не расте трава.

(Ватра)

Лијала лија преко девет брда, за њом се меће јуначко плеће.

(Коса и косац)

Бациш штап под облак, ал ми паде из облака пуно коло дје-
војака.

(Воће)

Бијело глатко сав свијет покри, а воде не може.

(Снијег)

Прескочи овца преко сто и четири коца.

(Чунак од таре)

С једним прутом све поље оградих.

(Опута)

Мртво живо вуче.

(Чешаљ)

Више и од коња и од вола, а брабоња као коза.

(Трешња)

Пет баба шеће око долине нит се упоредише нит се уморише.

(Игле)

Двоје извраћено на сваком човјеку.

(Уши)

Сикирица шамарица поврх горе позвекује.

(Бритва)

Два се брата гледе преко криве греде.

(Очи преко носа)

Воду пије, врата не прегибље.

(Вучија или брема)

Мајка чека синова из мртвих гробова.

(Пилићи и квочка)

Полетише ченгел челе, гдје стадоше ту се распадоше.

(Снијег)

У глави му ватра гори а у реп га људи љубе.

(Лула и камиш)

Жутоња гороњу лиже.

(Пламен и котао)

Два подрума један дирек.

(Нос)

Сви царићи у црвену, а сам царе у зелену.

(Дрењине)

Уз кола иде а не траба.

(Шкрипа)

Пуна љеса проса, нит се просо просипа, нит се љеса одсипа.

(Звијезде и небо)

У шаку може а у ковчег не може.

(Врљика)

Лончић вари нико му не јари.

(Врело)

На мртву се човјеку глава окреће.

(Преслица и на њој кућеља)

Пенда виси, пенда зјаје, пенда пенди пљуску даје.

(Звоно и језичац)

Окорела жабетина, преко мора прелећела.

(Лађа)

Што мртво живо носи.

(Лађа)

Једна гиздава дјевојка у једном кревету увијек лежи, а увијек
путује.

(Вода)

Оћера јалову, доћера стеону.

(Вучија)

Малено је шиљасто је, по свем свијету добро и зло разнаша.

(Перо)

Бијело је платно није, не може се пипати, а кроз њега се не
види.

(Магла)

Што на очи дише.

(Пећ)

Говеђи лончић, овчија чорба, а људско месо.

(Опанак, чарапа и нога)

Зелен дука по ливади кука, зелена му капа до очију клапа, више
спада него ико скида.

(Љешник)

Иза те виси о теби мисли.

(Торба и ужина)

Крме врда преко девет брда, како врда не виде се брда.

(Магла)

Данас се два брата гребоше, ни један ни једнога не може над-
гребати.

(Гребени)

У једном мијеху вино и ракија, па се не помијешало.

(Јаје)

У љескову пруту, у растову ступу, махнита звјерка лежи.

(Ракија)

Српске народне пословице из Босне¹⁴

Побио сам се потребом

У тебе су бржи самари него коњи

Игрицу под иглицу, а пјесмицу под преслицу

Изметнуше се бези у копаче а шљиве у рогаче

Свачије птичице пјевају а твоје се на кљун одбачају

Ово није питома земља, него вучије вијалиште

Уапсише ме на правди Бога и деветеро коња

Добро јутро кошта новаца

Кад видиш два зла пред собом, бирај лакше

Не може сва кожа бити полеђина, нешто мора бити и потрбушине

Није вино водица већ га воде двојица

Млад делија стар просјак

Каква исповјед такав и покоп

Он сваком котлу буде повразац

Крпња и трпња по свијета храна

Ако сам се унајмио нијесам се помамио

14 П. Мирковић: Сабрани радови. Бања Лука – 2021.

Стар вук пасија мачкара

Пик Јово наново

Свему хвала, куруза је храна

Казала је трава „ава (вјероватно ива); не гули ми корјена па ћу
те одмртва жива направити

Најмучније је четити стазом коју не познаш

Нека кише биће љеба више

Петровске ведрине шеничне једрине

И решето има срце

Седам пута изброј, а један пут вјеруј

Боже дај свашта доста, а здравља највише

И мува зуји, ал меда не носи

Неће се удати! Оће, оће и мати јој је

Стекао па се прошао рада

Лањско стрње нема класа

Зла везиља дуге конце суче, нек се конци завезују нек се дани
занизују

Не смакнувши милоњу не можеш купити драгоњу

Покојни ником главу не сјече

Мали увијек већем јаму копа

Велика риба малу ждере

Овај градић, овдје што дуби, направио га је штап и канџија

Гдје жаба кречи ту овца не блечи

Не би је надлајало деветоро паса (жену)

Страну ми хвали у поље се свали

Ко на Ђурђевдан врисне ваља му глава хиљаду дуката

Кому нисам дао умријети, онај ми сад не да живити

Док се обори једно велико дрво много шипрага полети

Два јарана буњгур и тарана

Кад је сијено црно, куруза је жута (кишна лjeta)

И без ороза може сванути

Наука зла мука, одука четири

На развалинама спорости, омладина се подиже

Кулаш на продају цуре на удају

У Раде до браде у Штеде до греде

Силу свих јада марљивост свлада

Од будале се свему научисмо

Састало се зло и горе да се боре
Проспи му проју па нека купи (лијену сину)
Кокош зна без нота пјевати
Све је на квару, сами је једини Бог на карару (остане увјек)
Нигдје данас нема вила – све грабље
Позна дјеца готова сирота
Не дирај змије иако је у працјепу
Не дирај човјека кому ћуд не познаш
Најпрво погледај на сунце па на комшију
Кад се мачка у граху омаци, тај грах може смо јести зет и пунац
Боже ме сачувај попа предамном и жандара за мном
Сит весео, гладан плакао
Ко оре дубље ниће му гушће
Ко старо не крпа ново не носи
Туђа земља убија човјека
Није течевине без крчевине
Блажена вечера с Богом стечена
Боље је без вечере спавати него бити дужан

Ко се дуга не одужи , тај се туге не отужи

Дужник кесе не веже

Јадан и гладан по лицу се познају

Христово рођење¹⁵

У Дамјана црква од тамјана,
С ону страну раја бијелога,
Темељ јој је од мермер – камена,
А зидови сами мраморови,
Вјенчанице дрво кедровина,
А рогови дрво јабланово,
Жиоке су дрво шимширово.
Покривена сребром бијелијем,
Потпођена оловом тешкијем,
Популата драгијем камењем,
Накићена златом и бисером,
Наћулата свакојаким цвјећем,
Врата су јој од сухога злата,
А пенцери од сунца жаркога,
Сви прагови алмас каменови.
У њој свеци крсно име служе,
Крсно име светог Аранђела:
У врх стола громовник Илија,
Покрај њега свети Пантелија,
С л`јеве стране огњена Марија,
До ње сједи бродовник Никола,
До Николе крститељ Јоване,
До Јована светитељи редом.
Служи вино свети Симеуне.
Редом чаша наоколо ода,
Дође чаша до светог Јована.
Задријемо светитељ Јоване,
Задријемо на слави божијој.
Измаче се од злата чашица,
Она паде на свету трпезу,
Нит` се разби, нит` се вино проли.
Кара њега свети Николаја:
„Зле науке светитељ Јоване,

15 П. Мирковић: Сабрани радови. Бања Лука – 2021.

Ружан ли си наук научио,
 Дријемати на слави божијој!“
 -„Немој мене, брате, Николаја!
 Мало трену`, ал` се брзо прену`,
 Од Бога ми срећа прискочила;
 Нит` се мени пехар златни разби,
 Нити ми се крвца вино проли;
 У то санак добар усањао,
 Да ј` Марија Христа породила,
 А у оној Витлејем планини.
 Спустила га у траву зелену,
 Повила га зеленом купином,
 У зелено лишће јаворово;
 Покрила га мирисавим ц`вјећем.
 Она мене за кума позива.“
 То свецима врло мило било.
 Узеш` шљаке у свечачке руке,
 Те пођоше земљом и планином,
 И дођоше Витлејем планини,
 И нађоше дјевицу Марију,
 Гдје је млада Христа породила.
 Она грли Христа преблагога.
 Прими Христа свети Симеуне,
 Па га носи до воде Јордана.
 Марија је кума дозивала:
 „Ој Бога ти мој куме Јоване,
 Поклони се Христу преблагоме!
 Прими Христа на бијеле руке,
 Да купамо Христа преблагога,
 Да купамо и да га крстимо!
 Ти се немој куме препанути,
 Јер ће Јордан вода пресахнути;
 Ти се немој куме препанути,
 Црна ће се земља потресати;
 Ти се немој куме препанути,
 Мало ће се гора преновити.“

Поклони се светитељ Јоване,
Прими Христа на бијеле руке,
Спусти њега у воду Јордана,
Па он крсти Христа преблагога.
Јордан тихи вода пресахнула,
То се она Христу поклонила;
И силне се горе поновиле,
Па се оне Христу поклониле,
И црна се земља потресала,
И она се Христу поклонила.
У облаку сијевале муње,
Гром грмио, стр`јеле ударале,
Све се клања Христу преблагоме.
Господ вишњи то чини весеље,
Гдје се роди Христe спаситељу,
И гдје поста на земљи крштење.

Литература:

1. А. Смиљанић: *Ревеник (од Градине до Кадињаче)*, Архив Републике Српске и удружење архивских радника Републике Српске. Бања Лука - 2023.
2. А. Стојадиновић: *Мала ризница женске мудрости*, Логос Арт. Београд - 2009.
3. Ђ. Нешић: *Лук и вода*, Српско културно друштво „Просвјета“. Загреб - 2012.
4. Ј. Бабић: *Ждраловачке причке*, Будућност. Нови Сад - 2001.
5. Марија С. Ђинђић: *Туризми у савременом српском књижевном језику*, Београд - 2013.
6. М. Бојиновић: *Громил поље*, Арт принт. Бања Лука - 2018.
7. М. Бојиновић: *Рјечник гламочког говора*, САНУ и Институт за српски језик. Београд - 2015.
8. М. Вујаклија: *Лексикон страних речи и израза*, Издавачко предузеће Просвета. Београд - 1970.
9. М. Филиповић: *Тако диване Сремци*, Културно – просвјетна заједница Србије и Удружење Завичај С. Митровица. Сремска Митровица - 2023.
10. М. Телебак: *Практични језички савјетник*, Завод за уџбенике и наставна средства. Српско Сарајево - 2004.
11. Н. Велимировић: *Мисли о добру и злу*, Ind Media Publishing. Београд - 2017.
12. Н. Видић, Д. Збиљић: *Српска ћирилица*, Ћирилица. Нови Сад - 2015.
13. П. Мирковић: *Сабрани радови*, Удружење историчара Републике Српске “Милорад Екмечић“. Бања Лука - 2021.
14. Р. Латиновић: *Колунић, село глагољице*, Графид. Бања Лука - 2022.
15. Р. Латиновић, А. Смиљанић, Ч. Јеличић: *Колунић - село, школа, људи*, Графид. Бања Лука - 2016.
16. Тајјана Станчев: *Мала ризница мудрости*, Логос Арт. Београд - 2009.

Рјечник као споменик завичају¹⁶

Свето Јеванђеље по Јовану почиње ријечима: „У почетку бјеше ријеч, и ријеч бјеше у Бога, и Бог бјеше ријеч.“ Ове свете ријечи откривају нам ријеч као почетак свих почетака. Дубоко прожет сазнањем да је ријеч сјеме из којег ниче не само душа појединца, него и идентитет читавих народа и цивилизација, др Рајко Латиновић, аутор рукописа „Хиљаду ђедових ријечи“ одлучује да сакупи и забиљежи ријечи које су обликовале живот у његовом родном Колунићу, селу надомак Босанског Петровца, крајем 19. и током 20. вијека. Међутим, ауторов подухват нити почиње нити завршава Рјечником. Рјечник је темељ на који аутор назидава читав унутрашњи космос у којем су се рађали, живјели и умирали мјештани Колунића. Односно, на бази тог већ прилично заборављеног језика, аутор реконструише читав духовни универзум у којем је живио његов ђед, Давид Ђ. Латиновић, који је рођен за вријеме турског вакта, који је одрастао у Аустро-Угарској, а зрелост и старост проживио „обасјан Титовом петокраком“. Након кратког слова и пјесме Здравка Миовчића о ђеду, аутор, умјесто предговора, доноси текст „Завјештање о језику“ Стефана Немање који нас врло упечатљиво подсјећа на то да су ријечи сасуди који памте, биљеже и преносе искуство једног народа, обликујући и чувајући његов идентитет, његово постојање и опстанак. У том смислу, Латиновића можемо посматрати и као витеза који свој народ брани од бројних непријатељских наспртаја, не оружјем него рјечју, чувајући на тај начин оно што је у нашем народу најсветије: наш српски језик, наше ћирилично писмо и нашу православну душу.

Овом рукопису претходи ауторова књига „Колунић – село глаголице.“ О Латиновићевој тежњи да расвијетли прошлост свога завичаја најбоље говори његова запитаност с краја поменуте књиге, у којој пише да би волио знати како је живио Остоја, чије име стоји на стећку поред зидине Панађура. Аутор је дубоко свјестан чињенице да без истраживања нема ис-

¹⁶ Рецензија рукописа „Хиљаду ђедових ријечи“ аутора др Рајка Латиновића

тине, да без истине нема смисла, а да без смисла, народи губе своју будућност. У трагању за истинама свога завичаја, аутор се посвећује састављању рјечника језика својих предака који, азбучним редослиједом, сабира преко хиљаду ријечи од којих су већина архаизми, махом турцизми и германизми.

С друге стране, оно чему данас свједочимо можемо назвати процесом расрбљавања српског језика. Није спорно да је језик, као динамична категорија, подложен промјенама и утицајима окружења или нових технологија онда када за нови појам немамо одговарајућу властиту ријеч. Међутим, данас се, из којекких разлога, потпуно непотребно одричемо својих ријечи мијењајући их, углавном, англизмима. На примјер, умјесто наше лијепе ријечи „образовање“ све више је у примјени ријеч „едуковање“, док неки „стручњаци“ знају говорити и о „едукацији у нашем образовном систему“. Умјесто да нешто „примјењује“, добра већина то „имплементира“ итд. Запостављајући, губећи и заборављајући свој језик, губимо јасна осјећања и идеје које те ријечи носе у себи. То јест, губимо сами себе и своје коријене.

Настојећи да сачува од заборава не само језик, него и дјелић душе српског народа који је тај језик изњедрио, аутор нам, након рјечника, доноси одломке из прича и приповиједака локалног учитеља Петра Мирковића, које говоре, како то аутор наводи, „Нешто мало о нашем Колунићу“, као и српске народне пословице из Босне и народне загонетке које је својевремено сакупио и објавио овај врсни учитељ. Аутор нас, такође, подсјећа и на истанчан приказ душевних особина људи петровачког поднебља, из пера Петра Рађеновића, који се безмало могао приписати цјелокупном српском народу тог времена.

Рјечник Ђеда Давида није својствен само једној микро локацији – Колунићу, него и широј регији. Др Латиновић то инжењерски прецизно показује укључујући у књигу двије приче саткане управо од оних ријечи које је користио Ђед Давид: „Причку от колунизацији“ из књиге „Ждраловачке причке“, аутора Јована Бабића, која припада граховско-ливањској ре-

гији, и причу „Локва“ из књиге „Громил поље“ аутора Милоша Бојиновића, која припада гламочкој регији.

Навикли смо да је писање рјечника резервисано за угледне лингвисте и књижевнике. Питамо се, стога, откуда онда да се тиме бави један доктор ветеринарских наука. Одговор ћемо наћи у Латиновићевом богатом издавачком опусу, који је настајао посљедњих десетак година („Живот и храна мојих предака“, „Петровачка баса и сирац“, „Млијеко – истине и лажи“, „Колунић – село, школа, људи“, „Колунић – село глагољице“). Готово сви наслови и све теме воде нас у Латиновићев родни Колунић и оближњи Босански Петровац. Другим ријечима, о чему год да пише, др Латиновић налази инспирацију у свом завичају, што можемо схватити као потребу да свој завичај и његове људе отргне од заборава, да упозна своје коријене, а кроз то и самог себе. Аутор овим показује завичај као једну од фундаменталних сила које трајно обликују карактер, менталитет и судбину људи. Завичај је мјесто гдје је свако од нас први пут спознао радост живота, изговорио прве ријечи, од ријечи правио прве приче, дефинишући властити смисао онога ко и шта га окружује. Завичај је много више од пуког простора. Пјесник би рекао: „Завичај је мјера за све у животу: за љубав за љепоту, пријатељство, њежност, за доброту и успјех.“ Ауторова везаност за завичај прећутно нам говори да као што је живот један, тако је и завичај један. Можемо одабрати гдје ћемо живјети, али не и гдје ћемо се родити и стећи прва сазнања о свијету. Све што није завичај, туђина је и што смо дуже у туђини, све више спознајемо колико нам је тај завичај потребан. Небројени умјетници бавили су се управо мотивом завичаја и изгубљене завичајности. У тај контекст сврставамо и рукопис „Хиљаду ђедових ријечи“.

Др Латиновић јесте и није изгубио завичај. Изгубио га је зато што је његова родна кућа у бх рату (1992-1995) претворена у згариште. Зато што је његов Колунић остао пуст, без својих становника и без својих обичаја. Није га изгубио зато што је тамо поново саградио кућу и све слободно вријеме проводи у Колунићу. Међутим, вођен неизмјерном љубави према зави-

чају, Латиновић се не зауставља само на подизању сопствене куће. Он наставља да подиже и обнавља нешто далеко врједније и значајније: језик, језичко благо и душу свога завичаја. Латиновићев рукопис представља драгоцену заоставштину, не само за оне који су, попут Латиновића, поникли у Колунићу, и њихове потомке, него једнако и за лингвисте, историчаре језика и књижевнике. Како и сам аутор у Уводу пише: „Наше је да прикупимо и сачувамо језичко благо завичаја. Да повежемо нити старог и новог, јер што не остане записано, вјероватно ће једног дана нестати.“

Све у свему, издавачу топло препоручујем да штампа рукопис Рајка Латиновића, под насловом „Хиљаду ђедових ријечи“.

Бранко Докић, професор емеритус

Локализаци, архаизаци и туђице у говору села КОЛУНИЋ код Бос. Петровца ¹⁷

Овај рјечник је одраз времена када је усмени говор био привилегија, када се није журило кроз живот и када су људи имали времена за “људикање”. Тада су радо слушани људи који умно и лијепо говоре . Данас усмени говор није привилегија јер се људима жури, тјерају их електронски уређаји и динамика живота.

Рјечник је написао Рајко Латиновић, родом из Колунића који је 1910. године имао 1463 становника, а после је септембра 1995. Колунић је остао празан. Вратило се нешто становника, обесправљених и заборављених. У рјечнику су ријечи ранијег времена везане за сеоски живот гдје је највише турцизама од туђица поријеклом из персијског, арапског и турског језика. Иза турцизама иду германизми из њемачког језика, а има их из санскрита, грчког, латинског, илирског, француског и мађарског .

Занимљиво је да је ријеч веранда из санскрита, ријеч шал из персијског, а струга из илирског језика.

Били смо стољећима опијени својим заблудама и нереалним могућностима а нарочито у XX вијеку када смо радили послове за друге, а своје остављали по страни. То је крајем XX вијека резултирало ерозијом наших животних и духовних простора.

Када се распала заједничка држава Југославија коју смо платили милионским жртвама, почели смо лагано долазити до сазнања да се наше културне и духовне вриједности морају чувати, нарочито вјера, обичај, писмо и језик. Језик и писмо су посљедња линија одбране, на што нас је упозорио отац светог Саве Стевен Немања.

Појављују се појединци који прикупљају у народу и по сјећању из ране младости запостављене ријечи из свога завичаја, записују их и чувају од заборава. Један од таквих је и Рајко Латиновић.

Занимљиво је да ти ријетки појединци имају једну заједничку тему а то је лексика наших старих која је изгубила мје-

¹⁷ Рецензија рукописа „Хиљаду ђедових ријечи“ аутора Рајка Латиновића

сто у овоме времену. Занимања и оруђа наших старих су нашој младој популацији непознати. Наша млада популација је на асфалту, одвојена од земље, а наши стари су ходали боси по својој земљи са којом су имали антејски спој.

У нашим историјским крајевима, Купресу, Гламочу, Грахову, Дрвару и Петровцу који су остали изван граница Републике Српске, народ је у мањини и обесправљен. Те високе крајеве обједињује заједничка лексика.

Рајко Латиновић је риједак ентузијаста који је прикупио преко 1.000 (хиљаду) ријечи, ни мало ни много и указао на отворено питање наше старе лексике. Ријечи које је Латиновић прикупио добрим дијелом потичу из страних језика, али је већина домаћег поријекла из области сточарства, земљорадње, мљекерства и послова који су се раније обављали. Неке од тих старих ријечи су оригинални жаргони као што су:

- атљав – немиран
- балдисати - малаксати од умора
- баса помјеша - смјеша скорупа и сира
- ћулаберица - слаба неугледна кућа, колиба
- данио, здраво данио - добро јутро
- циле - директно
- елекнути се - окренути се, отићи
- гаргаше - пар металних четака за извлачење финих нити из конопног влакна
- грне- навали
- кртог - неред у кући
- маћа - болест, обољење
- краљача - дрвена посуда за мужу крва
- мам - скроз, сасвим
- пропира - трешчице за потпалу ватре
- поћко - укусно
- паличање - истресање поздера из влакна
- побурити - узимати што није дозвољено
- пасент - таман, одговарајуће величине
- паочење - кочење запрежних возила (кола)
- присошити - примакнути

- пуха - пахуља, трунка, маленкост
- сматати - обуздавати, носити се са нечим
- шундрати - јефтино продати
- штањо - стиснуто ђа не пролази воде
- шћето - свјеже
- шамлица - мала столица
- шеварка - варјача, кутлача
- штурмати - навалити, запрцати се
- тобалица - посуда (водијер) за косне брусове
- тратур - лијевак
- уше - узвик за тјерање свиња
- утатити - упропастити
- збетити - огадити, згадити се

Српски језик није одбацио стране ријечи већ их је примио чиме је обогатио свој лексички фонд. То говори о отворености српскога језика према позитивним утицајима цивилизацијских достигнућа. С тога је српски језик супериоран на Балканском полуострву па је настала изрека

“ГОВОРИ СРПСКИ ДА ТЕ ЦИЈЕЛИ СВИЈЕТ РАЗУМИЈЕ.”

Разумљиво је што је у овом рјечнику од туђица највише турцизама јер је то неколико стољећа био административни језик на овим просторима. Иза турцизама су по бројности германизми јер је и њемачки језик краће вријеме био административни на овим просторима. Занимљиво је да нема лексике енглеског језика, али то је због удаљености Енглеске и супериорности њемачке привреде .

Што се тиче грчког и латинског језика ствари су сасвим јасне јер се ради о водећим цивилизацијама које су обојиле цијели свијет. Данас природне науке не би могле без грчке и латинске лексике .

Ријечи у Латиновићевом рјечнику имају савремени четвороакценатски систем. Поста акценатске дужине се се поклапају са савременим акцентом српскога језика, нпр:

а̀тљав, бру̀нзѝн, бу̀кач, ба̀канце, ко̀ричња̀к, да̀бо̀гдѝ, ђѐвѝр, ѐрла̀в, го̀ја̀ћење, грѝмѝтан, итд.

Ријечи овога рјечника су везане за сеоски амбијент и природу као праисконски амбијент човјека, док је град вјештачка творевина. Ето одговора зашто људи уморни градом праве викендице на селу, у родном мјесту јер је дјетињство бајковито доба када смо пружали руке да дохватимо звијезде и хтјели скинути Мјесец са дрвета и ставити га у торбу.

Поштоје у овом рјечнику ријеч о ријечима које изражавају народни дух, писац рјечника је навео неколико духовитих **загонетки** и пословица из свога краја од којих издвајамо:

- У нашега Илије петнестере димије (купус)
- Прескочи овца преко сто и четри коца (чунак од таре)
- С једним прутом све поље оградих (опута)
- Два се брата гледе преко криве греде (очи преко носа)
- Два подрума један дирек (нос)

пословице:

- Добро јутро кошта новца
- Није вино водица већ га воде двојица
- Млад делија стар просијак
- Гдје жаба кречи ту овца не блечи
- Кад је сијено црно куруза је жута
- У Раде до браде у Штеде до греде
- Састало се зло и горе да се боре
- Није течевине без крчевине

Овај рјечник има неколико цјелина што га издваја од осталих сличних рјечника. Поред ријечи као главног дијела, издваја се уводни дио са подацима о значајним људима Колунића, догађајима у просвјети и ометању ћирилице. Посебну цјелину чине кратке приче које се памте од старих Колунићана.

Мени као рецензенту овог рјечника је остало да пожелим срећно издање овог лексикографског дјела, да што прије дође у руке читалаца који ће се на тренутак одморити од градске гужве и подсјетити на свој родни крај и дјетињство .

Милош Бојиновић, проф.

Језичко благо завичаја¹⁸

У лето 2003. године кренуо сам на курс ћирилске палеографије који је осмислио и организовао мој професор Раде Михалчић. Све дотада, заузет другим пословима, нисам превише размишљао о ријечима и језику. Међутим, отада до данас мој однос и моја размишљања о значају језика и богатству ријечи у потпуности се промијенио. У курс је била укључена професорица Татјана Суботин Голубовић која је из Београда долазила готово сваког мјесеца радећи са нама (групу су чинили лингвисти, филолози и историчари) толико интензивно да смо у релативно кратком временском року могли да читамо средњовјековне текстове, да вршимо транскрипцију појединих ријечи, те да их преводимо на савремени српски језик. На тај начин смо оспособљени да учествујемо у пројекту издавања средњовјековних повеља и писама за потребе часописа „Грађа о прошлости Босне“. Овај пројекат траје и данас као припрема за „Српски дипломатар“ који је, без дилеме, тренутно један од најважнијих на српском духовном простору.

Читајући документа из средњег вијека у оквиру курса, а затим и приређујући их за објављивање у поменутом часопису сусретао сам се са бројним непознатим ријечима за чије разумијевање су ми били неопходни одговарајући рјечници. Неке ријечи су нестале, неке ријечи су у употреби и данас, а опет постоје и оне ријечи које су имале једно значење у средњем вијеку, док данас имају сасвим друго значење. Поред ријечи, мијењао се и језик што се може брзо и лако уочити при анализи било које од реченица.

Како настају ријечи, када почињу да губе конкуренцију у односу на друге ријечи, како и када почињу да преовладавају друге ријечи су питања која сам сам себи постављао више пута приређујући поједина писма и повеље. Сигурно су ова и слична питања у прошлости постављали и други истраживачи, али је до прецизних одговора тешко доћи.

¹⁸ Рецензија рукописа „Хиљаду ђедових ријечи“ аутора Рајка Латиновића

Ако се на та питања не може одговорити или ако одговори нису сасвим поуздани и сигурни, онда се уопштено може констатовати да промјене у различитим сферама друштва доприносе и промјенама ријечи. То могу бити политичке промјене условљене помјерањима граница, етничке промјене услед досељавања другог народа или других народа на територију или у сусједство народа који живи на некој територији. Не смију се занемарити ни промјене у државној организацији које обично са собом доносе нове ријечи. На крају крајева промјене ријечи могу бити условљене и различитим видовима пословања, од сточарства и земљорадње преко рударства и занатства до трговине. Најкраће речено узајамни утицају различитих етничких, вјерских и професионалних група могу довести до промјена ријечи, а самим тим и језика на некој територији.

Све досада саопштено јасно упућује на закључак да ријечи и језици нису само средства комуникације, већ и важни историјски извори који указују на појаве и процесе од значаја за проучавање превасходно друштвене и економске историје, али једним дијелом и политичке историје. У том погледу од значаја је и рукопис Рајка Латиновића, доктора ветерине и заљубљеника у свој завичај. Колико је само труда и љубави он уложио у прикупљању ријетких и необичних ријечи које су се користиле у његовом родном селу Колунићу, као и околним селима Босанско-петровачке општине? Резултат је импресиван – број прикупљених ријечи надмашује онај из наслова. Додатна вриједност рукописа је у томе што се неке од тих ријечи не могу пронаћи у рјечницима нити у локалним монографијама које обично на крају доносе ријетке и непознате ријечи. При томе треба нагласити да није у питању сувопаран текст који доноси само и искључиво ријечи и њихово значење, већ и поријекло тих ријечи (турцизми, хунгаризми, германизми, бохемизми итд.). Рукопис садржи и неколико занимљивих прича аутора из Босанске Крајине. Шароликост текста продубљују загонетке, народне пословице и размишљања истакнутих појединаца. Све је то уклопљено у једну цијелину која се чита са уживањем, практично у једном даху.

Да је овај рукопис објављен у првој деценији XX вијека или да су којим случајем и данас живи мој дјед Драго Смиљанић или бака Даринка Смиљанић (рођена Кеџман) увјерен сам да би знали значење сваке ријечи које наводи Рајко Латиновић. Да је сада у животу мој отац Јанко Смиљанић, иначе Рајков школски друг и пријатељ из дјетињства, сигуран сам да би и он знао значење готово свих ријечи. Тестирао сам себе и видео сам да знам значење око три четвртине наведених ријечи, што је и даље веома добар проценат за моју генерацију. А колико ће знати мој син Александар и његова генерација која одраста далеко од села и чије је одрастање под снажним технолошким и информатичким утицајима? Колико ће ријечи бити познато онима који долазе кроз двије или три генерације? Плашим се мало или готово ништа. Управо из тог разлога треба додатно вредновати рукопис Рајка Латиновића јер ће се млађи упознати са значењем старих и необичних ријечи које су људи и жене користили у свом свакодневном животу подно Осјеченице. За оне који су у зрелијим годинама комплетан текст рукописа, а посебно ријечи вјероватно ће измамита осмијехе на лицима и сјећања на љепоте дјетињства и одрастања у неко давно и безбрижно вријеме.

Због тога са задовољством препоручујем да се рукопис Рајка Латиновића „Хиљаду ђедових ријечи“ објави и на тај начин постане доступан не само научној и стручној јавности, већ и широј читалачкој публици.

Проф. др *Аранђел Смиљанић*

Садржај

УСПОМЕНА НА БЈЕДА.....	6
БЈЕДУ КОЈИ ЈЕ ЗАСПАО	7
СКРАЋЕНИЦЕ	8
УМЈЕСТО ПРЕДГОВОРА	9
УВОД	10
РЈЕЧНИК	13
А.....	15
Б.....	19
В.....	31
Г.....	39
Д.....	45
Ђ.....	51
Е.....	55
Ж.....	57
З.....	59
И.....	65
Ј.....	69
К.....	73
Л.....	85
Љ.....	89
М.....	91
Н.....	97
Њ.....	103
О.....	105
П.....	111
Р.....	125
С.....	129
Т.....	137
Ћ.....	143
У.....	147
Ф.....	151
Х.....	153
Ц.....	155
Ч.....	159
Џ.....	163
Ш.....	165

НЕШТО МАЛО О НАШЕМ КОЛУНИЋУ	171
НАШЕ СЕЛО КОЛУНИЋ У КОТАРУ ПЕТРОВАЧКОМ	173
ЈАЛАН ШАЈИТ	174
МАНАСТИР ПАНАГЈУР	175
О ЉУДИМА ПЕТРОВАЧКОГ ПОДНЕБЉА	177
КАКО СУ СЕ КОЛУНИЋАНИ ОПИСМЕЊАВАЛИ	178
ЋИРИЛИЦА У КОЛУНИЋУ	186
КОЛУНИЋ ДАНАС	189
 КРАТКЕ ПРИЧЕ	 191
КАКО СЕ БИРАЛА ДЈЕВОЈКА	193
КАД ЈА ЗАКУРУЗИМ И ПЛАНИНА СТРЕПИ	196
ДУГ ЈЕ ДАН КАД ПРЕВАРИШ ЗОРУ	198
ДА ЛИ ЈЕ УРОВАН	199
ПРИЧКА О КОЛУНИЗАЦИЈИ	200
ЛОКВА	203
КАКО ЈЕ СТВОРЕН ЧОЕК	206
 НЕКАДА СЕ ЗАГОНЕТАЛО И ПЈЕВАЛО	 209
НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ	211
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ ИЗ БОСНЕ	215
ХРИСТОВО РОЂЕЊЕ	220
ЛИТЕРАТУРА:	223
 РЈЕЧНИК КАО СПОМЕНИК ЗАВИЧАЈУ	 225
ЛОКАЛИЗАМИ, АРХАИЗАМИ И ТУЋИЦЕ У ГОВОРУ СЕЛА КОЛУНИЋ КОД БОС. ПЕТРОВЦА	229
ЈЕЗИЧКО БЛАГО ЗАВИЧАЈА	233

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

811.163.41'374'282

821.163.41:398-82

ЛАТИНОВИЋ, Рајко, 1948-

Хиљаду ђедових ријечи / Рајко М. Латиновић. - Бања Лука
: Графид, 2024 (Бања Лука : Графид). - 238 стр. : илустр. ; 23 cm

Тираж 500. - Биљешка о аутору на задњем кор. листу. -
Библиографија: стр. 223.

ISBN 978-99976-15-35-0

COBISS.RS-ID 140452097

Рајко М. Латиновић рођен је 1948. године у Колунићу код Босанског Петровца, гдје је завршио гимназију. Ветеринарски факултет је завршио у Сарајеву (1973.) гдје је и докторирао (1987.)

Радни вијек је започео као ветеринар у Бос. Крупш, наставља у великом систему „Агрокомерц“ у Великој Кладуши гдје је стекао звање вишег научног сарадника. Пресељењем у Бању Луку (1988.), ради у „АИПК Институту за економику и развој“. Потом је изабран у звање доцента, на предмету Анималне намирнице Технолошког факултета у Бањој Луци.

1990. оснива властиту фирму за производњу премикса у којој ради до пензионисања (2013.).

Био је предсједник издавачког савјета часописа „Перадарство“ и министар пољопривреде, шумарства и водопривреде у Влади Републике Српске.

Осим бројних научних и стручних радова, објавио је и следеће књиге:

- „Петровачка баса и сирац“ (2010),
- „Живот и храна мојих предака“ (2012),
- „Млијеко, пстине и лажи“ (2014),
- „Колунић: село, школа, људи“ (2016),
- „Игра анђела и ђавола“ (2021) и
- „Колунић, село глагољице“ (2022).

ISBN 978-99976-15-35-0

9 789997 615350